
3 1761 05345426 0

Rauhan Paikalan Lainastosta.

No 8. Tätä kirjaa Laina
Toona 2 den viikon ajaksi
ylitajasta 10c viikossa sakkoa
joka Ihekkaa tai turmelee
lainaan kirjan maksoittaa
täyden hinnan.

HISTORIALLISIA RAKKAUSKIRJEITÄ

HISTORIALLISIA RAKKAUSKIRJEITÄ

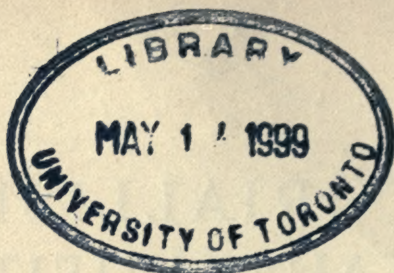
KOONNUT JA SUOMENTANUT

JALMARI FINNE

HELSINGISSÄ
KUSTANNUSOSAKEYHTIÖ OTAVA

KUSTANNUSOSAKEYHTIÖ OTAVAN
KIRJAPAINO, HELSINGISSÄ, 1911

ALKULAUSE.

Tämä kirja on kokoelma eri aikoina ja eri maissa kirjoitettuja rakkauskirjeitä. Tämänlaatuiset kirjeet viehättävät jälkimaailmaa suurella välittömyydellään, sillä kirjeenkirjoittaja esiintyy niissä peittelemättä vikojaan ja tuoden tietämättään ansionsa puhtaimmassa muodossa esiin.

Käytettävänä oleva aineisto on tavattoman laaja, sillä monien kuuluisien henkilöiden rakkauskirjeet on jälkimaailma julkaissut. Valikoiminen on ollut hyvin vaikea, ja siksi tämän kokoelman puutteellisuudet ovat huomattavan suuret. Yhden nidoksen rajoitettu ala on pakoittanut supistamaan sitäkin, mikä välttämättömästi olisi kokonaisuudessaan ollut otettava. Eri aikakausien usein teeskennelty sanontatapa on suuresti vaikeuttanut suomentamista, ja moni kohta saattaa lukijasta tuntua jäykältäkin.

Lukijan opastukseksi olen kirjan loppuun liittänyt lyhyitä elämäkerrallisia tietoja kirjeiden kirjoittajista.

Jalmari Finne.

Mariana di Alcafarado

Mariana di Alcafarado kapteeni Chamillylle

Ensimäinen kirje.

1667.

Ajattelehan, rakkaani, kuinka tavattoman suuressa määrässä oletkaan kadottanut selvän asioiden punnitsemiskyvyn. Sinähän onneton olet antanut petollisten toiveitten huumata itsesi ja olet niillä tahtonut minutkin lumota. Intohimo, joka herätti sinussa niin paljon ihania suunnitelmia, tuottaakin sinulle nyt kuolettavaa epätoivoa, jonka voi verrata ainoastaan sen aiheuttajaan, eromme julmuuteen. Estääkö tämä poissaolosi, jolle tuskani, niin kekseliäs kuin se onkin, ei löydä kylliksi surullista nimitystä, minua ikuisesti katselemasta silmiäsi, joissa leimusi niin palava rakkaus, että se opetti minut tuntemaan suurinta autuutta tuottavan tunteen, sai minut unohtamaan oman itseni ja täytti hehkullaan koko minun olemukseni? Oi, omat silmäni ovat kadottaneet sen valon, joka niitä elähytti, niillä ei ole jälellä mitään muuta kuin kyyneleet, enkä minä olekaan niitä mihinkään muuhun käyttänyt kuin

ainaiseen itkemiseen sen jälkeen kuin kuulin, että olitte päättänyt minusta erota, sillä se on minulle niin sietämätöntä, että se kohta tuottaa minulle kuoleman. Ja kuitenkin tuntuu minusta, kuin tarjoisivat nämät tuskat, joiden ainoana aiheuttajana te olette, minulle jonkinmoista nautintoa. Heti kun teidät näin, pyhitin teille elämäni ja minä iloitsen siitä, että saan sen teille uhrata. Tuhannet kerrat päivässä lähetän teille huokaukseni, ne etsivät teitä kaikkialta ja tuovat tähän suureen tuskaani ainoana lohdutuksena surullisen varmuuden onnettomuudestani, eikä se jätä minulle ainoatakaan toivon kipinää, vaan taukoamatta kuiskaa: »Herkeä, onneton Mariana, turhaan suremasta ja rakastettuasi etsimästä, häntä et koskaan enää saa nähdä, hän on purjehtinut merien taakse päästäkseen sinua näkemästä, oleskelee Ranskassa tuhansien huvitusten ympäröimänä, ei hetkeäkään ajattele tuskaasi, vaan mielellään jättää sinulle muiston noista monista huumaavista tunteista, joista hän sinua ei edes kiitäkään.» Mutta ei, minä en voi tottua siihen, että niin halpamaisesti ajattelisin teistä, vaan koetan kaikin tavoin puhdistaa teitä oman itseni edessä; en tahdo kuvitellakaan teidän unohtaneen minut. Enkö minä ole jo kylliksi onneton, jotta minun ei tarvitsisi kiusata itseäni vielä tällä valheellisella epäilykselläkin? Ja miksi suotta koettaisin olla ajattelematta, mitä kaikkea te teitte saavuttaaksenne rakkauteni? Se täytti minut

sellaisella ilolla, että olisin sangen kiittämätön, ellen enää rakastaisi teitä samalla tulisuudella minkä intohimoni minussa herätti silloin, kun täydellä ilolla kuulin teidän tunnustuksenne. Mitenkä onkaan mahdollista, että niin perin onnellisten hetkien muistot ovat tulleet niin perin tuskaisiksi, ja miksi täytyy niin olla, että ne sotivat omaa laatuaan vastaan ja pitävät sydäntäni tällaisen hirmuvallan alaisena? Oi, teidän viimeinen kirjeenne sai kummallisen kuohunnan sydämessäni aikaan: se sykki kiivaasti, ikäänkuin olisi ponnistellut päästäkseen vapaaksi minusta ja etsiäkseen teitä. Nämät kiivaat mielenliikutukset vaikuttivat niin voimakkaasti minuun, että makasin kokonaista kolme tuntia tajuttomana; ponnistelin palatakseni takaisin elämään, joka minun kuitenkin täytyy kadottaa, koska en saa sitä teille säilyttää. Vihdoin toinnuin vastoin tahtoani. Huomasin riemukseni, että olin vähällä rakkaudesta kuolla, ja olin sitäpaitsi iloinen, kun sydämeni ei enää ollut sen vaaran alainen, että se poissaolonne aiheuttamasta tuskasta olisi särkynyt. Tämän jälkeen olen kauan aikaa sairastellut, mutta voinko enää parantua, ellen teitä näe? Kannan kuitenkin tuskiani valittamatta, koska ne johtuvat teistä. Kuinka, onko tämä ehkä palkkani siitä, että olen teitä niin hellästi rakastanut? Olkoon kuinka tahansa, olen päättänyt koko elämäni teitä jumaloida, enkä katsoakaan toiseen mieheen, ja vakuutan teille, että

tekin tekisitte oikein, jos ette rakastaisi ketään toista naista. Tyytyisittekö te miedompaan intohimoon kuin mitä minun oli? Ehkä muualta löydätte enemmän kauneutta, vaikka ennen sanoittekin minulle, että minä olin hyvin kaunis; mutta ette koskaan löydä niin paljoa rakkautta, ja kaikki muu on sen rinnalla turhaa.

Minä pyydän, elkää kirjeissänne ilmoittako minulle asioita, joilla ei ole mitään merkitystä minulle, ja elkää kehoittako minua teitä muistamaan. Minä en voi teitä unohtaa, enkä unohda sitäkään, että annoitte minun toivoa kerran palaavanne ja jonkin aikaa viipyvänne luonani. Ah, miksi ette tahdo koko elämäänne viettää luonani? Jos minun olisi mahdollista päästä tästä onnettomasta luostarista, niin en odottaisi lupauksenne täyttymistä täällä Portugalissa; en, minä etsisin teidät välittämättä mistään muusta, seuraisin teitä kautta maailman ja rakastaisin teitä. En uskalla toivoa tämän täyttyvän, en tahdo pitää yllä toivoa, joka varmasti tuottaisi minulle hiukan lohdutusta, vaan tahdon ajatella ainoastaan tuskaani. Myönnän kyllä, että tilaisuus kirjoittaa teille, jonka veljeni minulle hankki, herätti muutamia iloisia väreitä minussa ja karkoitti hetkiseksi sen epätoivon, jossa elän. Minä vannotan teitä sanomaan minulle, miksi te näitte niin paljon vaivaa lumotaksenne minut, kun kuitenkin tiesitte jättävänne minut? Ja miksi niin itsepintaisesti tahdoitte tehdä minut onnetto-

maksi? Miksi ette jättänyt minua rauhaan luostariini? Olenko minä koskaan teille mitään pahaa tehnyt? Minä pyydän teiltä kuitenkin anteeksi; en moiti mistään; minä en kykene luomaan kostotuumia ja valitan ainoastaan kohtalon kovuutta. Eroittaessaan meidät tuotti se ylitsemme kaiken sen onnettomuuden, mitä saatoimme pelätä; mutta sen ei onnistu eroittaa meidän sydämiämme, rakkaus, joka on kohtaloa voimakkaampi, on ne sitonut elinajaksemme toisiinsa. Jos te jollain tavoin otatte osaa minun elämääni, niin kirjoitatte minulle usein. Ansaitsenhan minä edes niin paljon, että näette vaivaa antaaksenne minulle tietoja sydämenne tunteista ja ulkonaisista elämänne vaiheista; mutta, ennen kaikkea muuta, tulkaa luokseni! Voikaa hyvin; minä en voi tästä lehdestä erota; se tulee käsiinne ja minä toivon, että saisin nauttia samaa onnea. Voi minua mieletöntä, tiedänhän, että se on mahdotonta. Jääkää hyvästi, en jaksa enempää. Jääkää hyvästi; rakastakaa minua aina, aina, ja antakaa minun kärsiä vieläkin suurempia tuskia.

Toinen kirje.

Minusta tuntuu, kuin tekisin tunteilleni maailman suurimman vääryyden koettaessani niitä kirjeen kautta teille tulkita. Kuinka onnellinen olisinkaan, jos te voisitte niitä arvostella omien tunteittenne hehkun mukaan! Mutta enhän minä

voi niihin vedota enkä voi olla teille lausumatta, vaikkakin paljoa miedommin kuin mitä tunnen, että te ette saa unhoittamisella, joka minut saattaa aivan epätoivoon ja teille itsellenne on häpeäksi, minua sillä tavoin kiusata kuin teette. Onhan oikeus ja kohtuus, että te kuuntelette kärsivällisesti minun valittavan onnettomuuttani, jonka kyllä aavistin tulevan, kun näin teidän päättävän hyljätä minut. Tiedän kyllä olleeni kamalan erehdyksen vallassa luullessani teidän menettelevän minun suhteeni rehellisemmin kuin mitä on tapana. Minun mielestäni kohotti rakkauteni tavattoman suuri määrä minut jokaisen epäluulon yläpuolelle ja ansaitsi suuremman uskollisuuden kuin mitä maailmassa tavallisesti kohtaa. Mutta teidän taipumuksenne pettää minut sai lopulta voiton oikeudentunnostanne, jota olitte velvollinen osoittamaan minulle kaiken sen jälkeen, mitä olen teille tehnyt. Olisin tavattoman onneton, jos rakastitte minua ainoastaan sen vuoksi, että minä rakastin, ja tahtoisin kaikesta kiittää ainoastaan teidän omaa tunnettanne; mutta olenhan niin loitolla siitä, sillä kokonaista kuusi kuukautta olen saanut olla ilman kirjettänne. Minä lasken tämän kaiken sen sokeuden syyksi, jolla antauduin rakkaudelleni; olisihan minun pitänyt huomata, että iloni loppuu ennen kuin rakkauteni? Kuinka olisin voinut otaksua, että te koko elinajaksenne jäisitte Portugaliin, että luopuisitte urastanne ja isänmaas-

tanne ajatellaksenne yksinomaan minua? Tuskani ei koskaan voi löytää lievitystä, ja muistellessani mennyttä onnea kasvaa vain epätoivoni. Mitä? kaikki toivoni on siis turhaa, enkä koskaan enää saa teitä nähdä luonani huoneessani, enkä tuota hehkua ja lemmen intoa, joka kuvastui kasvoillanne sinne tullessanne? Mutta voi, erehdynhän minä ja tiedän varsin hyvin, että tuo teidän hurmautumisenne, joka lumosi ajatukseni ja sydämeni, sai alkunsa vain siitä, että tahdoitte hauskasti viettää pari tuntia, ja että sen täytyi loppua silloin, kun olitte tarkoituksenne saavuttanut. Minun olisi liiankin onnellisina hetkinä tullut huutaa järkeni avukseni voidakseni supistaa tulviva onneni oikeaan mittaansa ja edeltäpäin huomata kaiken sen, mitä nyt kärsin. Mutta minä antauduin teille kokonaan enkä voinut ajatellakaan mitään, joka olisi voinut iloni myrkyttää ja estää minua nauttimasta täysin siemauksin intohimonne hehkuvista osoituksista. Nautin liian paljon läsnäolostanne voidakseni ajatella teidän eräänä päivänä olevankin loitolla minusta. Muistan kuitenkin usean kerran sanoneeni teille, että teette minut onnettomaksi. Mutta nämä synkät ajatukset katosivat pian ja nautin saadessani ne uhrata teille ja antautua sen lumouksen valtaan, minkä uskottomat vakuutuksenne minussa herättivät.

Tunnen aivan selvästi parannuskeinon kaikkia tuskiani vastaan, ja olisinkin niistä pian vapaa, ellen enää teitä rakastaisi. Mutta oi, mikä pa-

rannuskeino! Ei, minä tahdon mieluummin vieläkin enemmän kärsiä kuin unohtaa teidät. Ah, riippuuko se sitten minusta? En voi moittia itseäni siitä, että hetkeäkään olisin toivonut voivani tauota teitä rakastamasta. Olette säälittävämpi kuin minä, sillä parempi on kärsiä kaikki se, mitä minä kärsin, kuin iloita niistä veltoista hyväilyistä, joita teidän ranskalaiset rakastajattarenne teille suovat. En kadehdi teidän kylmäkiskoisuuttanne; enemmän ehkä säälin teitä.

En voi uskoa teidän kokonaan unohtaneen minut. Uskon hemmotelleeni teidät niin, että ilman minua voitte nauttia ainoastaan epätäydellisiä iloja, ja olen onnellisempi kuin te, koska rakkautenne on minut täydellisemmin vallannut.

Olen hiljattain nimitetty luostarin portinvartijaksi; kaikki, jotka puhuvat kanssani, luulevat minun kadottaneen järkeni, sillä en tiedä, mitä heille vastaan. Nunnat mahtavat olla yhtä hulluja kuin minäkin, koska ovat luulleet minun voivan hoitaa jotain virkaa.

Ah, kuinka minä kadehdin Emanuelin ja Franciscuksen kohtaloa! Miksi en ole niinkuin hekin aina lähellänne! Olisin teitä seurannut ja varmasti palvellut teitä uskollisemmin kuin he. En maailmassa toivo mitään muuta kuin saada nähdä teidät. Ajatteletteko edes minua! Tyydyn siihen, että minua muistatte, mutta en uskalla olla siitä vakuutettu. Silloin kun näin teidät joka päivä, en siihen rajoittanut toiveitani, mutta te

olette totuttanut minut alistumaan kaikkeen siihen, mitä piditte oikeana.

Yhtäkaikki en kadu jumaloineeni teitä, olen päinvastoin siitä sydämestäni iloinen, että olette minut houkutellut omaksenne; se julmuus, joka siinä piilee, että olette minut ehkä ainiaaksi jättänyt, ei vähennä hitustakaan rakkauteni tulta. Tahdon, että koko maailma sen tietäisi, enkä sitä salaa, ja olen hurmaantunut siitä, että olen teidän tähtenne menetellyt kaikessa säädyllisyyden sääntöjä vastaan. Kunniani ja hurskauteni on enää vain siinä, että rakastan teitä koko elämäni ajan hulluuteen asti, koska kerran olen alkanut teitä rakastaa.

En sano tätä kaikkea teille saadakseni teidät minulle kirjoittamaan. Elkää pakoittako itseänne mihinkään; en pyydä teiltä mitään muuta kuin minkä vapaasta tahdosta voitte antaa ja hylkään kaikki rakkaudenvakuutukset, joita olettekin osannut olla lausumatta. Iloni tulee olemaan puolustaa teitä, ja teidän ilonne kai siinä, että olette päässeet kirjeen kirjoittamisen vaivasta, ja minä annan teille sydämestäni kaikki anteeksi.

Tänä aamuna varhain oli muuan ranskalainen upseeri niin laupias, että puheli yli kolmen tunnin ajan kanssani teistä. Hän sanoi, että Ranskan kanssa oli solmittu rauha. Jos niin on asian laita, niin ettekö silloin voi tulla tänne ja viedä minua mukananne Ranskaan? Mutta enhän

sitä ansaitse; toimikaa aivan niin kuin katsotte parhaaksi. Rakkauteni ei riipu siitä tavasta ja laadusta, millä minua kohtelette. Lähtönne jälkeen en ole hetkeäkään ollut terveenä ja ainoana ilonani on lausua tuhannet kerrat päivässä teidän nimeänne. Muutamat nunnat, jotka tuntevat sen surkuteltavan tilan, mihin olette minut saattanut, puhuvat usein teistä. Poistun huoneestani, jossa niin usein olette oleskellut, niin vähän kuin mahdollista, ja katselen taukoamatta kuvaanne, joka on minulle elämääni kalliimpi. Tämä tuottaa minulle jossain määrin helpoitusta, mutta samalla tuskaa, ajatellessani, etten ehkä enää koskaan näe teitä. Miksi täytyy sen mahdollisuuden olla olemassa, etten näe teitä ehkä koskaan? Oletteko ainiaaksi hylännyt minut? Olen aivan epätoivoissani. Teidän Mariana raukkanne ei jaksa enempää; hän vaipuu kirjoittaessaan nämät viimeiset sanat pyörtyneenä maahan. Jääkää hyvästi, jääkää hyvästi; säälikää minua!

Viides kirje.

Kirjoitan teille viimeisen kerran ja toivon, että tämän kirjeen edellisistä eroava sävy ja ajatusten muoto osoittaa teille, että vihdoinkin olette minut saanut vakuutetuksi siitä, ettette minua enää rakasta, eikä minun tule teitä enää rakastaa. Lähetän sen vuoksi heti ensi tilassa teille kaikki lahjoittamanne esineet. Elkää pelätkö, että teille

vielä kerran kirjoitan. En pane edes nimeänne käärön päälle; jätän kaikki nämät toimet dona Britekselle, johon aina olen luottanut, tosin asioissa, jotka ovat tavattoman kaukana nykyisistä toimista. Hänen toimensa tulevat näyttämään vähemmän epäilyttäviltä kuin minun; hän ryhtyy kaikkiin varovaisuuskeinoihin, jotta varmasti tiedän teidän saavan takaisin kuvanne ja minulle lahjoittamanne rannerenkaat. Tahtoisin kuitenkin teidän tietävän, että olen jo monta päivää ollut siinä tilassa, että olisin voinut repiä ja polttaa rakkautenne pantit, jotka minulle ennen olivat niin tavattoman kalliit ja arvokkaat. Mutta olenhan osoittanut teidän suhteenne niin paljon heikkoutta, ettette koskaan olisi voinut otaksua minun pystyvän sellaiseen äärimmäiseen päättävään tekoon. Tahdon sen vuoksi maistaa kokonansa tuskan, minkä olen tuntenut kaikesta tästä erotessani, ja tuottaa teille edes hiukan mielipapahaa. Se minun kuitenkin täytyy myöntää omaksi ja teidän häpeäksenne, että olen ollut näistä pienistä esineistä riippuvaisempi kuin tahdonkaan teille tunnustaa, ja että olen tuntenut, miten minun täytyi ottaa järkeni avukseni voidakseni erota jokaisesta yksityisestä kappaleesta, vaikka olinkin iloinen purkaessani kaikki välit teidän kanssanne. Mutta suoriutuuhan niin monen järkisyyn avulla kaikesta.

Olen antanut kaikki dona Britekselle. Mutta mitä kyyneleitä tämä päätös maksoikaan minulle!

Tuhansien miettimisien ja tuhansien arvelujen jälkeen, joita te ette kyllä tunne ja joista en suinkaan tee mitään tiliä, vannotin häntä olemaan minulle koskaan puhumatta näistä esineistä, olemaan antamatta niitä minulle takaisin, vaikka pyytäisinkin katsellakseni niitä kerta vielä, ja lähettämään ne teille ilmoittamatta siitä minulle edeltäpäin mitään.

Olen tullut tuntemaan rakkauteni suuren määrän vasta nyt, kun olen kaiken tavoin ponnistanut voimiani parantuakseni siitä, ja pelkään, etten koskaan olisi uskaltanut ryhtyä siihen, jos edeltäpäin olisin tietänyt kaikki vaikeudet ja mielenliikutukset, jotka estävinä astuivat tielleni. Olen vakuutettu siitä, että olisin vähemmän kärsinyt, jos olisin pysynyt uskollisena rakkaudelleni teihin, niin kiittämättömästi kuin te olettekin käyttäytynyt minua kohtaan, kuin nyt, kun jätän teidät ainiaaksi. Olen tullut siihen kokemukseen, että tunteeni oli minulle rakkaampi kuin te, ja minun on täytynyt kestää mitä kamalimpia sieluntuskia sen jälkeen, kun loukkaava käytöksenne on muuttanut teidän persoonanne vihattavaksi.

Sukupuoleni luontainen ylpeys ei ole auttanut minua eikä ole tehnyt tätä päätöstä kepeämmäksi. Ah, olen halveksimisenne ottanut tyynesti vastaan, olisin kestänyt vihanne ja sen raivoisan mustasukkaisuuden, jonka teidän mahdollinen mieltymisenne toiseen olisi minussa he-

rättänyt. Minun olisi silloin täytynyt taistella intohimoa vastaan, mutta teidän välinpitämättömyytenne on minulle sietämätön; viime kirjeenne loukkaavat ystävyydenvakuutukset ja naurettavat kohteliaisuudet ovat minulle osoittaneet, että ne eivät ole tehneet mitään syvää vaikutusta sydämeenne, että olette ne kuitenkin kaikki lukenut. Kiittämätön, minä olen vieläkin niin suuri hupakko, että joudun epätoivoon ajatellessani, etten enää voi itseäni lohduttaa sillä, että ne eivät ole joutuneet käsiinne ja että ovat teiltä salatut.

Minä kiroan teidän suoruuttanne. Olenko minä pyytänyt teitä kirjoittamaan totuutta? Miksi ette jätä minulle minun intohimoani? Teidän ei olisi tullut enää minulle kirjoittaa. Enhän vaatinut mitään selityksiä; enkö ole jo kylliksi onneton siitäkin, etten antanut teille mitään aihetta nähdäksenne erikoista vaivaa lumotessanne minut, ja etten enää kykene teitä puolustamaan?

Mutta sen tahdon teille sanoa, että olen tullut huomaamaan, kuinka arvoton te olette saamaan minun tulisen rakkauteni osaksenne ja kuinka hyvin tunnen teidän kaikki huonot ominaisuutenne. Mutta jos kaikesta siitä, mitä olen teille tehnyt, voin odottaa teidän ottavan varteen toivomukseni, niin vannotan teitä olemaan minulle enää kirjoittamatta ja auttamaan minua unohtamaan teidät kokonaan. Jos te, vaikkakin peitellen,

viittaisitte siihen, että teidän on tarvinnut voittaa itsenne, ennenkuin olette kirjeeni päässyt loppuun, niin uskoisin ehkä teitä, ja tämä tunnustus herättäisi suuttumukseni ja vihani, ja se taas mahdollisesti sytyttäisi intohimoni uuteen tuleen.

Teidän ei tarvitse vähääkään huolia minun teoistani ja toimistani; te tuhoaisitte varmaankin kaikki tuumani — millä oikeudella te sekaannutte niihin? Minä en tahdo tietää, minkä vaikutuksen tämä kirje tekee teihin; elkää jälleen hävittäkö maailmaa, jonka vaivalloisesti olen koettanut rakentaa. Mielestäni voitte olla tyytyväinen siihen kurjuuteen, mihin olette minut saattanut, joko sitten olette tahtonut tehdä minut onnettomaksi tai ette. Elkää riistäkö minua tästä epävarmuudesta, minä toivon sen ajan mittaan muuttuvan jonkinlaiseksi sielunrauhaksi. Lupaan olla teitä vihaamatta; epäilen liiaksi paljon voimakkaita tunteita, uskaltaakseni ryhtyä kokeilemaan. Olen vakuutettu löytäväni tässä maassa uskollisemman rakastajan; mutta oi, kuka voi herättää minussa rakkautta? Voisiko toisen miehen intohimo enää hellyttää sydäntäni? Onko minun intohimoni voinut hellyttää teidän? Enkö itsestäni ole tullut siihen kokemukseen, että hellästi rakastava sydän ei koskaan unohda sitä, mikä hänelle on tuottanut sanomattoman suurta nautintoa, jota se ei ennen tuntenut, mutta joihin se oli kykenevä; että sen kaikki ajatukset ovat kohdistuneet siihen epäjumalaan,

minkä se on itselleen saanut; että ensimäiset vaikutelmat eivät voi kadota, ensimäiset haavat arpeutua; että jokainen uusi rakkaus, jonka sydän toivoo tuottavan apua ja sen uudelleen täyttävän, kuvailee turhaan tunnetta, jota ei se koskaan voi uudelleen saavuttaa; että kaikki onni, jota se etsii, vähääkään toivomatta sitä löytävänsä, ei tee muuta kuin todistaa epäämättömästi, että sille ei mikään ole niin rakas kuin tuskiensa muisto? Miksi olette antanut minun tuntea sen tunteen epätäydellisyyden ja katkeruuden, joka ei voi ainiaan kestää, sekä niitä tuskia, joita liian palava intohimo tuottaa, kun se ei ole molemminpuolinen, ja miksi liittyvät sokea mieltymys ja julma kohtalo yhteen pakoittaen meidät valitsemaan olentoja, jotka rakastavatkin toisia?

Vaikka voisinkin toivoa uudessa liitossa löytäväni tyydytystä ja kohtaisin kunnon miehen, niin tuntisin sellaista sääliä omaa itseäni kohtaan, etten voisi ketään, vaikka hän olisi maailman halvin ihminen, syöstä sellaiseen onnettomuuteen, kuin minkä te olette minulle tuottanut, ja vaikka ei minulla toden totta ole mitään syytä armahtaa teitä, niin en voisi tuottaa teille niin kamalaa rangaistusta, vaikkakin olojen odottamattoman muodostumisen kautta saattaisin sen tehdä.

Minä koetan vielä tänäkin hetkenä puolustaa teitä ja ymmärrän varsin hyvin, että nunna ei kuulu niihin naisiin, joille rakkaus pyhitetään. Mutta minusta tuntuu, että jos miehet rakastet-

tuaan valitessaan käyttäisivät järkeään, niin antaisivat he nunnille etusijan muiden naisten rinnalla. Ei mikään estä heitä taukoamatta ajattelemasta rakkauttaan, heitä eivät häiritse tuhannet pikkuseikat, jotka elävien maailmassa vaativat aikansa. Minusta tuntuu, että mielellään ei näe rakastettunsa aina puuhailevan tuhansissa pikkuasioissa, eikä osoita mitään hienotunteisuutta se, että miehet sallivat naisten aina puhuvan seuroista, koristuksista ja kävelyistä; miesten täytyy aina tuntea mustasukkaisuuden oireita, kun naisten täytyy olla huomaavaisia, käyttäytyä ystävällisesti ja seurustella kaikkien kanssa. Kuka voi olla varma siitä, että he eivät tunne siinä jotain nautintoa ja suvaitsevat aviopuolisonsa lähentelemistä ainoastaan vastenmielisesti ja kyllästyneinä? Ja miten he mahtavatkaan tehdä pilkkaa rakastajastaan, joka ei vaadi heiltä tarkkaa tilitystä, joka helposti ja epäilemättä uskoo mitä tahansa hänelle puhutaan ja joka luottavaisena ja rauhallisena näkee naisen täyttävän seuraelämän velvollisuudet? Tarkoitukseni ei kuitenkaan ole epäämättömien perusteitten nojalla saada teitä vakuutetuksi siitä, että teidän tulee minua rakastaa, nehän ovat aivan kelvottomia keinoja, ja olenhan käyttänyt paljoa parempia saavuttamatta mitään; tunnen kohtaloni siksi hyvin, etten koetakaan sitä muuttaa; tulen koko elämäni ajan olemaan onneton. Enkö ollut onneton jo silloin, kun

näin teidät joka päivä? Minä olin kuolla pelosta, että voisitte olla minulle uskoton; tahdoin pitää teidät aina luonani, ja kun se oli mahdotonta, niin vapisin joka kerta ajatellessani sitä vaaraa, minkä alaiseksi jouduitte tulemalla luostariin; olin kuoleman tuskassa ollessanne sotakentällä; olin epätoivoinen siitä, etten ollut kauniimpi ja teidän arvoisenne; napisin alhaista syntyperääni vastaan; luulin, että se rakkaus, jota osoititte minulle, voisi jollain tavoin teitä vahingoittaa; en mielestäni rakastanut teitä kyllin tulisesti; pelkäsin teidän tähtenne vanhempieni vihaa — lyhyesti sanoen, olin yhtä säälittävässä tilassa kuin sekin on, missä nyt olen. Jos te olisitte antanut minulle jotain todistuksia rakkaudestanne senkin jälkeen, kun läksitte Portugalista, niin olisin tehnyt kaiken voitavani päästäkseni täältä pois; olisin pukeutunut valepukuun tullakseni luoksenne. Ah, mitenkähän minun olisikaan käynyt, jos ette enää olisi välittänyt minusta Ranskaan tultuani? Kuinka neuvoton olisinkaan ollut? Minkä häpeän olisinkaan tuottanut suvulleni, joka minulle taas on tullut rakkaaksi sen jälkeen, kun en teitä enää rakasta.

Te voitte tästä huomata, että toisissa oloissa olisin ollut vieläkin säälittävämpi kuin mitä nyt olen. Puhun ainakin kerran eläissäni järkevästi teidän kanssanne. Kuinka minun itsehillitsemiseni mahtaakaan teitä miellyttää ja kuinka tyytyväinen te olettekaan minuun! En tahdo

sitä kuitenkaan tietää; olenhan kerran pyytänyt teitä olemaan minulle kirjoittamatta, ja pyydän sitä uudelleen, entistä hartaammin.

Ettekö ole itseänne tuominnut sen johdosta, millä tavoin olette minua kohdellut? Ettekö koskaan ajattele sitä, että teillä on minua kohtaan suurempia velvollisuuksia kuin ketään muuta kohtaan maan päällä? Olenhan teitä rakastanut hulluuteen asti; ja minkä halveksimisen olenkaan saanut siitä osakseni? Te ette ole menetellyt kunnon miehen tavoin, teidän on täytynyt tuntea minua kohtaan enemmän kuin vaistomaista vastenmielisyyttä, koska rakkautenne ei ole tullut yhtä tuliseksi kuin minun. Olen antanut aivan keskinkertaisten ominaisuuksien lumota itseni. Mitä te sitten oikeastaan olette tehnyt ansaitaksenne suosioni? Minkä uhrin olette tehnyt minun tähteni? Ettekö ole etsinyt itsellenne vielä tuhansia muita huvituksia? Oletteko luopunut pelistä ja metsästyksestä? Ettekö ollut ensimäisenä valmis palaamaan armeijaan? Ettekö tullut takaisin myöhemmin kuin kaikki muut? Ettekö huimapäänä ole heittäytynyt vaaraan, vaikka olinkin teitä pyytänyt säästämään itseänne minun tähteni? Ette ole tehnyt pienintäkään yritystä tullaksenne Portugalin palvelukseen, vaikka kuitenkin täällä nautitte yleistä kunnioitusta. Veljenne kirje aiheutti heti lähtönne; ette hetkeäkään viivytellyt noudattaessanne tätä kutsua. Ja ettekö itse minulle kir-

joittanut, että koko matkan ajan olitte mitä iloisimmalla tuulella?

Minun täytyy myöntää, että minun velvollisuuteni olisi teitä kuolettavasti vihata. Ah, minä olen itse ollut onnettomuuteeni syypää; olen paljastanut teille intohimoni liian selvästi, ja täytyyhän olla kaino herättääkseen rakkautta; täytyy taitavasti käyttää keinoja intohimon kiihoittamiseksi, rakkaus yksinään ei herätä vastarakkautta. Te tahdoitte voittaa rakkauteni, ja kun tämän päätöksen olitte tehnyt, niin ei ollut mitään keinoa, mitä ette olisi käyttänyt päästäksenne päämääräänne; te olisitte itse pakoittanut itsenne minua rakastamaan, jos se olisi ollut välttämätöntä. Mutta huomasittehan, että intohimottakin saavutitte tarkoituksenne, eikä teidän tarvinnut turvautua siihen. Mikä uskottomuus! Uskotteko voivanne rankaisematta minua pettää? Jos jokin sattuma toisi teidät tähän maahan, niin julistan täten teille, että jätän teidät omaisteni koston valtaan. Olen kauan aikaa suorastaan epäjumaloinut teitä, ja se kauhistuttaa nyt minua, ja omatuntoni vainoo minua säälimättömän ankarasti; tunnen selvästi hairahduksieni häpeän, joihin olette minut viekoitellut, ja intohimoni, ah! on kadonnut, joka tähän asti salasi minulta syyllisyyteni peloittavan suuren määrän. Milloin pääsen tästä kamalasta ristiriidasta vapaaksi?

Yhtäkaikki uskon, etten teille mitään pahaa tahdo, ja että mukautuisin näkemään teidät

onnellisenakin. Mutta jos teillä todellakin on sydän, niin kuinka voisitte olla onnellinen?

Tahtoisin teille kerta vielä myöhemmin kirjoittaa, näyttääkseni vain teille, että minä kuitenkin ehkä ajan mittaan olen tullut rauhallisemmaksi. Mikä nautinto olisikaan minulle voida moittia teitä häpeällisestä menettelystänne minun suhteeni, kun se ei enää tuottaisi minulle tuskaa ja kun voisin teille osoittaa, että halveksin teitä, että aivan välinpitämättömästi puhun teidän petoksestanne, että olen unohtanut kaikki nautintoni ja tuskani ja että ainoastaan silloin muistan teitä, kun tahallani tahdon teidät johdattaa mieleeni.

Myönnän, että olitte minua voimakkaampi ja että herätitte minussa intohimon, joka oli vähällä viedä järkeni; mutta teidän ei tarvitse siitä erikoisesti ylpeillä. Olinhan kokematon, nuori, elin lapsuudestani asti luostarissa, olin oppinut tuntemaan ainoastaan vastenmielisiä ihmisiä, en koskaan ollut kuullut sellaisia imarteluja, joita te kaiken aikaa minulle lausuitte; luulin kaikesta tästä saavani kiittää ainoastaan kauneuttani ja suloisuuttani, josta minulle huomautitte; kuulin teistä ainoastaan hyvää, jokainen puhui edullisesti teistä. Te teitte kaiken herättääksenne minussa rakkautta.

Mutta vihdoinkin olen tästä lumouksesta herännyt; te olette paljon siihen vaikuttanut, ja myönnän, että tarvitsin tätä teidän apuanne hy-

vin suuressa määrässä. Lähettäessäni teille kirjeenne takaisin säilytän huolellisesti ne molemmat viimeiset, jotka minulle kirjoititte; minä luen niitä vielä useammin kuin ensimäisiä, jotta en vaipuisi uudelleen heikkouteni valtaan. Ah, kuinka kalliiksi ne tulevat minulle, ja miten onnellinen voisinkaan olla, jos menettelynne olisi aina ollut sellainen, että voisin teitä rakastaa!

Tiedän liian paljon vielä mietiskeleväni moitteitani, ja uskottomuutenne koskee vielä kipeästi sydämeeni. Mutta muistakaa, että olen luvannut itselleni sielunrauhan ja että joko saavutan päämääräni tai teen epätoivoisen teon, joka jättää teidät kuitenkin jokseenkin kylmäksi.

Yleensä en odota enkä toivo enää mitään saavani teiltä. Olen hupakko uusiessani samoja asioita niin moneen kertaan teille. Minun täytyy riistäytyä teistä vapaaksi ja olla teitä enää ajattelematta. Luultavasti en enää teille kirjoitakaan. Olenko ehkä velvollinen tekemään teille tiliä kaikista vaihtelevista mielialoistani?

Jonathan Swift

Jonathan Swift miss Jane Waryngille

Hyvä neiti!

Olen kovasti säikähtynyt niistä tiedoista, jotka annoitte minulle terveydentilastanne; enoni kertoi minulle nähneensä teidät ulkomuodosta päättäen terveempänä, kuin mitä olette ollut näinä viime vuosina, ja elin siinä toivossa, että asian laita oli yhä vielä niin. Jumala varjelkoon minua koskaan antamasta teille aihetta suurempiin suruihin, niinkuin näytätte minulle viittaavan! Olen sen kirjeen, johon pyysitte minua vastaamaan, lukenut moneen kertaan ja uskon, että olen punninnut jo jokaisen eri kohdan. Mutta kun te suvaitsette moneen kertaan mainita ne yksityiskohdat, joista tahdotte päästä selville, niin koetan parhaani mukaan antaa teille selvityksen. Te tahdotte tietää, mikä on syynä siihen äkilliseen muutokseen mielialassani, joka viimeisen käyntini jälkeen teidän luonanne näkyy kirjeitteni muuttuneessa sävyssäkin. Jos minussa on tapahtunut tuo mainitsemanne muutos, niin olen minä sen jo lukemattomia kertoja teille selvitellyt. Olen tuhannet kerrat koettanut teille

vakuuttaa, ettette mitenkään voi jäädä siihen ympäristöön ja paikkaan, jossa nyt olette, sekä terveytenne että mielialanne vuoksi, joka kärsii sellaisesta ilmasta ja seurustelupiiristä. Se, mitä teiltä sain vastaukseksi, ei ollut muuta kuin suurimmaksi osaksi moitteita, jotka toisinaan saivat niin käskevän muodon, etten ole mielestäni sitä ansainnut, ajatellessani, miten perin väärässä te olette. Toinen kohta, jonka tahdotte tietää, on kysymys, onko tähän kirjeitteni sävyn muuttumiseen syynä se, että ajattelen toista rakastettua. Vakuutan teille kristittynä ja kunnon miehenä, että niin ei ole asian laita; en koskaan ole ajatellut mennä kenenkään muun kuin teidän kanssanne naimisiin. Olin aina sitä mieltä, että teillä oli lempeä luonne ja mielensävy, ja sitä, mikä näytti todistavan päinvastaista, pidin rakastajaa kohtaan osoitettavana ehdottoman välttämättömänä menettelytapana. Sen jälkeen olen kirjeistänne saanut yllin kyllin niin perin loukkaavan kylmäkiskoisuuden todistuksia, että aloin uskoa minunlaisen vähillä hyvillä ominaisuuksilla varustetun miehen olevan aivan mahdottoman saamaan rakkauttanne osakseen. En tunne koko maailmassa ketään miestä, jota kohdellaan niin ankarasti ja vieläpä päällepäätteeksi asioissa, jotka koskevat yksinomaan teitä ja omaa parastanne. Kaiken tämän saatoin kestää niin kauan kuin olimme muodollisessa ja seurustelulämän suhteessa toisiimme; mutta nyt voi teidän sietä-

mättömän menettelynne minua kohtaan selittää ainoastaan sillä, että teiltä puuttuu tavallisin kunnioitus ja tavallisin ystävyydentunne.

Kun pyysin saada luoda silmäyksen teidän varallisuusoloihinne, niin ei minulla silloin ollut väittämiänne tarkoituksia. Olen useinkin selittänyt teille, että Englannissa voi jokainen terveellä järjellä varustettu nuori mies hankkia itselleen suuremman omaisuuden, kuin mitä te koskaan olette uneksinutkaan. Kysyin, punnitakseni asiaa, riittääkö teidän omaisuutenne yhdessä minun pienien tulojeni kanssa tekemään teidän vaatimuksiinne tottuneen nuoren tytön avioliitossa onnelliseksi. Luulen vuotuisten tulojeni nousevan sataan puntaan, ja olen samalla sitä mieltä, ettei varakas nainen, jolla on teidän tulonne ja teidän sukulaispiirinne, vaihtaisi elämäänsä niin yksinkertaiseen olemassaoloon. Eivät teidän kirjeenne ole voineet minulle vähääkään vakuuttaa, että te antaisitte mitään arvoa minun persoonalleni, koska panette niin vähän painoa sille, mitä olen jo usein sanonut teidän ympäristöstänne. Surulliseksi tiedonannoksi sanomanne selitys tuloistani vastaa, niinkuin saatan teille vakuuttaa, täydellisesti tosioloja, ja kun se teidän oman mielenne mukaan on niin perin surullinen, niin voittehan itse siitä kaikesta tehdä tarpeelliset johtopäätökset. Niihin tuloihin, jotka ovat tohtori Boltonilla, on liitetty tuomiorovastin arvo, mutta se paikka, joka minulle on annettu,

on penikulman päässä kaupungista, jonka nimi on Trim, kahdenkymmenen penikulman päässä täältä, eikä minulla ole mitään muuta neuvoa kuin joko vuokrata talo Trimissä tai rakentaa oma talo seurakuntaani. Ensimäinen tuskin käy laatuun, ja toista varten olen nykyään liian köyhä. Tuskin voin ajatellakaan nyt päästä muuttamaan Belfastiin; meidän esimiehemme asema ei ole varma, ja muutaman kuukauden päästä tapahtuu muutos. Voittaako meidän puolueemme tämän kautta, en tiedä, vaikka olenkin hyvin taipuvainen sitä uskomaan, ja silloin vasta minulla on aikaa lähteä pienelle matkalle. Toivon kuitenkin, että teidän muut ystävänne, joilla on enemmän vaikutusvaltaa teihin kuin minulla, jo sitä ennen saavat teidät jättämään nykyisen olinpaikkanne. Toivon voivani käydä tervehtimässä äitiänne, koska hän aina on ystävällisesti minua muistanut; mutta muita tuttujanne en voi ikävä kyllä tavata, ja minä uskon minulla olevan enemmän syytä olla harmissani siitä, että toivotte minun tapaavan heidät, kuin teillä siitä, että vältän heitä. Jos te sellaista seuraa rakastatte, niin toivotan teille paljon onnea siihen; minä olen saanut toisenlaisen kasvatuksen. Enoni Adam kysyi eräänä päivänä, mitkä olivat aikeeni teidän suhteenne, koska teille syntyisi ikävyyksiä, ellen astuisi päättävää askelta. Se vastaus, jonka hänelle annoin ja jonka hän, niinkuin otaksun, on teille ilmoittanut, kuului näin: toivon, etten ole

teidän ja onnenne tiellä; sillä se syy, jonka te olette tuonut esteeksi avioliittoon minun kanssani, johtuu sairaudestanne, mikä yhä vielä kestää; sitäpaitsi piditte tulojani liian pieninä, eikä minulla ole tähän aikaan tilaisuutta tarjota suurempia. Mutta jos teidän terveydentilanne ja minun varallisuuteni olisivat sellaiset kuin niiden tulisi olla, niin antaisin teille etusijan kaikkien sukupuoleenne kuuluvien joukossa, mutta nykyisissä oloissa uskon, että avioliitto minun kanssani olisi vastoin omaa toivomustanne ja tekisi teidät epäilemättä onnettomaksi; mutta jos teillä on toinen tarjous tiedossa, jota te ja ystävänne pitävät teille edullisempana, niin tekisin hyvin väärin asettuessani onnenne tielle.

Mitä nyt tulee varallisuuteeni, niin olette itse siihen vastannut. Toivon siis teidän ilmoittavan minulle, onko terveytenne laita nyt toinen kuin silloin, kun mainitsitte lääkäreitten varoittaneen teitä avioliitosta, koska se saattaisi henkenne ehdottomasti vaaraan. Ovatko lääkärit tai te tässä suhteessa nyt toista mieltä? Voitteko pitää taloutta, kun tulot ovat — ehkä kolmesataa puntaa pienemmät? Onko teillä niin suuri tunne minun persoonaani ja luonnettani kohtaan, että elintavoissamme mukaannutte minun toivomuksiini ja koetatte tehdä meidät molemmat niin onnellisiksi kuin voitte? Oletteko valmis mukaantumaan niihin toimenpiteisiin, jotka katson tarpeellisiksi kehityksellenne, jolloin olemme toi-

sillemme mieluisana seurana, olematta onnettomia, vaikka emme saa vieraita tai itse käy vieraissa? Oletteko rakkaudestanne, kunnioituksestanne, välinpitämättömyydestänne toisia kohtaan niin varma kuin minä olen? Voinko niin paljon vallita sydäntänne tai tahdotteko niin paljon hillitä intohimojanne, että yhdyselämässämme säilytätte henkisen tasapainonne? Oletteko niin hyvä, että koetatte lempeillä sanoilla karkoittaa jokaisen elämän kierojen olojen aikaansaaman harmittavan mielialan? Onko se paikka, johon puolisonne asettuu, teille rakkaampi kuin hovit ja suuret kaupungit? Lyhyesti, nämät ovat muutamia niistä välttämättömistä ehdoista, jotka täyttämällä voi sellaiset miehet tehdä tyytyväisiksi, mitkä tuntevat ihmiselämän siksi hyvin kuin minä teen; ja naiselle, joka yhdistäisi itseensä nämät ominaisuudet, ylpeänä palkitsisin kaiken rakkauden tekemällä hänet onnelliseksi. Nämät kysymykset olen jo aikoja sitten päättänyt tehdä sille, jonka kanssa aijon elämäni liittää yhteen, ja jos te puhtaalla sydämellä voitte niihin myöntävästi vastata, niin suurin autuuteni on sulkea teidät syliini välittämättä siitä, onko teillä kauneutta ja rikkautta. Puhtaus riittää minulle edellisessä ja riittävä toimeentulo toisessa suhteessa. Toivon todellakin suuria tuloja, mutta näkisin niiden mieluimmin tulevan minun kauttani; vaikka saisin maailman suurimman rikkauden, niin en tahtoisi tulla naisen soimausten alaiseksi.

Olen vastannut kaikkeen, mitä taidan, kirjeenne johdosta, ja olen selvästi ja suoraan selittänyt meidän välisen suhteemme. Asetin teidät alussa muiden naisten yläpuolelle, enkä odota, että te kohtelette minua tavallisten rakastajien tavoin. Jos pidätte soveliaana vastata tähän kirjeeseeni, niin tulen pitämään itseäni jokaisella teidän toivomallanne tavalla uskollisimpana ja alamaisimpana palvelijananne.

Kirjeitä Stellalle (miss Esther Johnsonille)

Chester, syyskuun 2 p:nä 1710.

Vaiheistani laivalle menoon asti kertoo teille Joe.[1] Niin pian kuin olin astunut veneeseen, määräsivät nuo konnat toiset ehdot ja pakoittivat minut maksamaan heille kaksi kruunua enemmän. Heidän mielestään oli mahdotonta ennättää laivaan; mutta puolen tunnin päästä pääsimme jahtiin, sillä laivat olivat ankkuroineet odottaakseen lordi maaherran hovimestaria. Suoritimme matkan täsmälleen viidessätoista tunnissa. Eilisiltana tulin Chesteriin ja lähden kai maanantaina kaupungista. Ensimäinen ihminen, jonka tapasin Chesterissä, oli tohtori Raymond. Hän on rouvineen täällä hankkimassa niitä papereita, jotka hän tarvitsee myy-

[1] Joseph Beaumond, trimiläinen kauppias, Swiftin ystävä, josta usein mainitaan näissä kirjeissä.

däkseen maatilansa. Putosin hevosen selästä ajaessani Parkgatelta asuntooni, mutta en loukannut itseäni. Hevonen oli erinomaisesti tottunut sen selästä putoamiseen ja seisoi paikallaan siksi, kunnes olin noussut ylös. Minä pyydän teitä toteuttamaan aikeenne, matkustaamaan Trimiin ja siellä ratsastamaan niin paljon kuin mahdollista. Mylord Mountjoy on sitä mieltä, että meidän täytyy tänään iltapäivällä lähteä matkalle, ja sen vuoksi pujahdin huoneeseeni lopettamaan tämän kirjeen, joka riippuen olosuhteista tulee pitkäksi tai lyhyeksi. Jumala kaikkivaltias suojatkoon teitä, ja jumalan tähden olkaa iloinen ja hoitakaa terveyttänne. Olen lujasti päättänyt palata niin pian kuin olen tehtäväni suorittanut, onnistun sitten tai en. En koskaan ole niin vastenmielisesti lähtenyt Englantiin kuin tällä kertaa. Juuri äsken tuli Lontoon posti ja lähtee heti, jonka vuoksi minulla ei ole muuta aikaa, kuin uskoa teidät Jumalan huomaan.

Lontoo, syyskuun 9 p:nä 1710.

Viime tiistaina tulin viiden päivän matkan jälkeen tänne. Ensimäisen olin väsynyt, toisen puolikuollut, kolmantena voin siedettävän hyvin ja viimeisinä kahtena päivänä jokseenkin hyvin. Nyt iloitsen ponnistuksista, jotka ovat pakoittaneet minut harjoittamaan ruumiillisia voimiani, ja voin oikein hyvin. Whigit olivat iloissaan näh-

dessään minut; he takertuivat minuun aivan kuin hukkuva oljenkorteen, ja suuret miehet pyytelivät kömpelösti anteeksi. Mutta lordi valtiovarainhoitaja otti minut kylmästi vastaan, ja se suututti niin minua, että olen päättänyt kostaa. En ole vielä tehnyt puoliksikaan kiertokulkuani tuttavieni luona, mutta tapaan heidät kaikki samanlaisina kuin lähtiessäni. Kuulin, että lady Giffordilla[1] on suuri vaikutusvalta hovissa, ja lady Wharton teki siitä hiljattain pilkkaa; olen siis kadottanut hänessä yhden ystävän. En ole häntä vielä nähnyt, enkä aijokaan mennä tapaamaan, mutta Stellan äidin aijon eräässä toisessa paikassa kohdata. Täällä on kaikki ylösalasin; jokainen whig, jolla on ylhäinen asema, kadottaa sen epäilemättä, ja me saamme talven, jommoista ei Englannissa ole vielä koskaan ollut. Jokainen kysyy minulta, mistä se johtuu, että minä niin kauan pysyn Irlannissa, ikäänkuin luonnollisin olinpaikkani olisi täällä Lontoossa; mutta ei ainoakaan olento tahdo tehdä mitään sen toteuttamiseksi, ja vakuutan silloin, että tyytyväisempänä kuin koskaan ennen palaan Dubliniin ja Laracorin kanavan luo. »Tatler»[2] odottaa joka päivä kadottavansa paikkansa, ja Ormondin herttuasta kuuluu tulevan Irlannin maaherra. Toivon, että rauhallisesti asustatte

---

[1] Sir William Templen sisar, jonka talossa Stellan äiti tähän aikaa asui.

[2] Richard Steele »Tatlerin» julkaisija.

nyt Prestonne[1] talossa, mutta aijon teidät sieltä jouluksi ajaa pois; siksi olen ennättänyt joko ajaa asiani tai huomaan, että en saa mitään aikaan. Pyydän teitä olemaan Trimissä, kun tämä kirje saapuu, ja antamaan pikku Johnsonin ratsastaa, joka mahtaa olla jo aika tanakka poika. Olen alkanut tämän kirjeen vastoin tapojani illalla ennen postin lähtöä, olen myöskin kirjoittanut arkkipiispalle, enkä voi tätä venyttää liian pitkäksi. Joka päivä aijon kirjoittaa jotain MD:lle, niin että siitä tulee jonkinmoinen päiväkirja; kun se on täynnä niin lähetän sen, joko MD minulle kirjoittavat tai eivät. Siitä syntyy hauskaa, sillä nyt minä voin aina lörpötellä MD:n kanssa ja MD Preston kanssa. Perikää heti Parvisolilta ne kymmenen puntaa, jotka määräsin teille maksettavaksi. Sanotaan minun tulleen entistä voimakkaammaksi ja näyttävän terveemmältä. Ensi maanantaina parantaa Jervas kuvani. Luulen Jack Templen ajaneen tänään rouvineen ohitseni; en heitä kuitenkaan huomannut ja olen iloinen siitä, että olen tämän perheen pudistanut niskoiltani. Sanokaa rovastille[2], että olen noudattanut hänen määräyksiään Ormondin herttuan suhteen; mutta ellette sitä tahdo tehdä, niin voitte olla tekemät-

---

[1] Swiftiä merkitsee näissä kirjeissä Presto, Stellaa ppt, miss Dingleyta, Stellan ystävätärtä D; DD merkitsee toisinaan Dingleytä, toisinaan molempia naisia. MD merkitsee tavallisesti molempia naisia, mutta myös Stellaa yksinään.

[2] Tohtori Pratt, sittemmin Downen tuomiorovasti.

täkin. Juuri äsken näin kahvilassa Jemmy Leighin, hän tiedusteli hyvin osaaottavaisesti kuulumisia teistä; hän sanoi noin kahden viikon päästä palaavansa Irlantiin. Sanokaa terveisiä tuomiorovastille sekä mrs. Wallsille ja teidän arkkidiakoonillenne. Will Franklandin rouva on synnyttämäisillään, ja minä olen luvannut kastaa lapsen. Otaksun teidän saaneen Chesteristä lälähettämäni kirjeen lähettämispäivän jälkeisenä tiistaina. MD saavat ensi viikolla pitemmän kirjeen; lähetän tämän teille vain, jotta tietäisitte minun onnellisesti saapuneen Lontooseen, ja voikaa hyvin j. n. e.

. . . .

19 p:nä. Olen koko tämän aamun kyhäillyt järjettömyyksiä ja luulen, etten tätä sivua kirjoita enää täyteen; lähetän kirjeen mieluimmin sellaisena kuin se on. Kyllä se kelpaa parille pahankuriselle tytölle, jotka eivät tahdo kellekään kirjoittaa, eivät edes niin hyvälle pojalle kuin Presto on. Aijoin lähettää tämän kirjeen tänä aamuna, mutta minua pidätettiin eräässä seurassa, ja totta puhuen halusin, MD:n kirjeen vuoksi, odottaa vielä seuraavaan postiin. Ormondin herttuan tytär on hyvin ystävällisellä tavalla etsinyt minua eräästä kolmannesta paikasta, minä teen huomenna vastavierailun hänen luonaan.

20 p:nä. Tänään kävin herttuan tyttärien luona. Nuo rohkeat veitikat suutelivat aivan

keskelle suutani päivää sanoessaan. Lordi presidentti Somers, ylihovimestari, Devonshiren herttua ja valtionsihteeri Boyle ovat kaikki tänään saaneet eronsa. En koskaan vielä ole nähnyt hovin menettelevän niin häikäilemättömästi; tämä on mielestäni mieltäkuohuttavaa, vaikkakin minulla ei olisi mitään sitä vastaan, että näkisin heidän riippuvan hirsipuussa. Me ihmettelemme kaikki sitä, että parlamenttia ei vielä ole hajoitettu ja että niin tärkeä toimenpide, lykätään sillä lailla tuonnemmaksi. Saamme elää kummallisen talven keskellä salakavalaa, häpeällisesti kohdeltua ja syöstyä puoluetta ja niiden riemua, joilla on voitto käsissään. Aijon asiaan kuulumattomana tarkastajana pitää molempia silmällä ja rauhallisesti palata Irlantiin, niin pian kuin olen minulle uskotussa asiassa tehnyt tehtäväni, joko sitten onnistun tai en. Jos huomenna vielä tapahtuu jotain, niin kirjoitan siitä.

21 p:nä. Juuri nyt sain kirjeenne, mutta en vastaa siihen tällä kertaa; jumalan kiitos, että kaikki on hyvin. Huomaan, ettette vielä ole saanut toista kirjettäni. Tänä iltana hajoitettiin parlamentti . . . Voikaa hyvin. Kirjoitan tämän St. Jamesin kahvilassa. Vastauksen kirjeeseenne aloitan illalla, mutta en lähetä sitä tällä viikolla. Ilmoittakaahan minulle, miellyttääkö tämä päiväkirjan muoto teitä. En hyväksy niitä syitä, joiden nojalla ette tahdo mennä Trimiin. Parvisol kirjoittaa, että hän voisi myydä teidän hevosenne;

myydä! Paha hänet periköön. Sanokaa hänelle, että hän mieluummin saa myydä sielunsa. Mitä, myydä hevonen, joka rakastaa Stellaa, ja jolla hän toisinaan ratsastaa? Se kuuluu Stellalle ja hän saa sillä tehdä mitä tahtoo. Sanokaahan se hänelle, niin pian kuin joku käy Trimissä. Minun harmaani saa hän myydä ja hirttää itsensä.

Syyskuun 21 p:nä 1710.

Tässä täytyy minun alkaa toinen kirje, ja päällisiksi koko arkille, peläten, että pahankuriset MD muuten suuttuvat ja luulevat, että paperi on tullut liian kalliiksi. Kirjeenne sain eilisiltana, niinkuin viimeisessä kirjeessäni lyhyesti ja selvästi ilmoitin; vastaus täytyy minun lykätä tuonnemmaksi, te senkin kelvoton joukkio! Minä kuulin tänään, että muuan lady Giffordin perheeseen kuuluva nainen oli ollut minua kahvilasta etsimässä. Se oli Stellan äiti luullakseni. Lähetän huomenna kaupunginpostissa hänelle kirjeen ja koetan saada puhutella häntä siten, ettei minun tarvitse pelätä tapaavani lady Giffordia, jota en tee ennen kuin hän pyytää minulta anteeksi.

22 p:nä. Kun tänään tulin kotia, niin löysin Joen kirjeen ja siinä liitteen lordi Whartonille; lähetän sen hänen ylhäisyydelleen ja koetan kaikin voimin suositella hänen anomustaan; mutta hullua olisi tällä hetkellä toivoa mitään apua ku-

ningattarelta. Asiat ovat tällä hetkellä niin kuohuksissa, että minua on neuvottu jättämään se asia sikseen, joka on annettu tehtäväkseni ja koskee kokonaisen kuningaskunnan papistoa, kuinka siis voi uskoa,että joku häiritsisi kuningatarta Joen yksityisillä asioilla? Toivon, että saamme lordi maaherran määräyksen kuraattoreille kangaskaupasta, ja se riittää minun mielestäni. Minä kirjoitan tästä hänelle parin päivän päästä; hänen täytyy kärsivällisesti odottaa. Tämä on yhtä hyvin vastaus osaan teidän kirjeestänne kuin hänenkin.

23 p:nä. Minun pikku MD:ni tuottavat minulle niin paljon häiriötä ja levottomuutta, että minun täytyy joka ilta kirjoittaa; en voi mennä vuoteelleni sanomatta heille muutamia sanoja; en voi sammuttaa kynttilöitäni sanomatta heille hyvää yötä. Oi, hyvä jumala, hyvä jumala! No niin, minä olen tänään syönyt ensi kertaa Will Franklandin ja hänen Fortunansa luona. Hän ei ole mikään erikoisen kaunis nainen. Jättäkää minut rauhaan, minun täytyy lopettaa riitakirjoitukseni. Koko matkastani maalla olen teille kertonut toisessa kirjeessäni, se riittää. Vai niin, te olette siis ottaneet Preston asunnon haltuunne? Se on todellakin kauniisti tehty. Meillä on kaksi viikkoa ollut ihanin kesäilma, mikä maan päällä voi olla, ja sitä kestää vielä; toivon teidän käyttäneen sen hyvin. Stella kirjoittaa kuin keisari; mutta minä luulen teidän pilaavan silmänne; ol-

kaa varovainen, minä pyydän, miss Stella. Ettekö voi hevosellanne tehdä niin kuin itse tahdotte? Elkää myöntykö siihen, että tuo Parvisol roisto sen myy. Patrick on kolme kertaa viikossa humalassa, ja minä sallin sen, sillä hän pitää minut kokonaan tohvelinsa alla. Mutta jonain kauniina päivänä ajan hänet kuitenkin pois, kun ei ketään teitä ole läsnä sanomassa hyvää sanaa hänen puolestaan. — Kirjoittakaa minulle ahkerasti! Miksi, senkin vekkulit, kirjoitan minä joka päivä ja toisinaan kahdestikin MD:lle? Nyt olen vastannut koko kirjeeseenne; loppu olkoon millainen tahansa. Mielestäni tämä riittää täksi päivää; voikaa hyvin huomiseen samaan aikaan asti.

Syyskuun 30 p:nä 1710.

Nyt taas olen keittänyt kauniin sopan, kun aloin kirjettäni kirjoittaa koko arkille enkä enää voi siitä luopua. En tiedä, miellyttääkö tämä päiväkirjan muoto teitä; luultavasti se on niin yksinkertainen, etten viitsisi sitä lukeakaan; mutta ehkä MD mielellään tahtovat tietää, miten Presto loitolla heistä viettää elämäänsä. Aloitan uuden kirjeeni aina samana päivänä, kun olen toisen lopettanut. On hauskaa kuulla, millaista surkeata rähinää whigit pitävät minun raakuuksistani; mutta minä en siitä välitä. Minulle on kerrottu, että Harvey[1] jo on tyytymä-

[1] Ministeripresidentti ja tory-puolueen johtaja.

tön, sillä häntä kohdellaan pahoin, koska hän ei ole kylliksi whig-mielinen, ja minä luulen, että tästä on hyötyä minulle hänen silmissään. Toryt sanovat peitetyin lausein, että minä voisin onneni rakentaa, jos tahtoisin; minä en ymmärrä heitä, tai oikeammin sanoen ymmärrän liiankin hyvin.

Lokakuun 7 p:nä. Olen utelias näkemään, milloin tämä kirje tulee valmiiksi; tiistaina sen täytyy lähteä matkalle, se on varmaa, ja jos minä sitä ennen saan kirjeen MD:ltä, niin en vastaa siihen, sekin on varmaa. Nyt on varhainen aamu, enkä saanut papereitani mr. Harleylle eilisiltana valmiiksi; sillä tietäkää, että Presto oli uninen ja teki kirjoitusvirheitä ja mustetahroja. Todellakin kaunis toimi näin kylmänä aamuna kirjoittaa niin nuorille tytöille, ja vielä sen lisäksi aivan murkinoimatta. No niin, minä toivotan teille hyvää huomenta, te veitikat, ja lasken tämän kirjeen syrjään ryhtyäkseni työhöni.

Lontoo, tammikuun 6 p:nä 1711.

Eilisiltana, kun Patrick oli jo mennyt levolle, tahdoin saada vielä muutaman hiilen kamiiniin ja löysin eräästä komerosta kottaraisen, jonka hän oli ostanut viedäkseen sen Dingleyhiin; se maksoi hänelle sixpencen ja on kesy kuin murmeli. Minä luulen, ettei se tiedäkään olevansa lintu; se istuu siinä, minne sen panee istumaan, eikä näytä tuntevan pelkoa eikä toivoa; minä luulen sen viikon kuluessa kuolevan ikävään.

Patrick kysyi neuvoani, ennenkuin hän sen osti. Oikeuden ja kohtuuden mukaan minä huomautin hänelle summan suuruutta ja hänen aikeensa mahdottomuutta, sanoin hänelle, että eläintä ei mitenkään saa kuljetetuksi meren yli; hän ei tahtonut neuvoani seurata ja saa nyt sitä katkerasti katua. Tänä aamuna on vuoteessa hyvin kylmä ja minä luulen valkean räiskyvän toisessa huoneessa, jota te sanotte ruokasaliksi. Toivoakseni on kaunis ilma, antakaa minun sen vuoksi nousta vuoteelta. Ettekö päästä, senkin veitikat!

16 p:nä. Toden totta, minä lähetän tämän kirjeen tänään saadakseni teidät häpeämään, ellei ennen illan tuloa saavu kirje MD:ltä, se on varmaa. Mutisetteko vielä siinä sitten, että kolmas sivu puuttuu, mitä? Niin, minä vakuutan, teille, että saatte kolmannen sivun, ja sen voitte saada joskus myöhemmin, kun itse olette sellaisia tyttöjä, jotka kauniisti kirjoittavat. — Totisesti, minä en luule odottavani iltaan asti, vaan suljen sinetillä heti sen, mikä on valmiina ja pistän sen taskuuni antaakseni sen postiin illalla kotia palatessani. Minun täytyy jo huomenna hyvin varhain lähteä liikkelle, Patrickin hiili-, kynttilä- y. m. lasku nousee viikossa kolmeen shillingiin. Mutta minä annankin kovasti lämmittää, vaikkakin ilma on lämmin. Irlanti ei tule ennen onnelliseksi kuin teilläkin on siellä pikkuhiiliä; niillä on mukava, niin huokea,

niin hauska lämmittää. Terveisiä mrs. Stoitelle ja Wallsille; onko hänellä poika vai tyttö? Tyttö? Hm, ja sekin kuoli viikon päästä, hm, ja Stella parka oli kai sen kummina? Ilmoittakaa minulle, miten on kassanne laita, jotta saatte rahalähetyksenne. On myösin muistettava, että asunnostani on maksettava neljän kuukauden vuokra, ja sitten saatte mennä rauhassa Manleylle syömään ja menettämään rahanne korttipelissä, te senkin kevytmieliset tytöt, mutta elkää pahastuko. — Kun saan teidän seuraavan kirjeenne huomenna, niin on kulunut täsmälleen kolme viikkoa siitä kuin sain edellisen. Voikaa hyvin, rakkaat, kalliit MD:ni, ja pitäkää Presto parkaa hellässä muistossa, sillä hänellä ei ole ollut, niin totta kuin toivon tulevani autuaaksi, ainoatakaan onnellista päivää sen jälkeen kuin teidät jätti. Tämä onkin oleva viimeinen kevytmielinen temppu, jonka teen; mutta minä toivon sen päättyvän parhain päin. Olen näiden ihmisten hyväksi tehnyt enemmän kuin muiden, he saavatkin käyttäytyä minua kohtaan säädyllisemmin kuin muut — en tahdo kuitenkaan liikoja odotella, jotta en pettyisi. Tahdon tehdä MD ja itseni onnelliseksi; muuta en pyydä. Voikaa hyvin j. n. e. j. n. e.

Lontoo, tammikuun 16 p:nä 1711.

Toden totta, tyttöset, lähetin kirjeeni n:o 13 saamatta MD:ltä vastauksen siruakaan. Toimi-

kaa sen mukaan. Eikä Presto suinkaan ole vihoissaan, ei hitustakaan, mutta hän alkaa olla huolissaan, kun huomispäivän Irlannin-posti saapuu eikä hän näe MD:n siroa käsialaa St. Jamesin kahvilan anniskelupöydän lasikaapissa, jossa kahvilassa Presto käy ainoastaan etsimässä teidän kirjeitänne. Presto on tästä lähin — jumala häntä varjelkoon! — joka ilta kello kuudesta alkaen kotona siksi, kunnes on aika mennä levolle, ja tällä hetkellä on hänellä niin vähän huvituksia ja seuraa kuin ei kelläkään muulla koko maailmassa, vaikkakin hän nauttii koko ministeristön suurta suosiota. Ja niin totta kuin toivon tulevani autuaaksi, antaisi Presto vaikka mitä siitä haihtuvasta onnesta, että saisi kirjeen silloin tällöin rakkailta MD:ltä. Sen odottaminen tuottaa minulle iloa, ja ellei kirje saavu, niin lohdutan itseäni sillä, että odottaessani olen ollut onnellinen. Niin, se on totta, ja kun kirjoitan MD:lle, niin olen silloinkin onnellinen. Minusta tuntuu silloin aivan siltä, kuin olisitte täällä ja kertoisin teille, missä olen ollut. No, sanotte, tulkaahan Presto tänne ja kertokaa, missä olette tänään ollut. Ja minä vastaan: Ford ja minä kävimme mr. Lewiksen ja mr. Priorin luona, ja Prior lahjoitti minulle kauniin Plautuksen. Ja sitten tahtoi Ford minua asuntoonsa syömään, mutta minun ei tehnyt yhtään mieleni, ja sen vuoksi söin hänen kanssaan eräässä ravintolassa, jota en ole viittä kertaa tehnyt täällä ollessani, ja

sitten tulin vihdoin kotia käytyäni sir Andrew Fountainin äidin ja sisaren luona, ja sir Andrew Fountain tointuu taudistaan, vaikkakin hitaasti.

18 p:nä. Te olette tavattoman kevytmielinen olento, kun rahanne sillä tavoin hukkaatte Soiteksen luona ja päälle päätteeksi sellaisten vasta-alkajien seurassa. Hyi, Stella, ettekö häpeä? No, annan tämän ainoan kerran teille anteeksi, mutta elkää sitä toista kertaa tehkö; ei, e-e-e-ei! Anna minulle suudelma ja olkaamme taas hyviä ystäviä, sinä senkin vekkuli! Mutta antakaa minun nyt mennä nukkumaan; sillä menen aikaisemmin levolle kuin ennen. Ja nyt hyvää yötä, minun pikkurakkaatvallattomatröyhkeätkanaljani!

19 p:nä. Oletteko nyt saaneet selon, mikä tuo pitkä sana oli viimeisellä rivillä? Ette tietysti. Sitä ette ole tehnyt! No, milloin vihdoinkin tulee kirje MD:ltä? Huomenna tai aivan epäilemättä ylihuomenna. Varmasti. Matkalla se jo on. Tänään oli ikävä, pyryinen päivä, aterioin hyvin arvokkaasti mrs. Vanhomrighin luona, palasin sitten kotia ja olen nyt, heti kymmenen jälkeen, mennyt vuoteeseen. Muistan vanhan Culpepperin säännön:

Ain selväpäisnä noustakseen
Saa varhain käydä vuoteeseen.
En neuvomasta tahdo laata:
Jo kymmeneltä pitää maata.

20 p:nä. Minä menin siis tänään uusi valetukkani, oho! päässäni lady Worsleyn luo. Kun palasin hänen luotaan, niin kuka tuli minua vastaan, kukas muu kuin Patrick, joka veti taskustaan viisi kirjettä? Luin ensimäisen osoitteen — ph, sanoin minä: luin toisen; taas ph! kolmannen: ph, ph, ph! neljännen; hyvä jumala, hyvä jumala, hyvä jumala — olin raivoissani; viidennen ja viimeisen: oho, tämä on toista, tämä on meidän MD:n käsialaa. Avasin tietysti kirjeen heti paikalla, ja se alkoi maailman hävyttömimmällä tavalla näin: »Rakas Presto! Me olemme nyt niin pitkällä» — »Me olemme nyt niin pitkällä», sanoi Stephenkin, kun antoi vaimolleen kuusi lyöntiä yhden sijasta. Minä sain teidän yhdeksäntenne neljä päivää sen jälkeen, kun olin lähettänyt neljännentoista. Mutta tästä minä vaadin teidät, veitikat, tilille joskus myöhemmin! Miksi ette kirjeenne loppuun merkinnyt, milloin saitte minun yhdennentoista kirjeeni? Sanokaahan se, te kelvottomat heittiöt, sillä »me olemme nyt niin pitkällä», eikö totta, senkin lurjukset? Mutta en tahdokaan vastata nyt kirjeeseenne, vaan säästän sen toiseen aikaan.

21 p:n aamuna. Koko yön on kamalasti pyryttänyt ja on sietämättömän kylmä. En ole vielä noussut vuoteeltani, mutta en jaksa kauaakaan tällä tavoin kirjoittaa, sillä käteni kohmettuvat. Patrick, onko kunnollinen valkea pesässä? — On, sir. — Sitten nousen; tule ottamaan kynt-

tilä pois. Tietäkäähän, että kirjoitan makuuhuoneeni tummaa seinää vastaan ja olen pakoitettu polttamaan kynttilää siksi, kunnes nousen, sillä vuode on minun ja ikkunan välillä, ja olen kylmän ilman vuoksi sulkenut verhot. Sen vuoksi antakaa minun nyt nousta, ja sinä, Patrick, ota kynttilä pois.

22 p:nä. Minä kuolen viluun! Minä kuolen! Huu, huu, huu, huu! Muistatteko, miten tulin teidän huoneeseenne, ajoin Stellan tuoliltaan pois, kohensin tulta, sillä oli kylmä, ja samalla huusin, huu, huu, huu, j. n. e. Minun täytyy toden totta nousta; käteni on niin kohmettunut, etten osaa kirjoittaa. Siis, hyvää huomenta, senkin veitikat!

24 p:n aamuna. Palaan nyt kirjeeseenne. Mitä tulee teidän menettelyynne minun suhteeni, niin olen siitä jo puhunut. Siirtykäämme siis, rakkaat armaani, seuraavaan kohtaan. Te motkotatte aina siitä, ettette saa kirjeitäni kyllin nopeasti: »oikeastaan pitäisi meillä olla jo teidän kymmenes kirjeenne», sanotte, ja ennenkuin kirjeenne olette lopettaneetkaan, on teillä jo yhdestoista kirjeeni. Miksi eivät MD menneet Clogherin piispan seurassa maalle? Sellainen matka olisi varmasti tehnyt teille hyvää, Stella olisi voinut ratsastaa ja Dingley ajaa rattailla. Mitä tulee vanhoihin ystäviini, niin en tapaa heitä, jos niillä tarkoitatte whigejä. Uudet ystäväni ovat minulle hyvin rakastettavia, ja minulle on luvattu vaikka mitä, mutta minä en luota niihin, ja sitäpaitsi

ovatkin heille asettamani vaatimukset vasta äsken tehtyjä. Katsokaammehan kuitenkin, mitä voin saada aikaan, ja ellei mitään tulosta synny, niin en tunne itseäni pettyneeksi, mutta MD raukkani ehkä ovat pettyneet, ja silloin olen surullisempi kuin jos kysymys olisi ollut minusta. Puhua iloisesta joulusta! (miksi te tyttöset sillä tavoin kirjoitatte? Liemi hanhelle on myöskin lientä ukkohanhelle!) Sitäpaitsi olen jo pari kolme kirjettä aikaisemmin sitä teille toivottanut. Vai niin, madame Dingley, mrs Stoite kutsui teidät luokseen. Ahaa, sen vuoksi siis olette Doonybrookissa, ettekä voi kirjoittaa. Päiväkirjanne joulukuun 25 p:stä tammikuun 4:een päivään on hyvin täsmällinen. — Rukoilen jumalaa, ettei Stellan tauti palaa. Vaikka sellainen tauti harvoin palaakin, niin alkaa se tulla tuskalliseksi, niinkuin kokemuksesta tiedän. Sillä kun harvoin käyn jonkun luona, niin väsyn tuttavuuteen. — Jättää vastaamatta suurin osa kymmenettä kirjettäni! Hävytön joukkio! Milloinka te olette vastannut minun kymmenenteeni tai yhdeksänteeni tai johonkin muuhun numeroon? tai kuka vaatii teiltä vastausta, kun vain yleensä kirjoitatte? Minä vaadin p . . .n vastaamaan kirjeisiini. Toisinaan niissä kyllä on yksi tai pari asiaa, joihin tahtoisin mielelläni saada vastauksen, mutta unohdan ne, ja te yleensä ette ajattelekaan niitä. Minä en enää suvaitsekaan vastauksia kirjeisiin, jos te niistä puhutte. Todellakin kauniita vas-

tauksia! — Millainenko joulu? Minulla ei ole ollut mitään joulua, ja onko äskettäin joulu ollutkaan? — Niin, madame Stella, minä luulen osaavani lukea teidän pitkän loppusananne; mutta te ette osaa lukea, mitä minä tuon hyvää-yötä sanan taakse vielä olen kirjoittanut. Ja kuitenkin luulen käsialani erinomaisesti parantuneen. Mutta jos Stellan silmät ovat yhtä hyvät kuin ennenkin, niin toivon kirjoittavani yhtä huonosti kuin ennenkin. — Kas niin, nyt olen kirjeeseenne vastannut ja tämä onkin kunnollinen vastaus: sillä asetan kirjeenne eteeni ja luen ja kirjoitan, kirjoitan ja luen ja luen ja kirjoitan taas. — Kas niin, hyvää huomenta, molemmat naiset, minä nousen vuoteeltani, ja minun täytyy nousta.

Miss Ester Vanhombringhille
(Vanessalle)

Laracor, heinäkuun 8 p:nä 1713.

Olin ainoastaan kaksi viikkoa Dublinissä ja olin koko ajan hyvin sairaana; en vastannut ainoaankaan niistä sadoista käynneistä, joita muut tekivät luokseni, mutta kaikki tulivat tuomiorovastin eikä ainoakaan tohtorin luo. Vihaan Dublinin muistoa ja minua miellyttää enemmän kenttävuode ja höyläämätön permanto kuin tuo suuri talo, jonka sanotaan kuuluvan minulle. Englannista lähtiessäni selitin teille tahtovani

unohtaa kaiken sikäläisen ja kirjoittaa niin harvoin kuin mahdollista. Olin aikonut panna toimeen oikean kirjekiertokulun ystävieni kesken; mutta terveyteni esti minua siitä. Aijoin Irlannissa ollessani viettää suurimman osan tässä majassa, jossa tämän kirjoitan; enkä lähde kuningaskunnasta ennenkuin minua lähetetään noutamaan, enkä koskaan tahdo enää nähdä Englantia. Palattuani luulin alussa kuolevani alakuloisuuteen, olin tavattoman synkällä tuulella joutuessani seuraelämään; mutta muistot alkoivat kalveta ja haihtua usvaksi. Kävelytieni virran rannalla on hyvin kaunis; kanava komeilee kauneudessaan ja näen lohien siinä hyppelevän. Tällä hetkellä en tiedä mitään Dublinista. Mutta mr. Ford on hyvin rakastettava ja kirjoittaa minulle tavan takaa kaikesta, mitä tapahtuu. Huomaan, että tekin olette hyvä politikoitsija, ja sanon sen vuoksi teille sen verran, että uskon lukemanne kirjoituksen, jos se olisi julkaistu heti rauhan jälkeen, voineen säästää ministeristöltä sen, mitä sittemmin on tapahtunut; mutta minä sovin nykyään paremmin kastelemaan niittyjä ja leikkaamaan pensasaitoja kuin sekaantumaan valtioasioihin. Minun täytyy käskeä muuatta työmiestä ajamaan lehmät pois saareltani ja panemaan kaivannon uuteen kuntoon, ja tämä puuha sopii paremmin maalaispapille kuin kukistaa puolueita ja taistella niitä vastaan. Minun täytyy mennä nauttimaan kitkerää juomaa paran-

taakseni pääni, joka on tullut aivan sairaaksi yleisön juottamista juomista. Menkää siis herttuoittenne ja herttuattarienne luo ja jättäkää minut kunnianarvoisten Bumfordin ja Patrick Dolanin seuraan. Voikaa hyvin!

Ylä-Letcombe, Wantagen luona, Berkshire,
kesäkuun 8 p:nä 1714.

Minulla ei ole paljoakaan uutta täältä kerrottavaa; Lontoosta lähtöni jälkeen en ole saanut keltään kirjettä, ja siitä olen ollut hyvin iloinen; mutta totta puhuen en luule jääväni tänne niin pitkäksi aikaa kuin alussa aijoin. Asun erään pastorin talossa, jota sydämestäni rakastan; mutta hän on niin perin synkkämielinen ja mietiskeleväinen, joka johtuu osaksi hänen omasta luonteestaan, osaksi yksinäisyydestä, että piankin hänen hassutuksensa tarttuvat minuun. En tahdo, että hän minun tähteni muuttaa mitään elintavoistaan; me syömme sen vuoksi päivällistä kahdentoista ja yhden välillä. Kello kahdeksalta syömme voileipää ja juomme lasin olutta ja kello kymmenen mennään vuoteeseen. Viini on aivan vierasta tässä talossa, lukuunottamatta sitä vähää, minkä hänelle lähetin, ja meillä on sitä joka päivä ruukullinen edessämme. Hänen vaimonsa on koko tämän kuukauden ajan ollut kahdenkymmenen penikulman päässä isänsä luona ja palaa vasta kymmenen päivän päästä. En ole häntä vielä nähnyt, ja ehkä talo tulee entistään

ikävämmäksi hänen palattuaan. Luen koko päivän tai käyn kävelemässä enkä puhu kolmeen päivään niin monta sanaa kuin nyt olen kirjoittanut; lyhyesti sanoen, mieleni tekee palata Irlantiin, ellen vielä mielly tähän elämään, joka joka suhteessa on niin erilainen kuin se, mihin tähän asti olen tottunut. Tämä on ensimäinen tavu, minkä olen kellekään kirjoittanut sen jälkeen, kun te viimeksi minut näitte. Mielelläni kuulen teistä jotain, en sen vuoksi, että olette lontoolainen, vaan siksi, että olette ystäväni; sillä välitän vähät kaikista uutisista enkä tänne tultuani ole ainoatakaan kuullut. Vaikka tämä talo olisi kymmentä kertaa ikävämpi kuin se on, niin ei mikään saa minua täältä lähtemään kaupunkiin niin kauan kuin olot ovat siellä yhtä ikävät kuin lähtiessäni. Maksan viikossa ruuastani guinean ja saan syödäkseni mitä haluan.

Elokuun 12 p:nä 1714.

Kirjeenne sain viime postissa ja ennenkuin te ennätätte minulle toisen lähettää, olen lähtenyt Irlantiin. Minun täytyy mennä tekemään virkavalani, jota pikemmin sitä parempi. Jos samaan aikaan olette Irlannissa kuin minäkin, niin on minulla hyvin harvoin tilaisuus nähdä teitä. Tuskin on olemassa ainoatakaan paikkaa, jossa olisi aivan vapaa, mutta siellä tietää viikon kuluessa koko kaupunki kaiken ja suurentaa sen satakertaisesti. Näiden ankarien lakien alle täy-

tyy taipua; mutta ehkä voimme talven kuluessa tavata toisemme Lontoossa tai, ellei se käy laatuun, jättää kaikki kohtalon huostaan, joka niin harvoin toimii meidän tarpeittemme ja toivojemme mukaan. Kaiken tämän sanon täydellisen ystävyyden ja kunnioituksen tunteella, joka minulla on teitä kohtaan. Maansuru[1] on tehnyt tyhjäksi kaikki yritykseni ja herpaissut sieluni voiman. Kaikkivaltias jumala olkoon teidän kanssanne. Toivottavasti olen jonakin päivänä, sen jälkeen kuin olette tämän kirjeeni saanut, istumassa hevosen selässä. En miljoonastakaan voi vastata kysymyksiinne ja ainoastaan vastenmielisesti ajattelen niitä. Voikaa hyvin.

Vanessa Swiftille

Dublin, 1714.

(Lyhennettynä.)

Ennen teillä oli periaatteena tehdä se, minkä pidätte oikeana välittämättä ihmisten puheista. Toivoisin teidän sitä noudattavan vieläkin. Sanokaahan, mitä pahaa siinä on, että käytte onnettoman tytön luona ja neuvoillanne häntä tuette? Minä en löydä siitä mitään pahaa. Teidän täytyy tietää, että suuttumuksenne tekee elämäni sietämättömäksi. Olette opettanut minua kaikkea arvostelemaan ja nyt jätätte minut

[1] Kuningatar Annan kuolema.

kurjan yksinäni. Pyydän, että, koska ette muuta voi tehdä, vielä kerran osottaudutte auttavaksi ystäväksi, joka ennen olitte siihen asti, kunnes olen päässyt näistä vaikeuksista.

Toivotte minun rauhoittuvan, jolloin käytte luonani niin usein kuin voitte. Parempi olisi ollut, jos olisitte sanonut: niin usein kuin voitte itsenne siihen pakoittaa tai kun muistatte minunlaiseni tytön olevan maailmassa. Jos te eteenkinpäin kohtelette minua sillä tavoin kuin nyt, niin en kauaakaan häiritse teitä. Mahdotonta on kuvaillakaan, mitä olen kärsinyt siitä asti, kun viimeksi näimme toisemme. Olen vakuutettu siitä, että olisin kestänyt mieluummin kidutuksen kuin nuo surmaavat, surmaavat sananne. Jo monta kertaa olen päättänyt kuolla; mutta nämät päätökset eivät — teidän onneksenne — kestä kauaa. Sillä ihmisluonteessa on jotain, joka pakoittaa hänet etsimään lohdutusta täällä maan päällä. Minun täytyy totella tätä vaistoa ja pyydän sen vuoksi teitä käymään luonani ja puhelemaan ystävällisesti minun kanssani, sillä olen varma siitä, ettette tuomitsisi ketään kantamaan sitä, mitä minä olen saanut kärsiä, jos vain tuntisitte tuskieni määrän. Kirjoitan tämän teille sen vuoksi, etten voisi sitä teille sanoa, vaikka kohtaisimmekin toisemme. Sillä kun alan valittaa, suututte ja katseenne on silloin niin peloittava, että mykistyn. Jospa tuntisitte niin paljon osanottoa minua kohtaan, että nämät valitukset liikuttaisivat sydän-

tänne! Kirjoitan niin vähän kuin suinkin voin; jospa tietäisitte, mitä kaikkea olen ajatellut, niin antaisitte minulle anteeksi ja uskoisitte, että minun täytyy aivan ehdottomasti sanoa tämä teille.

Selbridge, 1720.

Uskokaa, että olen hyvin pahoillani, kun jälleen täytyy teitä valituksillani vaivata, koska tunnen hyvän sydämenne ja tiedän, ettette voi nähdä kenenkään kärsivän tulematta siitä liikutetuksi. Mutta millä minä voin sitä vastustaa? Minun täytyy joko keventää sydämeni raskasta taakkaa ja kertoa teille kaikki huoleni tai vaipua sanomattoman murheen valtaan, mikä minuun on tullut sen jälkeen, kun näen teidän selittämättömällä tavalla lyövän minut laimin, ja koko tänä aikana olen saanut teiltä ainoastaan yhden kirjeen ja pienen kirjelipun, jossa oli anteeksipyyntö. Oi, oletteko minut unohtanut? Te koetatte kylmäkiskoisuudella karkoittaa minut luotanne. En voi sen vuoksi teitä soimata; sillä syvästä alakuloisuudestani ja suuresta sieluni ristiriitaisuudesta huolimatta tiedän, että minä olen antanut teille aihetta tuskallisiin mietiskelyihin. En voi teitä kuitenkaan auttaa, mutta voin tässä teille selittää, etteivät mitkään ponnistukset, mikään aika, mikään satunnainen tapaus voi koskaan heikontaa sitä suunnatonta intohimoa, jota tunnen — kohtaan. Käyttäkää vaikka äärimmäisiä pakkokeinoja minun intohimoani vastaan, lähet-

täkää minut vaikka maailman ääreen: niin ette kuitenkaan voi karkoittaa niitä lumoavia ajatuksia, jotka aina pysyvät minulle uskollisina, niin kauan kuin säilytän muistamisen kyvyn. Rakkauteni ei rajoitu yksinomaan sieluuni; tuskin on ruumiissani ainoatakaan atomia, joka ei olisi täynnä teitä. Elkää sen vuoksi lohduttako itseänne sillä petollisella unelmalla, että mikään ero voisi muuttaa mielipiteitäni; sillä kesken syvintä vaitioloakin tunnen kuolettavan levottomuuden itsessäni ja samalla kertaa rakkaus ja tuska raatelevat sydäntäni. Sanokaa jumalan tähden, mikä on saanut aikaan tämän kummallisen muutoksen, jonka olen teissä huomannut jo jonkun aikaa? Jos teissä vielä on jäännöskään sääliä minua kohtaan, niin sanotte sen minulle varovaisesti. Ei, elkää sanoko sitä minulle sittenkään, se voisi surmata minut. Elkääkä antako minun enää elää elämää, joka muistuttaa hidasta kuolemaa, sillä onhan se ainoa laji elämää, jota saatan viettää, jos olette kadottanut jotain hellästä rakkaudestanne minua kohtaan.

Osa kirjeestä vuodelta 1720.

Onko mahdollista, että taas tahdotte tehdä sen, josta aivan äskettäin varoitin teitä? Te arvelette minun laskeneen leikkiä sanoessani äskettäin, että kirjeilläni kidutan teidät kuoliaaksi. Vielä kerran neuvon teitä, jos rauhanne on teille jonkin arvoista, kiireesti muuttamaan menette-

lynne, sillä vakuutan teille, että minulla on siksi tulinen luonne, etten tyydy tällaiseen kohteluun. Rakastan avomielisyyttä ennen kaikkea muuta ja sanon sen vuoksi teille panevani maan ja taivaan liikkeelle saadakseni vaatimukseni teidän suhteenne täytäntöön, ja ellei tästä ole apua, niin olen päättänyt tarttua mustimpiin keinoihin, joiden sanotaan aina auttavan. Nyt näette mihin ikävään asemaan saatatte sekä itsenne että minut. Ajatelkaa asiaa rauhallisesti; eikö ole parempi tulla vapaaehtoisesti kuin väkipakolla, ja mahdollisesti vielä sellaisena aikana, jolloin haudotte mitä suloisimpia unelmia? Sillä kun kerran johonkin ryhdyn, niin en tee sitä puolinaisesti.

Swift miss Vanhombrighille

Jos te sillä tavoin jatkatte kirjoittamistanne, niin tulen harvemmin kuin ennen, jotten kadottaisi sitä nautintoa, minkä kirjeittenne saaminen minulle tuottaa, sillä ihmettelemättä en voi nähdä, miten pikku tyttö, joka ei osaa lukea, taitaa niin hyvin kirjoittaa. Te erehdytte täydellisesti; lähettäkää minulle kirje, jonka päällekirjoitus ei ole teidän käsialaanne, ja minä voin lyödä vetoa siitä kruunun, etten sitä lue. Mutta leikki sikseen, sadoista eri syistä pidän sopimattomana tehdä teidän talostanne itselleni jotain säännöllistä oleskelupaikkaa. Tietysti minä tulen niin

usein kuin säädyllisyys sen myöntää; mutta heikko terveyteni ja alinomainen huono ilma kieltävät minua aamupäivällä lähtemästä ulos, ja iltapäiväni kuluvat niin, etten sitä itsekään tiedä, ja olen joutunut paitsi teidän kanssanne vielä tusinan ystäväni kanssa riitaan siitä, etten käy heidän luonaan. Sitäpaitsi ei teidän tarvitse ryhtyä muuhun mustaan keinoon kuin musteeseenne. Vahinko kyllä eivät silmänne ole mustat, muuten olisin sanonut samaa teillekin. Mutta olettehan hyvä haltijatar ettekä voi saada mitään pahaa aikaan. Jos te olette siirtänyt taikavoimanne mustaan harsoonne, niin uhmailen teitä eräästä määrätystä syystä; arvatkaahan mistä! Voikaa hyvin!

Sain kirjeenne lauantai-iltana, jolloin luonani oli pieni seura koolla, ja jouduin sen johdosta niin hämilleni, etten tietänyt, mitä sen johdosta oli tehtävä. Tänä aamuna sanoi muuan vaimo, joka käy minun ostoksillani, kuulleensa minun rakastuneen erääseen nuoreen tyttöön — hän mainitsi nimenne ja samalla kertoi joukon yksityisseikkoja, että pikku — ja minä käymme hänen luonaan, että arkkipiispa tekee samoin, että olette hyvin älykäs j. n. e. Olen aina pelännyt tämän kurjan pesän pahoja kieliä ja olen sen teille sanonutkin. Tämä oli syynä, miksi jo aikoja sitten ilmoitin käyväni harvemmin luonanne, niin kauan kuin olette Irlannissa, ja minun täytyy pyytää teitä olemaan järkevä, ellen vastaisuudessa voi

käydä luonanne niin usein ja niin huomattavalla tavalla kuin ennen. Viikon lopulla, jos on mahdollista, tulen puhelemaan kanssanne. Ihmiselämässä on tapauksia, joita ei voi välttää ja joihin on mukauduttava; jos on varovainen, niin pahat kielet kyllä itsestään vaikenevat.

Miss Vanhomrigh Swiftille

Selbridge, 1720.

Sanokaahan suoraan, oletteko kertaakaan toden teolla aikonut käydä luonani sen jälkeen, kun viimeksi teille kirjoitin? Ei, te olette niin kaukana siitä, ettette kertaakaan ole tuntenut sääliä minua kohtaan, vaikka kirjoitinkin teille, kuinka surullinen ja alakuloinen olin. Rauhattomuuden silpoma sielu ei voi kestää yksinäisyyttä. Olen käyttänyt päiväni huokailemiseen ja yöni —:n ajattelemiseen, joka ei minua ajattele. Kuinka monta kirjettä minun täytyykään teille kirjoittaa, ennenkun saan vastauksen? Voitteko tuskassani kieltää ainoan lohdutuksen, jota tällä hetkellä odotan? Oi, jospa voisin toivoa näkeväni teidät täällä luonani tai voisin tulla teidän luoksenne! Olen syntyessäni saanut tuliset intohimot ja ne kärjistyivät siihen, mitä tunnen teitä kohtaan! Ajatelkaahan, miten kuolemanvaarallisia ovat ne mielenliikutukset, jotka teidän kylmäkiskoisuutenne saa aikaan, osoittakaa minulle

hellyyttä, muuten kadotan järkeni. Ettehän voi yksinomaan olla minun seurassani, mutta voittehan varata itsellenne silmänräpäyksen kirjoittaaksenne minulle ja pakoittaaksenne itsenne tähän laupeudentyöhön. Jos olisin varmasti vakuutettu tuntevani teidän ajatuksenne, joka on mahdotonta kellekään kuolevaiselle, sillä kukaan ei ajattele sillä tavoin kuin te, niin huomaisin, että te usein raivostutte, toivotte minun tulevan jumaliseksi, jotta kaipaukseni silloin kääntyisi taivaaseen päin, mutta tämä ei teitä auttaisi; sillä jos olisin haaveilija, niin olisitte te kuitenkin aina se jumaluus, jota palvelen. Onko mitään muuta jumaluuden merkkejä kuin ne, jotka huomaan teissä? Te olette aina läsnäoleva; aina väikkyy kuvanne edessäni. Usein tunnen teitä kohtaan pyhää kunnioitusta, joka täyttää minut pelolla, mutta toisinaan taas loistaa silmistänne lumoava armahdus, joka virkistää sieluani. Eikö ole järkevämpää kunnioittaa säteilevää olentoa, jonka on nähnyt, kuin sitä, joka meille ainoastaan kuvataan?

Swift miss Vanhomrighille

Lokakuun 15 p:nä 1720.

Ensimäisenä vapaana hetkenä istun kirjoittamaan teille, ja taivas tietää, milloin tarjoutuu sopiva tilaisuus lähettää tämä kirje; koko aamupäivän käy luonani ikävystyttäviä vieraita,

jotka jokainen järkevä ja kunniallinen mies pudistaisi päältään, jos se vain kävisi päinsä; iltapäivällä menen kävelemään karkoittaakseni kaikki tyhmät houreet niin hyvin kuin voin. Ellen sen vuoksi ole niin ahkera kirjeitten kirjoittaja kuin te tahtoisitte, niin ei teidän heti sen vuoksi tarvitse ruveta minua soimaamaan ja komentelemaan, vaan täytyisi teidän ymmärtää asemani ja varmasti luottaa siihen, että säilytän saman ystävällisen tunteen ja kunnioituksen teitä kohtaan kuin olen aina vakuuttanut tuntevani ja tulen sen pitämään, sillä te ansaitsette parhaimman, mitä teille voi antaa, jos yhä tutkitte ja kehitätte niitä lahjoja, jotka luonto on teille antanut. Teidän tulee meidän molempien tähden olla niin iloinen kuin voitte, lukea hauskoja kirjoja, jotka saattavat teidät nauramaan, eikä miettiväisenä istua pää kyynärpäiden nojassa tuolilla lieden ääressä. Epäilemättä ratsastaminen tekisi Mobkielle parempaa kuin kaikki muu, lukuunottamatta kauniita päiviä ja lämpimiä vaatteita, ja samoin on teidänkin laitanne. Minä olen jo liikunnon puutteessa saanut päänsäryn tässä kirotussa kaupungissa. Toivoisin kanssanne voivani kävellä viisikymmentä kertaa puutarhanne ympäri ja sitten juoda kanssanne kahvia. Olin eilisillan kymmenen kahdentoista henkilön seurassa ja olin väsynyt kuin koira. Jokainen käy lopulta vastenmieliseksi ja sietämättömäksi, tai minä tulen äreäksi ja oikulliseksi, joka on

sama asia. Keskustellaan etelämerestä, kuningaskunnan sortumisesta ja rahanpuutteesta.

Gallstown Kinnegadin luona, heinäk. 5 p:nä 1722.

Ei ollut sopivaa ja tuskin mahdollistakaan kirjoittaa teille, vaikka minulla olikin kova halu siihen, kun ajattelin sitä mielialaa, johon teidät viime kerralla jätin; mutta toivon teidän olevan nyt paremmalla tuulella. Minun täytyy kehoittamalla kehoittaa teitä ajattelemaan enemmän terveyttänne, käymään seurapiireissä ja liikuskelemaan ulkona; muuten saatte keuhkotaudin, joka on kamalin ja vaivalloisin tauti mikä voi olla ja jolle eivät mitkään elämän suloisuudet voi tarjota korvausta. Cadenus[1] vakuuttaa minulle, että hän yhä vielä kunnioittaa ja rakastaa teitä enemmän kuin mitään muuta maailmassa ja että hän tulee sen tekemään elämänsä loppuun asti; samalla hän pyytää, ettette tekisi itseänne ja häntä onnettomaksi turhilla kuvitteluilla. Kaikkien aikojen viisain mies on selittänyt, että suurin viisaus on käyttää jokaista hetkeä hyväkseen ja muodostaa jokainen viattominkin teko nautinnokseen. Jospa tietäisitte, kuinka saan taistella tullakseni hiukankaan terveeksi ja mitä tuskia tunnen ratsastaessani ja kävellessäni, ja miten minun täytyy pidättäytyä kaikesta siitä, mikä maistuu hyvältä, niin pitäisitte vähäpätöisenä

[1] Swiftin itsestään käyttämä nimi.

seikkana silloin tällöin nousta vaunuihin ja keskustella narrien ja hävyttömien kanssa välttääksenne keuhkotautia ja sairautta. Menettäessänne terveytenne katoo teiltä kaikki kahvinjuonnin nautinto, ja tulette niin huonoksi, että teillä ei ole mitään elämänrohkeutta. Minä pyydän, kirjoittakaa minulle ilman moitetta ja valituksia; muuten saa Cadenus sen tietää, ja silloin hän taas rankaisee teitä. Minkä arvoinen on maailma, ellei siinä elä sillä tapaa kuin viisaus ja kohtalo sen suinkin sallivat! Mielestäni on se päivä päivältä typerämpi ja tyhjempi, ja kuitenkin mukaudun siihen saadakseni sielunrauhani. Minä istutan täällä paljon ja kaivelen ojia muiden hyväksi, aivan kuin tekisin itseni tähden; tyytyväisyydellä ajattelen poissaolevia ystäviäni ja toivon ne onnellisina näkeväni ja olevani onnellinen heidän kanssaan. Menettelisittekö te, jolla on niin paljon järkeä ja kunniantuntoa toisin tehdäksenne Cadin — ja itsenne onnettomaksi? Järjestäkää asianne ja jättäkää tämä onneton saari, silloin muodostuu olonne paremmaksi kuin uskottekaan. Minun täytyy lopettaa sillä minua kutsutaan. Mais soyez assurée, que jamais personne au monde n'a été aimée, honorée, estimée, adorée par votre ami que vous[1]. En ole juonut kahvia sen jälkeen kuin teidät jätin, enkä aijo-

---

[1] Mutta olkaa vakuutettu siitä, että ketään ihmistä maailmassa ei ole niin rakastettu, kunnioitettu ja pidetty arvossa, kuin mitä ystävänne tekee teidän suhteenne.

kaan sitä tehdä, ennenkuin näen teidät jälleen; paitsi teidän kahvianne ei minun arvosteluni mukaan ole mikään muu kahvi juomisen arvoista. Voikaa hyvin!

Loughgall, Armaghin kreivikunta,
heinäkuun 13 p:nä 1722.

Kuvauksenne käynnistänne ja tuosta naisesta ovat minua suuresti huvittaneet. Näen joka päivä paljon hullutuksia molempien sukupuolien välillä, eikä siitä kuitenkaan tule loppua, sillä ihmiset odottavat siitä hupia itselleen. Pahinta meissä kummassakin on se, että meitä on niin vaikea tyydyttää, ja emmeköhön itse ole siihen syypäitä; ainakin luulen, että meillä kummallakin on sama syy siihen. Eräässä suhteessa eroan kuitenkin teistä, nimittäin siinä, etten alinomaa riitele parhaitten ystävieni kanssa. Luullakseni on kirjeessänne ainakin kymmenen kiukkuista kohtaa, ja jokainen niistä riittää hävittämään kahden päivän ratsastuksen ja kävelemisen seuraukset. Eräässä suhteessa me eroamme vielä ihmeellisemmällä tavalla: minä pakenen keuhkotautia maailman ääreen asti, te juoksette omalta tieltänne pois sitä etsimään. Ruma ilma on varmaankin pidättänyt teitä paljon niistä huvituksista, jotka maatalonne muuten teille tarjoo, ja pakoittanut teidät olemaan huoneessanne, jossa vain istutte ja mietiskelette. Minä käytin aikaani lukemalla en muistakaan kuinka

monta hupaista historiakirjaa ja matkakertomusta. Toivon, että ostaisitte hevosen, pitäisitte aina kaksi palvelijaa käytettävänänne ja kävisitte naapureittenne luona; jota pahempia he ovat, sitä parempi. Tuollaisessa kunnioittavassa vastaanottamisessa on aina oma viehätyksensä, ja tämä on teille mahdollista siksi, että olette älykäs ja teillä on sievoinen omaisuus. Paras elämänohje, minkä tässä elämässä tunnen, on se, että juotte kahvianne niin kauan kuin voitte, ja kun ette sitä enää voi, niin olette ilman sitäkin tyytyväinen. Niin kauan kuin mietiskelette joutavia, niin kauan saarnaankin teille, luottakaa siihen. Siinä olen samaa mieltä teidän kanssanne, etten ole kirjeen kirjoittamista varten kylliksi iloisella tuulella, sillä minä uskon, että kerran viikossa tarvitaan siihen ehdottomasti kahvia. Voisin suoraan vastata kaikkiin kysymyksiinne, niinkuin tapani on, mutta silloin kadottaisin kaiken iloisuuteni, mikä luonteessani on, sekä terveyteni, ja vailla terveyttä ja hyvää tuulta olen mieluummin koira. Olen vaihtanut asuinpaikkaani useammin kuin koskaan ennen elämässäni ja olen kai kolmessakymmenessä vuoteessa maannut kaupungista lähdettyäni. Pukuni olen myöskin aina vasemmalla kädellä järjestänyt; tämä on taikauskoinen tapa, jonka olen oppinut viimeisinä kymmenenä vuotena. Tahtoisin mielelläni nähdä teidät täydessä komeudessanne ja vaunuissanne. Elkää kadottako innostustanne siihen. Voikaa hyvin!

Elokuun 7 p:nä 1722.

Tällä hetkellä jätän nykyisen asuntoni, ja kun taas jonnekin asetun, niin ilmoitan siitä teille.

Pitkiä loma-aikoja! — Rumaa ilmaa. Miten te aikaanne vietätte? Maatilanne lehdoissa ja ja niityillä vai sukulaistenne luona kaupungissa vai mietiskelemällä asioita, jotka tekevät teidät ärtyiseksi, lukemalla vai tekemällä kiusaavia johtopäätöksiä väärinkäsitetyistä ajatuksista? Paras seura teille on filosofi, jota teidän samalla täytyisi pitää sielunpaimenena. Eromme jälkeen olen lukenut enemmän järjettömyyksiä kuin teidän kaikissa kirjeissanne on yhteensä, ja voin sen vuoksi kohtalaisen paremmin, vaikka en niistä muista sanaakaan. Kuinka hassunkurinen onkaan nykyaika, ja kuinka hassunkurinen onkaan ihminen, joka pysyisi yhtä järjettömänä, vaikka aika seisoisi, kuin jos se vierii eteenpäin. Mutta en tahdo tällä tapaa jatkaa, sillä olen tekemäisilläni itseni pahantuuliseksi, ja se on ainoa asia, jossa en aijo teitä matkia. Voikaa siis hyvin siksi, kunnes seuraavasta olinpaikastani annan teille tietoja.

Jean-Jacques Rousseau

Rousseau neiti Suzanne Serrelle

... 1741.

Antauduin vaaraan rohjetessani kohdata teitä jälleen, ja nähdessäni teidät huomasin kaikki huoleni oikeutetuiksi, sillä kaikki sydämeni haavat aukenivat uudelleen. Teidän luonanne kadotin sen hiukkasenkin järkeä, mikä minulla vielä oli, ja tunnen, että tässä tilassa, mihin minut olette saattanut, en kykene mihinkään muuhun kuin teitä jumaloimaan. Ja tämä tautini on sitäkin surullisempi, kun minulla ei ole parantumisen toivoa eikä halua, ja minun täytyy teitä ikuisesti rakastaa, käyköön minun kuinka tahansa. Ymmärrän kyllä, että teidän puoleltanne ei voi mikään muutos tulla kysymykseen; olenhan varaton nuori mies; en voi teille tarjota muuta kuin sydämeni, ja olkoon tämä kuinka hehkuva, kuinka tunnerikas, kuinka hellä tahansa, niin eihän se ole sen arvoinen, että voisitte sen vastaanottaa. Minä tunnen, että tunteeni loppumattomassa aarteessa, yhäti vilkkaassa ja yhäti lujassa luonteessani ovat sellaiset onnen mahdollisuudet, että

jokaisen hiukankaan herkemmän naisen silmissä ne korvaisivat minulta puuttuvan rikkauden ja kauniin ulkomuodon. Mutta olettekin minua kohdellut uskomattoman kylmästi, ja jos toisinaan olette ollut hiukankaan ystävällinen, olette antanut minun sen maksaa sitä kalliimmin, josta syystä voisin vannoa teidän halunneen yksinomaan kiusata minua. Tämä kaikki ei minua kummastuta, mutta se saattaa minut epätoivoon. Onhan minulla niin paljon vikoja, että välinpitämättömyytenne on aiheutettu, mutta elkää luulko minun todella uskovan teitä tunteettomaksi. Ei, teidän sydämenne on yhtä paljon luotu rakkautta varten kuin kasvonnekin. Olen epätoivoissani ainoastaan sen vuoksi, etten minä ole voinut tuota tunnetta teissä sytyttää. Varmalta taholta olen saanut tietää teillä olleen suhteita, tunnenpa sen onnellisen kuolevaisen nimenkin, joka on osannut voittaa suosionne; ja antaakseni teille jonkinmoisen käsityksen siitä, mitä ajattelen, niin sanon, että, saatuani sen tietää sattumalta ja mitään tiedustelematta, ei kunnioitukseni teitä kohtaan salli minun hankkia mitään muita tietoja käytöksestänne, kuin mitä vapaaehtoisesti minulle ilmoitatte. Sanalla sanoen siis, jos lausuin, että teidän ei koskaan pitäisi ruveta nunnaksi, niin tein sen siksi, etten pitänyt teitä millään tavoin tälle alalle sopivana; ja kun intohimoisena rakastajana katselen tätä turmiollista päätöstä, niin suorana ystävänä ja

kunnon miehenä täytyy minun kehoittaa teitä olemaan koskaan suostumatta näihin tuumiin, sillä kun teillä on taipumukset aivan päinvastaiselle alalle, niin valmistaisitte itsellenne vain tarpeettomia huolia ja pitkällisen katumuksen. Jos toisin ajattelisin, niin sanoisin senkin teille suoraan, sillä kun en persoonallisesti voi olla onnellinen, niin löytäisin onneni edes teidän onnestanne. Rohkenen teille vakuuttaa, että kaikessa saatte nähdä minut yhtä avomieliseksi ja suoraksi kuin tähänkin asti, ja vaikka hellyyteni ja intohimoni ovatkin suuret, niin rohkenen väittää, että rehellisyyteni on niitäkin suurempi. Ah, jos tahtoisitte olla omani, niin opettaisin teidät täydellistä onnea tuntemaan; ei kukaan voisi sitä tuntea paremmin kuin minä, eikä kukaan, sen tohdin otaksua, voisi opettaa teitä paremmin sitä tuntemaan. Hyvät jumalat! Jos tämän hurmaavan aarteen olisin saanut omakseni, niin varmaankin olisin kuollut; ja miten ihmissielussa olisi kylliksi voimia vastustamaan tätä nautintojen tulvaa? Mutta jos rakkaus saamalla ihmeitä aikaan olisi minut elämässä säilyttänyt, niin ennestään jo voimakas sydämeni hehku olisi tullut kahta kertaa voimakkaammaksi, ja estääkseen minua kuolemasta kesken nautintoani olisi se kiihoittanut vertani entistään enemmän; tämä ainoa ajatus saa vereni kiehumaan; én voi vastustaa lumoavan harhakuvan ansoja; hurmaava kuvanne vainoo minua kaikkialla; en pääse siitä

vapaaksi edes antautumalla sen valtaan; se seuraa minua uniinikin ja kiihoittaa sydäntäni ja sieluani; se kalvaa mielensävyäni, ja tunnen, sanalla sanoen, että tahtomattanne surmaatte minut, ja olkoon julmuutenne minua kohtaan millainen tahansa, minun kohtaloni on kuolla rakkaudesta teihin. Oli se sitten todellista julmuutta tai kuviteltua hyvyyttä, niin rakkauteni kohtalo on tuottaa minulle kuoleman. Mutta oi, valittaessani tuskiani valmistankin itselleni uusia; ajatellessani rakkauttani, sydämeni ja mielikuvitukseni kiihoittuvat, ja vaikka kirjeeni alussa päätinkin totella teitä, niin tunnen kuitenkin pian, että minun täytyy rikkoa vaatimuksenne. Olisitteko niin julma, että siitä minua rankaisisitte? Taivas antaa anteeksi ne synnit, joita ei ihminen tahallaan ole tehnyt; ette kai ole taivasta ankarampi ja ymmärrätte voittamattoman tunteen kiivaat ilmaisut, jotka vievät minut pitemmälle kuin itse tahdon, jopa niinkin pitkälle, että jos minun vallassani olisi saada pitää jumaloitu kuningattareni minuutin ajan omanani sillä ehdolla, että neljännes sen jälkeen minut hirtettäisiin, niin suostuisin tähän tarjoukseen suuremmalla ilolla kuin jos minulle tarjottaisiin maailman kaikkeuden valtaistuin. Nyt ei minulla ole enää mitään teille sanottavaa; olisitte peloittavan raakamaisen julma, jos vielä tämän jälkeen ette tuntisi hiukan sääliä minua kohtaan.

Kunnianhimo ja maine eivät minun sydäntäni kiihoita. Olin päättänyt viettää elämäni lopun filosofina turvapaikassa, joka minulle tarjottiin; te olette kaikki nämät kauniit tuumat tuhonnut; tunsin, että minun olisi mahdotonta elää loitolla teistä, ja hankkiakseni itselleni tilaisuuden päästä teidän lähellenne päätän matkustaa ja laadin tuumia, jotka tavallinen kiero onneni varmaankin jälleen tuhoo. Mutta kun olen määrätty pettämään itseäni harha-ajatuksilla, niin tahdon antautua ainakin mieluisimman valtaan, ajatella nimittäin teitä; suvaitkaa osoittaa hyvyyttänne intohimoisesti rakastavalle, joka ei mitenkään muuten ole rikkonut teitä vastaan kuin että on pitänyt teitä miellyttävänä; antakaa minulle osoite, jolla voin kirjoittaa teille, ja sallikaa minun antaa teille osoite niitä vastauksia varten, jotka suvaitsette minulle lähettää; sanalla sanoen, suokaa säälistä minulle yksi ainoa toivonsäde, vaikkapa ei muun vuoksi niin lieventääksenne niitä mielettömyyksiä, joita olen mahdollinen tekemään.

Elkää tuomitko minua täällä ollessani siitä, että niin harvoin haen seuraanne; en voisi kestää sitä; suokaa sinä aikana minulle edes se lohdutus, että saan kirjoittaa teille ja saan teiltä vastauksia, muuten tulen useammin, tapahtukoon mitä tahansa! Asun leski Petitin luona, Genti-kadun varrella, L'Épée royalissa.

Rousseau rouva Dupinille

Huhtikuun 9 p:nä 1743.

Suureksi surukseni näen ansainneeni teidän epäsuosionne, tunnen sen vaikutuksen silloinkin, kun saan nauttia hyvyyttänne, ja huomaan, että ainoastaan jalomielisyytenne estää teitä kohtelemasta minua niin kuin ansaitsisin. Suvaitsevaisuutenne, madame, on tehnyt minut katuvaiseksi ja halveksumisenne on mieleeni siinä määrin koskenut, että rohkenen tänään pyytää teiltä armoa, en varmana niinkuin mies, joka ei ole enää syyllinen, vaan pahoitellen niinkuin mies, joka katuu olleensa syyllinen. Siinä tilassa, missä nykyään olen, en luullut panevani enää mitään vaaraan; mutta, madame, nyt tiedän, että vasta kadotettuani auttavaisuutenne ja kunnioituksenne voin pitää itseäni todella onnettomana. Olisin valmis mihin ponnistukseen tahansa voittaakseni ne takaisin; näin puhtaat syyt ovat intoni ja pyyntöjeni perustuksena. Jos te tämän armollisesti tunnustatte, niin tyydytykseksenne tiedätte varjelleenne maailman onnettomimman ihmisen epätoivosta, ja tulevaisuudessa näette kunnioituksestani ja käytöksestäni, että kunnialle ja kiitollisuudelle herkät mielet voivat hairahduksensakin muuttaa velvollisuuttaan palvelemaan. Pyydän teitä, madame, myöskin antamaan anteeksi sen, että kirjoitan teille tämän kirjeen lähettäen samalla muistokirjoituk-

sen[1], jonka suvaitsitte minulta pyytää; luotan täydellisesti siihen seikkaan, joka sen on aiheuttanut, enkä pelkää uudelleen joutuvani epäsuosioon. Suvaitkaa, madame, vastauksen sijasta jälleen suunnata minuun suosiolliset tunteenne, joilla tätä ennen kunnioititte minua; hyvyytenne on velkapää sitä osoittamaan onnettomuuteni tähden ja oikeudentuntonne katumukseni tähden. Minulla on kunnia pysyä syvimmällä kunnioituksella,

Madame,

teidän nöyrimpänä palvelijananne

J-J. Rousseau.

Rousseau rouva d'Épinaylle

(Pariisi 1754? 1755?)

Olen levoton, madame, siitä mielentilasta, johon teidät eilen jätin; antakaa minulle tietoja terveydestänne. Koettakaa jälleen tulla entisellenne rakkaudesta itseenne ja minuun ja olkaa vakuutettu, että villi-ihmisenne äreästä muodosta huolimatta tuskin voitte löytää sen todellisempaa ystävää.

---

[1] Muistokirjoitus rouva Dupinin pojan kasvattamisesta.

Rouva d'Épinayn vastaus

Oi, hyvä jumala, hyvä ystäväni, ette ole äreä! Miten johtuu mieleenne sellaista ajatellakaan? Elkää kuvitelkokaan minun pitävän teitä äreänä, ja jos eilen olinkin huonolla tuulella, niin ette te laisinkaan ollut siihen syypää. Voin tänään paljoa paremmin. Hyvästi; käykää luonani näinä päivinä.

Rouva d'Épinay Rousseaulle

(1755)

Hyvä Jumala! kuinka huolissani olenkaan teidän tähtenne ja kuinka olen pahoillani, kun en voi pitää teille seuraa! Onkohan se edes totta, että teiltä ei mitään puutu, ja voinko siihen luottaa, että muistatte minulle antamanne lupauksen ja tarpeen tullen käännytte puoleeni? Voin hyvin, mutta voimani palaavat hyvin hitaasti. Hyvästi. Elkää kirjoittako minulle, jos se teitä uuvuttaa, mutta tahtoisin saada ainakin varmoja tietoja teistä. Voimani eivät salli minun kirjoittaa enempää.

Rouva d'Épinay Rousseaulle

(1755)

Olen miettinyt, rakas Rousseau, niitä perusteita, joiden nojalla voisitte teille tehtyihin tarjouksiin suostua tai ne hyljätä. Jos lähdette Genèveen, niin minne sijoitatte neiti Levasseurin ja hänen äitinsä. Näiden esteiden voittaminen on hyvin helppoa. Minä otan heidät huostaani siksi, kunnes tiedätte, voitteko Genèveen kotiutua ja voitteko jäädä sinne pysyväisesti asumaan. En millään tavoin tahdo teitä johdattaa päätöksen tekemiseen. Olisin ehkä päätöksissäni ja neuvoissani liian puolueellinen. Tahdon ainoastaan poistaa esteet; te saatte itse kaikesta päättää. Jos kieltäydytte, olette minulle sanonut, täytyy teidän kuitenkin lähteä Pariisista, koska teillä ei ole varoja jäädäksenne sinne. Tässä tapauksessa on minulla pieni talo annettavana käytettäväksenne. Olette usein minun kuullut puhuvan Ermitagesta, joka on Montmorencyn metsän reunassa; se sijaitsee hyvin kauniilla paikalla. Siinä on viisi huonetta, keittiö, kellari, tynnyrinalan suuruinen vihannespuutarha, lähde, ja metsä on puistona. Rakas ystävä, voitte vapaasti tätä asuntoa käyttää, jos päätätte jäädä Ranskaan.

Muistan teidän sanoneen minulle, että jos teillä olisi sadan pistolin[1] suuruiset korot, ette menisi minnekään muualle. Toivottavasti olette

---

[1] Pistoli = kymmenen frangia.

siitä vakuutettu, että mielelläni tekisin jotain, jotta teidän olisi hyvä olla. Jo kauan sitten aijoin keksiä keinon hankkiakseni teille tämän elinmuodon, jo ennen kun tiesinkään toiveenne supistuvan siihen. Teen teille nyt seuraavan ehdotuksen: sallikaa minun liittää viimeisen kirjanne palkkioon se, mitä puuttuu sadasta pistolista; järjestän kaikki aivan niinkuin itse haluatte. Onhan tämä ehdotus niin vähäpätöinen, että se ei voi olla teille vastenmielinen. Tahtoisin ehdottaa vielä yhtä ja toista Ermitagessa oleskelunne suhteen, mutta nämät yksityisseikat ovat niin pitkiä, etten voi niitä teille kirjoittaa. Siis, hyvä ystäväni, miettikää asiaa ja olkaa vakuutettu siitä, että minulle on pääasia ainoastaan se päätös, jonka kautta tulette onnellisimmaksi. Annan arvon ystävyydellenne ja seurallenne, mutta luulen, että ystäviään tulee rakastaa pääasiassa heidän itsensä tähden.

Rousseaun vastaus

Asiani herra Tronchinin kanssa eivät ole vielä loppuun suoritetut ja minulle osoittamanne ystävyys panee sen tielle esteen, joka näyttää entistään vaikeammalta. Olette ottanut varteen enemmän sydämenne äänen kuin varallisuutenne ja minun mielialani, tehdessänne tuon tarjoumuksen. Tämä tarjous sai sydämeni aivan

jäykistymään. Kuinka vähän ymmärrättekään omia etujanne, kun ystävästä tahdotte tehdä palvelijan, ja kuinka huonosti tunnettekaan sieluni sisimmän olemuksen luullessanne sellaisten perusteitten vaikuttavan minuun. Miten elän ja miten kuolen, se ei tuota minulle mitään vaikeuksia, mutta se epäilys, joka mielessäni liikkuu tuskaa tuottavana, on kysymys siitä, miten voin tehdä itseni täydellisimmin riippumattomaksi sinä aikana, joka minulla vielä on elettävänä. Tehtyäni kaiken voitavani saavuttaakseni tämän riippumattoman aseman en sitä löytänytkään Pariisissa. Etsin sitä entistään innokkaammin, ja vuoden ajan on minulle tuottanut tuskia se, etten voi päättää, missä sen varmimmin voin löytää. Tätä kiivasta ristiriitaa en voi enää kauaakaan kestää; seitsemän tai kahdeksan päivän päästä olen tehnyt päätökseni, mutta olkaa vakuutettu siitä, että päätökseeni eivät vaikuta ulkonaiset edut, sillä en koskaan ole pelännyt leivän minulta puuttuvan, ja tiedänhän, miten tarpeen tullen voi olla sitä paitsikin.

En yleensä kieltäydy kuulemasta, mitä teillä on minulle sanottavaa, kunhan vain muistatte, etten ole ostettavissa ja että tunteeni, jotka nyt ovat kalliimmat kuin se rahamäärä, mikä niistä tahdotaan maksaa, pian laskeutuvat alapuolelle sen hinnan, mikä niistä ollaan valmiit suorittamaan. Unohtakaamme siis molemmat, että tästä asiasta on ollut puhettakaan.

Mitä teihin persoonallisesti tulee, niin en epäilekään sydämenne tuntevan ystävyyden arvoa, mutta minulla on syytä uskoa, että teidän ystävyytenne on minulle paljoa tärkeämpi kuin minun teille, sillä te voitte saavuttaa korvauksia, jotka minulta puuttuvat ja joista olen ainiaaksi luopunut.

Rouva d'Épinayn vastaus

Minun täytyi kirjeellenne nauraa, niin kummalliselta se tuntui, mutta sitten olin teidän tähtenne pahoillani, sillä ainoastaan äkäpäinen ihminen voi suuttua ehdotuksista, jotka johtuvat teille sangen tutusta ystävyydentunteesta, ja otaksua, että olisin niin typerän ylpeä, jotta hankkisin itselleni palvelijoita. En tiedä, mitä nuo korvauksetkaan olisivat, jos ystävyyden erotatte syrjään.

Neuvon teitä olemaan tekemättä mitään päätöksiä, sillä ette näytä kykenevän oikealla tavalla arvostelemaan, mikä on omaksi eduksenne. Hyvästi, rakas Rousseau.

Rousseaun vastaus

Kiiruhdan kirjoittamaan teille pari riviä, sillä en voi sallia, että olette minulle suuttunut ja olette lauseeni väärin käsittänyt.

Käytin sanaa palvelija ainoastaan siitä alennustilasta, johon sieluni luopuessaan periaatteistaan ehdottomasti joutuu. Luulin meidän ymmärtävän toisiamme paremmin kuin olemmekaan tehneet. Täytyykö sellaisia asioita selittää, kun ajattelee ja tuntee sillä tavoin kuin me teemme? Riippumattomuus, jota tarkoitan, ei tarkoita työtäni; leipäni minä kyllä ansaitsen; se tuottaa minulle tyydytystä; mutta minä en tahdo mitään lisävelvollisuuksia.

Tahdon kyllä mielelläni kuulla ehdotuksianne, mutta olkaa jo heti alussa varma siitä, että hylkään ne, sillä teette ne joko ilmaiseksi tai liitätte niihin ehtoja, enkä tahdo kumpaakaan. En koskaan luovu osastakaan vapauttani, en elatukseni enkä minkään henkilön vuoksi. Tahdon tehdä työtä, mutta oman mieleni mukaan, ja tahdon olla tekemättäkin mitään, jos niin haluan, eikä kellään ole syytä muistuttaa siitä, lukuunottamatta vatsaani.

Minulla ei ole mitään lisää sanottavaa noista korvauksista; kaikki katoo kerran, mutta oikea ystävyys pysyy, ja se on suloinen tunne, johon ei liity katkeruutta ja joka ei lopu. Oppikaa sanakirjani paremmin, ystäväni, jos tahdotte että ymmärrämme tosiamme. Uskokaa minua, että lauseillani harvoin on tavallinen sisältö; sydämeni aina puhuu teidän kanssanne, ja ehkä jonain päivänä huomaatte, että se puhuu toista kieltä kuin muiden. Näkemiin asti — huomiseen.

Rousseau rouva d'Épinaylle

Maaliskuu 1756.

Vihdoinkin olen päättänyt, madame, ja voittehan arvata, että te olette saanut voiton. Tulen siis pääsiäiseksi Ermitageen ja jään sinne niin kauaksi kuin siellä viihdyn ja te minua suvaitsette; sen pitemmälle en ole mitään järjestänyt. Huomenna tulen luoksenne ja puhelemme keskenämme; mutta pitäkää se salassa niinkuin tähänkin asti.

Oikein vapisen ajatellessani muuttamista ja sen yhteydessä olevia vaikeuksia. Kuinka onneton onkaan ihminen ollessaan näin rikas! Puolet omasta itsestäni täytyy minun jättää Pariisiin, vaikka te ette siellä enää olisikaan; tähän toiseen puoleen kuuluu tuoleja, pöytiä, kaappeja ja kaikkea sitä, mitä ei minun tarvitse liittää siihen, jolla olette linnan kalustanut.

Huomiseen!

Samalle

Ermitage, lokakuu 1756.

Olen kärsimätön ja tahtoisin lähteä asunnostani riitelemään teidän kanssanne, mutta minun täytyy kuitenkin pysyä huoneessani hammassäryn tähden, joka saattaa minut aivan epätoivoon. Lähettäkää siis minulle tietoja itsestänne, koska en voi niitä itse käydä noutamassa, mutta

olkaa vakuutettu siitä, etten jätä käyttämättä hyväkseni ensimäistä päivää, jona voin lähteä huoneestani. Toivon teidän jälleen tulleen voimiinne ja silloin näkeväni kasvoillanne ja silmissänne tuon ilmeen, jonka edessä herra de Saint-J:n ja niin monen muun on hankala olla.

Samalle

Ermitage, marraskuu 1756.

Tänään voin paljoa paremmin, mutta voin vasta ensi viikolla tulla luoksenne; ylpeänä tulen jalkaisin, sillä koko tuo vaunulaitos harmittaa minua, aivan kuin minulla ei olisi jalkoja tullakseni teidän luoksenne. Ette sano minulle mitään itsestänne; toivottavasti neiti Levasseur tuo minulle hyviä tietoja teistä. Hyvästi, madame.

Rousseau rouva d'Houdetotille
Sophielle

Ermitage, kesäkuu 1757.

Tahdon, Sophie, sinun vääryyttä harjoittavaa sydäntäsi soimata, jotta minäkin olisin sinulle säälimätön. Miksi armahtaisin sinua, kun sinä riistät minulta ymmärrykseni, kunniani ja elämäni? Miksi antaisin päiviesi rauhallisesti kulua, kun sinä teet päiväni sietämättömiksi? Jos olisit pistänyt tikarin sydämeeni, niin et olisi ollut niin

julma kuin lennättäessäsi tuon kohtalokkaan nuolen, joka minut surmaa. Katso, mitä olin ja mitä minusta on tullut: katso, miten minut nostit ja miten olet alentanut. Kun suvaitsit olla omani, silloin olin enemmän kuin ihminen; minut hyljättyäsi olen kuolevaisista kurjin; olen kadottanut sieluni, henkeni, rohkeuteni; yhdellä sanalla riistit minulta kaikki. Kuinka saatoit sillä tavoin hävittää mitä itse olit rakentanut? Miten rohkenet riistää kunnioituksesi mieheltä, jota hyvillä töilläsi olet kunnioittanut? Oi, Sophie, minä vannotan sinua, elä häpeä ystävää, jonka itsellesi valitsit. Oman maineesi tähden vaadin sinulta tilitystä minun suhteeni. Enkö ole sinulle kuuluvaa omaisuutta? Etkö sitä ottanut huostaasi? Et voi enää siitä päästä vapaaksi, ja kun minä kuulun sinulle sinun tahtomattasi ja minun tahtomattani, niin salli minun edes ansaita se, että olen omasi. Muistele noita onnellisia aikoja, jotka tuskakseni eivät koskaan mielestäni haihdu. Tuo näkymätön tuli, jonka kautta sain uuden elämän, arvokkaamman kuin tämä on, antoi sielulleni ja aistimilleni koko nuoruuden voiman uudelleen. Tunteitteni vilkkaus kohotti minut sinun luoksesi. Kuinka usein sydämesi, jonka rakkaus toiseen mieheen täytti, värisi minun rakkauteni vaikutuksesta? Kuinka usein oletkaan pensaikossa kosken luona minulle lausunut: »Te olette hellin rakastaja, mitä voin kuvitella; ei, ei koskaan mikään mies ole rakastanut sillä tavoin kuin

te.» Mitä riemua tunsin kuullessani tämän tunnustuksen huuliltasi! Minun ei tarvinnut sitä epäillä, sillä se vastasi rakkauteni hehkuvaa tulta. Ja miksi soimaisit itseäsi? Missä suhteessa olit syyllinen? Missä suhteessa uskollisuus tuli loukatuksi niiden hyvyydenosoitusten kautta, jotka jättivät sydämesi ja aistimesi aivan rauhallisiksi? Jos olisin ollut nuorempi ja miellyttävämpi, niin olisi kiusaus ollut voimakkaampi; mutta kun sen voitit, niin miksi sitä katuisit? Miksi muuttaisit menettelytapasi, kun sinulla on niin monta syytä olla itseesi tyytyväinen? Oi, kuinka rakastettusikin ylpeilisi lujuudestasi, jos hän saisi tietää, mitä se on saanut kestää! Jos sydämesi ja minä yksinään ovat lujuutesi todistajina, niin minähän yksinään olen sen kautta nöyryytetty. Olinko sen arvoinen, että sinussa olisi herännyt kaipaus minuun? Mutta kaipaus syntyy usein vasten tahtoamme, ja sinä olet aina osannut voittaa sen. Mikä rikos on toisen rakkauden kuuntelemisessa, ellei siinä ole sitä vaaraa, että alkaa tuntea samaa? Sen sijaan, että rakkauteni olisi entisen tunteesi tukahuttanut, kiihoittikin se sitä. Oi, jos milloinkaan olit hellä ja uskollinen, niin etkö sitä ollut noina suloisina hetkinä, jolloin kyyneleeni toisinaan saivat kyyneleesi virtaamaan, jolloin sydämiemme purkaukset toisiaan vahvistivat, jolloin vastaamatta ymmärsimme toisiamme, jolloin rakkautesi minun rakkauteni ilmaisujen vaikutuksesta kasvoi?

Rakkaus on kaikki kadottanut tuon kummallisen muutoksen johdosta, jota koetat turhilla tekosyillä peittää. Se on kadottanut tuon jumalaisen innostuksen, joka sinut silmissäni nosti oman itsesi yläpuolelle, jolloin suosionosoitustesi kautta olit hurmaava, vastustuksesi tähden ylevä, ja hyvyydelläsi lisäsit kunnioitustani ja ihailuani. Olet kadottanut tuon suloisen luottamuksen, jonka vaikutuksesta saatoit uskoa kaikki sydämesi tunteet sinua rakastavalle sydämelle. Meidän keskustelumme olivat liikuttavia, pysyväinen hellyys täytti sen suloisuudellaan. Sinä pidit kiihkeistä tunteenpurkauksistani, vaikkakaan et minua rakastanut, ja minä kuuntelin mielelläni sinun puhuvan tunteistasi toista armasta olentoa kohtaan; niin kalliita ovat tunteenilmaisut ja sääli, vaikka eivät ne kohdistukaan meihin! Ei, vaikka minä olisinkin ollut tuo rakastettu, niin tuskin olisin voinut elää sitä suloisemmassa tilassa, ja olen vakuutettu siitä, että rakastetullesikaan et voi mitään sen liikuttavampaa sanoa kuin mitä minulle tuhansia kertoja päivässä hänestä lausuit. Millaiseksi tuo aika, tuo onnellinen aika onkaan muuttunut? Kankeus ja ujous, suru ja äänettömyys täyttävät nyt keskustelumme. Kaksi vihollista, kaksi ventovierasta ihmistä ei voisi hillitymmin elää yhdessä kuin kaksi sydäntä, jotka olivat luodut rakastamaan toisiaan. Pelon kahlehtima sydämeni ei enää uskalla antaa kalvavan tulensa tulla ilmoille; säikytetty sieluni

vetäytyy arkana piiloon; tuska painaa kaikki tunteeni alas. Tässä kirjeessä, jota kylmillä kyynelillä kostutan, ei ole mitään siitä pyhästä tulesta, joka armaampina hetkinä kynästäni virtasi. Jos hetkisen olemme kahden niin suuni tuskin uskaltaa lausua tunnetta, joka mieltäni painostaa; surullinen, tyytymätön ilmeenne karkoittaa sen sydämeen takaisin. Kasvojenne ilme ei sano enää minulle mitään. Oi, eikö se selvästi osoita, että enää ette viihdy seurassani, kun ette enää puhu hänestä, jota rakastatte? Oi, puhukaa minulle aina hänestä jotta seurani tuottaisi teille tyydytystä!

Oi, Sophie, helpompi teidän on muuttaa mielenne kuin sitä minulta salata. Elkää enää tuoko esiin valheellisia puolustuksia, jotka eivät minuun vaikuta. Olot voivat pakoittaa teidät varovaiseksi, enkä minä sitä olekaan valittanut, mutta niin kauan kuin sydän ei muutu, pysyy sen kieli aina samana, vaikka olot muuttuisivatkin, ja jos viisaus pakoittaa teidät harvemmin kohtaamaan minut, niin kuka pakoittaa teidät seurustellessanne minun kanssani hylkäämään tunteen puhetavan ja turvautumaan välinpitämättömyyden puhetapaan? Oi, Sophie, Sophie, voitko väittää, että rakastettusi nyt on sinulle kalliimpi kuin silloin, jolloin suvaitsit minua kuunnella ja minua sääliä, ja jolloin vuorostasi sait mieleni heltymään kertoessasi intohimostasi häneen. Sinä jumaloit häntä ja sallit itseäsi jumaloitavan; sinä huokasit

toisen tähden, mutta minun suuni ja minun sydämeni saivat ottaa huokauksesi vastaan. Et tarpeettomasti soimannut itseäsi siitä, että häneltä salasit keskustelut, joista rakkaudellesi oli vain hyötyä. Rakkautesi lumous kasvoi ystävyyden vaikutuksesta; se uhraus, minkä teit luopumalla nautinnosta, tuotti uskollisuudellesi vain kunniaa. Vastustuksesi ja arvelusi merkitsivät hänelle vähemmän kuin minulle. Kun kiihkeimmän intohimoni purkaukset herättivät sinussa sääliä, niin kysyivät levottomat silmäsi, eikö tämä säälisi lopettaisi sinua kohtaan tuntemaani kunnioitusta, ja ainoa ehto, minkä liitit ystävyytesi osoituksiin, oli se, etten koskaan lakkaisi olemasta ystäväsi.

Lakkaisi olemasta ystäväsi! Rakas, hurmaava Sophie, elää, eikä enää sinua rakasta — Onko sellainen tila sielulleni mahdollinen? Oi, miten olisinkaan voinut riistää sydäntäni vapaaksi sinusta, kun rakkauden kahleisiin liitit kiitollisuuden suloiset siteet! Vetoan suoruuteesi. Sinä, joka näit tämän huumauksen, nämät kyyneleet, tämän kiihkon, tämän haltioitumisen, ja itse sait aikaan kaiken sen, mikä ei ollut määrätty ketään kuolevaista varten, sano, olenko suosiotasi nauttinut sellaisella tavalla, että ansaitsin sen kadottaa? En suinkaan, riistääksesi sen minulta vetosit julmana siihen, kuinka se muka tuottaa minulle huolia. Olen kyllä nyt tuhat kertaa enemmän sinuun rakastunut, mutta olen tullut kunnioittavammaksi, nöyremmäksi, huomaa-

vammaksi, jotta en sinua enää koskaan loukkaisi. Kuinka saattoi hellä sydämesi, nähdessään minun edessäsi vapisevan, päättää käyttää aseena minua vastaan omaa intohimoani ja syöstä minut turmioon, kun ansaitsinkin tulla onnelliseksi?

Hyvyytesi ensimäinen palkinto oli siinä, että opetit minut voittamaan rakkauteni sen omalla avulla, uhraamaan kiihkeimmät toiveeni oman rakkauteni tähden, ja uhraamaan onneni sinun rauhaasi varten. En tahdo muistuttaa, mitä tapahtui puistossasi ja huoneessasi, vaan tunne, miten suloutesi vaikutus herätti minussa kaipauksen saada sinut omistaa, muistele Mont-Olympea, muistele lyijykynällä tammeen kirjoitettuja sanoja. Olisin voinut ne puhtaimmalla verelläni kirjoittaa, enkä voi sinua nähdä enkä sinua ajatella, ilman että rakkauteni uudelleen leimahtaa. Tuosta ihanasta hetkestä alkaen, jolloin annoit minun tuntea, mitä nautintoa säälitty, vastaamatta jäänyt rakkaus voi tuottaa, tulit minulle niin kalliiksi, etten enää uskaltanut sinun vahingoksesi olla onnellinen, ja että yksi ainoa epäävä liikkeesi olisi hävittänyt mielettömän unelmani. Sitä viattomampana olisin antautunut tuon armaan mielentilan valtaan, johon olet minut saattanut; ne koetukset, joiden alaisiksi olin voimasi saattanut, olisivat tehneet minut varovaisemmaksi; enkä enää olisi valmistanut sinulle taisteluja, jotka tätä ennen tein sinulle liian helpoiksi. Minä vaadin liian paljon suosio-

tasi ja sääliäsi; oi, mitä sanonkaan itselleni muuta, kuin että rakastin liian paljon osatakseni onneni säilyttää! Olen tehnyt kaikki täyttääkseni asettamasi ankarat vaatimukset; olen kaiken toimintani sen mukaan sovelluttanut, ja ellen voinut samalla lailla rajoittaa katseitani, puheitani ja kiivasta kaihoani, niin mistä muusta voit minua soimata kuin siitä, että sinua miellyttääkseni sitouduin täyttämään enemmän kuin mitä ihmisvoimat voivat kestää! Sophie! Kolmenkymmenen vuoden ajan rakastin hyvettä! Ah! luuletko, että sydämeni jo on tottunut rikoksiin? Ei, omantunnonvaivani ovat yhtä suuret kuin intohimoiset tunneilmaukseni; se selittää kaiken; mutta miksi tämä sydän antautui niiden pienien suosionosoitusten valtaan, joita minulle jaoit, kun sen peloittava ääni esti minua tekemästä mitään rohkeampaa hyökkäystä? Sinä, sinä, joka näit hairahdukseni, huomasit, kuinka jo silloinkin olentosi oli minulle pyhä! Eivät koskaan uskaltaneet kiivaimmat toiveeni, hellimmät rukoukseni pyytää sinulta korkeinta onnea, vaan minua pidätti säikähtyneen sieluni sisäinen huudahdus. Tämä peloittava ääni, joka ei petä, sai minut vapisemaan ajatellessanikin, että valapattoisuudella ja uskottomuudella likaisin sen olennon, jota rakastan ja jonka tahdoin nähdä yhtä täydellisenä kuin kuvasi, jota kannan sydämessäni, ja jonka niin monesta syystä täytyy pysyä loukkaamattomana. Olisin luopunut koko maailmasta

saadakseni hetkenkään nauttia onnea, mutta halventaa sinut, Sophie, ei, ei, se ei ole mahdollista, ja rakastan sinua niin paljon, etten koskaan voisi ottaa sinua omakseni, vaikkakin se olisi vallassani.

Osoita siis hänelle, joka yhtä paljon kuin sinäkin mainettasi kunnioittaa, hyviätekoja, jotka eivät tätä mainetta loukkaa. En tahdo puolustaa itseäni sinun enkä itseni edessä; soimaan itseäni kaikesta siitä, mitä sinulta pyydän. Jos kysymys olisi ollut ainoastaan oman itseni voittamista, niin olisi voiton kunnia ehkä antanut minulle voimia sen saavuttamiseen, mutta jos rakastamansa olennon tuntema inho pakoittaa kaikesta siitä luopumaan, mistä vapaaehtoisesti olisi pitänyt luopua, ah! sitä ei herkkä mieli voi tuskatta kantaa. Koko voiton palkinto on kadonnut, niin pian kuin voitto ei ole vapaaehtoinen. Ellei sydämesi minulta mitään ottaisi, niin kuinka kieltäytyminen olisikaan sydämeni arvoista. Jos koskaan voin parantua, niin tapahtuu se vasta silloin, kun minun tarvitsee ainoastaan enemmän hillitä intohimoani. Olen syyllinen, tunnen sen selvästi, mutta lohdutan itseäni sillä, että sinä olet viaton. Myöntyväisyys, joka ei ole sydämesi mukainen, mitä se onkaan mielestäsi muuta kuin säälin aiheuttama teko, joka ensimäisen koetuksen aikana tulee vaaralliseksi ja on yhdentekevää sille, joka sen kerran on voittanut. Oi, Sophie! tällaisten armaitten hetkien jälkeen on ikuisen eron ajatus kamala sille, joka valittaa, kun ei enää voi sinun kanssasi

olla eroittamattomasti yhteen liittynyt. Näinkö siis käy? Helliä katseitasi ei enää vaivuta armas häveliäisyys, joka minut huumasi? Näinkö siis käy? Palavat huuleni eivät enää suudelmillani laske sieluani sydämellesi? Näinkö siis käy? En enää siis saa tuntea tuota taivaallisen lumoavaa hetkeä, tuota nopeasti kuluttavaa tulta, joka nopeammin kuin salama... kuvaamaton, kuvaamaton hetki! Mikä sydän, mikä ihminen, mikä jumala, on voinut tunteellaan sinut omistaa ja sinusta voi luopua?

Katkerat, armaat muistot! Jätättekö koskaan aistimeni ja sydämeni rauhaan? Eivätkä teidän jälleen herättämänne nautinnot ole koskaan niitä, joiden katoamista eniten suren. Vaan ei, Sophie, minulla oli vielä armaampiakin, joiden kautta toiset vasta oikean arvonsa saivat, sillä ne olivat niiden takeena. Oli aika, jolloin ystävyyteni oli sinulle kallis ja jolloin osasit sitä minulle osoittaa. Vaikka et olisikaan minulle mitään sanonut, vaikka et olisikaan hellyyttäsi osoittanut, niin herkkä, varma tunne todisti minulle, että pidit minusta. Sydämeni etsi sinua, eikä sinun sydämesi karkoittanut minua luotaan. Kaikkein hellimmän rakkauden ilmaisut eivät sinua millään tavoin loukanneet. Kun niin innokkaasti etsit minua, niin olisi siitä voinut päättää, että kaipasit minua, ellet minua saanut nähdä; silmäsi eivät karttaneet minua, eivätkä niiden katseet olleet kylmiä, kävellessämme etsit käsi-

varttani; et sellaisella huolella koettanut suloista olentoasi minulta salata, ja kun huuleni uskalsivat huulillesi painua, niin tunsin ainakin muutaman kerran, miten ne vastasivat. Et rakastanut minua, Sophie, mutta otit rakkauteni vastaan, ja minä olin onnellinen. Kaikki on loppunut, en ole enää mitään, ja kun tunnen olevani seurassasi vieras, vastenmielinen ja häiritsevä, niin mennyt onneni tuottaa minulle yhtä paljon kärsimyksiä kuin nykyinen tuskanikin. Ah! ellen olisi nähnyt sinua heltyneenä, niin lohduttaisin itseäni pitämällä sinua kylmäkiskoisena ja tyytyisin sinua salassa jumaloimaan; mutta nyt näen käden, joka teki minut onnelliseksi, repivän sydäntäni, ja näen hänen, joka sanoi minua armaimmaksi ystäväkseen, unohtavan minut! Oi, sinä, jolla on niin suuri vaikutusvalta minuun, opeta minua kestämään tätä kamalaa tilaa, tai vaihda se toiseksi tai salli minun kuolla! Näin tuskat, jotka kohtalo minulle valmisti, ja lohdutin itseäni nähdessäni niissä sinun ilosi. Olen oppinut kantamaan vastoinkäymisiä maailmassa, mutta kun sinä ne aiheutat, niin kuinka sen voin tehdä? Pakenet tätä seutua paetaksesi minua, rakastettusi palaa kohta, kunnoton sisaresi juonittelee, talvi eroittaa meidät, sairauteni tulee pahemmaksi, nuoruuteni katoaa, samalla kun sinun on kukoistuksessansa, kaikki tämä yhdessä riistää kaikki toivoni; mutta mikään muu kuin halveksumisesi ei riistä minulta rohkeuttani. Jos sydämeni olisi löytänyt lohdu-

tuksen, niin halveksisin aistimieni nautintoa tai ainakin luopuisin niistä; jos sinä minua säälisit, niin en enää olisi säälittävä. Auta minua pettämään omaa itseäni, kärsivä sydämeni ei vaadi mitään muuta; itse koetan taukoamatta kuvitella itselleni, että sinulla vielä olisi minua kohtaan sama hellä tunne, jota sinulla ei enää olekaan. Väkivaltaisesti koetan kaikkea, mitä minulle sanot, selittää itselleni eduksi; omat tuskani miellyttävät minua, kun huomaan niiden saaneen sinut heltymään. Kun en voi sinulta vaatia todellista kiintymyksen merkkiä, niin vähäpätöinenkin seikka riittää luomaan kuviteltuja. Viime kerran kohdatessamme, jolloin kaiken suloutesi toit esiin herättääksesi minussa uuden hehkun, katsahdit tanssin aikana pari kertaa minuun. Kaikki liikkeesi painuivat syvälle sieluuni, kiihkeät katseesi piirsivät mieleeni jokaisen askeleesi; sydämeni huomasi jokaisen liikkeesi, ja kun olit voittosi kukkuloille tullut, silloin tämä heikko sydän kuvitteli, että olin ajatuksissasi. Tunnoton, anna minulle takaisin ystävyys, joka minulle on niin kallis; sinä tarjosit sen minulle ja minä otin sen vastaan; sinulla ei ole enää oikeutta riistää sitä minulta. Ah, jospa näkisin sinussa todellisen säälin merkkiä, jollei tuskani olisi sinulle vastenmielinen, jos loisit minuun hellän katseen, jos käsivartesi kietoisit kaulaani, painaisit minut poveasi vastaan, jos hellä äänesi huoaten kuiskaisi minulle: *Onneton, kuinka sinua säälin!* —

niin, silloin olisit minua todella lohduttanut, sieluni saavuttaisi jälleen voimansa ja olisin jälleen sen arvoinen, että suvaitset minua seurassasi.

Rousseau rouva d'Épinaylle

Marraskuun 23 p:nä 1757.

Jos tuskasta voisi kuolla, niin en enää olisi elossa, mutta olkoon kuinka tahansa, olen tehnyt päätöksen. Ystävyys meidän välillämme on loppunut, madame; mutta ystävyydellä, joka on loppunut, on vielä oikeuksia, joita kyllä osaan pitää kunniassa. En ole unohtanut minua kohtaan osoittamaanne hyvyyttä ja voitte olla varma siitä, että tunnen kaikkea sitä kiitollisuutta teitä kohtaan, mitä voi tuntea sitä henkilöä kohtaan, jota ei enää saa rakastaa. Kaikki muut selitykset olisivat hyödyttömiä. Tuomarinani on omatuntoni ja vetoan teidän omaantuntoonne.

Olin tahtonut jättää Ermitagen ja minun täytyi se tehdä; mutta väitetään, että minun täytyy jäädä kevääseen asti, ja kun ystäväni sitä tahtovat, niin jään sinne, jos te siihen suostutte.

Rouva d'Épinay Rousseaulle

Joulukuun 4 p:nä (1757).

Annettuani useiden vuosien aikana teille kaikenlaisia todistuksia ystävyydestäni ja osanotostani voin teitä vielä vain sääliä. Olette hyvin

onneton. Toivon, että omatuntonne tulee olemaan yhtä rauhallinen kuin minunkin on; se on välttämätöntä elämänrauhallenne.

Kun tahdotte jättää Ermitagen ja kun teidän täytyy se tehdä, niin ihmettelen, miksi ystävänne ovat teitä pidättäneet; *minä* en koskaan tiedustele ystäviltäni mikä on velvollisuuteni, eikä minulla ole enää mitään sanottavaa teidän velvollisuuksistanne.

Ugo Foscolo

Ugo Foscolo Isabella Roncionille

1799.

Velvollisuuteni, kunniani ja ennen kaikkea sallimukseni pakoittavat minut lähtemään. Palaan ehkä; elleivät tuskani ja kuolema ikuisesti pidätä minua poissa tuosta pyhitetystä seudusta, niin palaan hengittämään samaa ilmaa sinun kanssasi ja minun luuni tulevat lepäämään samassa maassa, jossa sinä olet syntynyt.

Olin päättänyt olla sinulle enää kirjoittamatta ja sinua enää kohtaamatta. Mutta ... ei, minä en tahdo sinua uudelleen nähdä. Salli minulle vain nämät viimeiset pari riviä, jotka kyynelilläni kostutan. Lähetä minulle kuvasi joskus ja jonnekin. Jos sinussa ystävyyden ja säälin tunne puhuu minun onnettoman hyväksi, niin elä kiellä minulta tätä suosiota, joka olisi lääke kaikkiin tuskiini. Tuolla onnellisella nuorukaisella, joka sinua rakastaa, ei voi olla mitään sitä vastaan. Häntä rakastetaan ja hän itkee. Siitä hän voi kuvitella, kuinka paljoa onnettomampi minä olen kuin hän, joka voi sinut nähdä, kuulla äänesi ja voi yhdistää kyyneleensä sinun kyyneliisi,

jota vastoin minä tuskan ja intohimon kamalien mielikuvien täyttäminä hetkinä, kyllästyneenä koko maailmaan, epäillen kaikkia, synkän orpouden mielialan vallassa, toinen jalkani haudassa, voin pysyä pystyssä ainoastaan sen kautta, että yöt ja päivät suutelen sinun pyhää kuvaasi; ja sitten sinä etäältä annat minulle voimaa ja rohkeutta kestämään vielä elämääni. Kun kuolen, niin tahdon murtuvan katseeni suunnata sinuun; sinun on oleva viimeinen huokaukseni, sinut otan mukaani hautaan, mukaani . . . povelleni . . .

Voi minua, pidin itseäni voimakkaampana kuin olenkaan. Jumalan armeliaisuuden nimessä, elä kiellä minulta tätä lohdutusta. Lähetä se Niccolinille. Ystävyys keksii aina keinot ja tiet. Kun kuolen, niin tulee hän sen säilyttämään kalliina, arvokkaana muistona kauneudestasi ja hyveistäsi. Hän on aina itkien muisteleva onnettoman ystävänsä viimeistä, onnetonta, ikuista rakkautta.

Jää hyvästi, jää hyvästi. En voi enää jatkaa. Suutele Cecchinoa[1] minun nimessäni. Kirjoitan tämän sinulle itkien aivan kuin lapsi.

Jää hyvästi.

Muista joskus minua.

Minä rakastan sinua, olen sinua aina rakastava ja aina oleva onneton.

Jää hyvästi.

Ystäväsi Ugo.

---

[1] Isabellan veli Francesco.

. . . . :lle.

1799.

Kello viisi. — Minä matkustan pois, katkeruus sydämessäni ja tietäen, etten koskaan enää näe teitä. — Toivon, että tuo taivaallinen nainen ei ole minulle suutuksissaan, ja että Isabellan sääli seuraa onnetonta siihen kurjuuteen, joka häntä ehkä odottaa. Kuinka voisivat tuskani löytää lievitystä maassa, jossa en voi häntä nähdä enkä kuulla hänen ääntään? Ainoana tehtävänäni tulee olemaan itkien häntä muistella . . . vaikka olenkin hänet toivottomasti kadottanut.

Vaikka palaisinkin Firenzeen, niin ei minulla olisi rohkeutta häntä kohdata? Ei, ei, tahdon mieluummin kuolla, kuin saatan kyyneleenkään valumaan hänen silmistään. — Olen vain ollut niin varomaton, että olen sinulle tunnustanut intohimoni ja sanonut sinulle . . . Oi, minun rakas ystävättäreni! Kyynelsilmin rukoilen sinua olemaan vaiti tästä asiasta. Sääli minun nuoruuttani, onnetonta kohtaloani ja sydän raukkaani. Vaikene, jos sen parempana pidät, vaikene kokonaan; elä lausu sanaakaan, elä edes hänellekään. Olen vain lapsi! enhän eilisiltana itsekään sitä uskaltanut tehdä? . . . ja hän? . . . Ja tätä ajatellessani tunnen, mitä erottuani hänestä olen kadottanut.

Hän on morsian . . . ja vaikka ei hän sitä olisikaan, niin en kuitenkaan uskaltaisi kättäni tarjota tytölle, joka olisi minua rikkaampi. Hieno-

tunteisuus tässä asiassa voittaisi rakkauteni — mutta seurauksena siitä olisi vain se, että vaipuisin hautaan sitä aikaisemmin. Jää hyvästi, jää hyvästi! anna minulle anteeksi. Polta, sitä pyydän, kaikki kirjeeni. Kirjoita minulle. Luota kaikessa Niccoliniin; anna hänelle vastauksesi; niin pian kuin mahdollista.

Tervehdi tuhat kertaa tuota jumalallista tyttöä. Pyydä häntä minun nimessäni rakasta Cecchinoa syleilemään, tuhat kertaa suutelemaan ja kuivaamaan ne kyyneleet, jotka hän ehkä yksinään vuodattaa minua muistellessaan.

Sunnuntaina odotan sinua Arnon rannalla. Jos Firenzessä olen, niin menen sinne.

Kirjoitan hyvin huonosti! Jää hyvästi. Onko hän ollut minulle vihainen? Ei, ei. Sinä sanoit minulle, että hän oli minun tähteni itkenyt ja . . . Jää hyvästi, jää hyvästi! Anna minulle anteeksi. Elä unhoita minua. Olen onneton, todellakin onneton; en ehkä näe häntä enää uudelleen. Ehkä minun tulisi sinulle sanoa: minä olen . . . mutta jätä minut. Puolen tunnin päästä lähden. Huomenna olen jo jumala tietää missä.

Ystäväsi.

Minä tahtoisin sinulle vielä jotain kirjoittaa. Ah, jospa olisit täällä ja voisit kuulla minun onnettomuuteen syntyneen sydän raukkani sykinnän, niin nimeni ei tulisi huuliesi yli ilman että itkisit minua.

Mutta vaiti!

Siitä ei ole mitään apua; minun täytyy hänet jättää... Oi, kuinka kuitenkin se, että on rakastettu, jokaisen tuskan sulostuttaa!

Ugo Foscolo Antonietta Fagnari-Areselle

(Heinä- tai elokuu 1801.)

Oi, nyt minä tunnen, että sinua rakastan ja että minun alati täytyy sinua rakastaa. Kiitos, sinä taivaallinen olento, tuhannet kiitokset! Olen kirjeesi suudelmillani peittänyt ja kiitollisuuden kyynelillä kastellut. Luen sen yhä uudelleen ja painan sen rintaani aivan kuin pyhän ja kalliin aarteen. Oi Antonietta! sinäkö todellakin minulle kirjoitat? Ystävä raukkasi ei sitä vielä voi uskoa, että sinä, ylhäisen maailman monien ihmisten liehakoima, olet voinut katseesi suunnata alakuloiseen, onnettomaan nuorukaiseen, jolla ei ole muuta kuin sydän, joka hänelle on ikuisesti tuottanut ainoastaan tuskia. Ja minä pyhitän sinulle sydämeni kokonaan, kokonaan ja toivon täten korvaavani sen kauniin lahjan, jonka minulle olet antanut. Ja minä vannon sinulle, että minä en ensimäisenä tule näitä kalliita siteitä katkaisemaan, joiden kautta minun tähän asti surullinen ja tuskasta runsas elämäni on muuttunut ylen onnelliseksi. Oi, minun Antoniettani! Silmäni ovat täynnä kyyneleitä, jotka

suloisina, suloisina virtaavat poskiani pitkin, niin että sinun suudelmasi tuskin voisi olla sen suloisempi, ja sinä lähetät niitä minulle sata. Mutta sinä olet monta kertaa vaipunut vuoteellesi! — Jos minä sinulle olen kallis, niin pidä itsestäsi hyvää huolta; yksi ainoa päivä, jolloin olisit sairas, tuottaisi minulle kuoleman; minä pyytämällä pyydän sinua pitämään huolta itsestäsi! oi, jospa minä ikuisiksi ajoiksi voisin sinulle säilyttää kauneutesi ja nuoruutesi! — Miten me molemmat olemme rakastuneet toisiimme? Sitä en tiedä; pidän tätä tapausta taivaan lahjana. Jos jonain päivänä kertoisin sinulle koko intohimoni tarinan, miten tutustuin sinuun, miten peläten ja vapisten voitin rakkautesi, ja millä keinoilla... niin nauraisit Foscolo raukallesi, mutta samalla tuntisit sääliä minua kohtaan.

Annathan minulle anteeksi; palaan taas kohta takaisin. On puoliyö; palvelijani odottaa minua riisuakseen yltäni: tahdon lähettää hänet nukkumaan; olisihan väärin, jos tuo poika raukka meidän tähtemme saisi olla valveilla. Sen jälkeen voin häiritsemättä kirjoittaa sinulle.

Ja sitten tuo minun »ystäväni»! Ystäväkö? Minulla on niitä elämässäni ollut ainoastaan kaksi, jotka kohtalon iskut ovat eroittaneet minusta, vieden toisen sinne toisen tänne, jotka ovat jakaneet kaikki surut ja ilot kanssani ja ovat minua rakastaneet ja rakastavat vieläkin, vaikka monet, monet penikulmat ovat meidän

välillämme. Ystäväkö? kuka on tuo yksinkertainen ihminen, joka kerskailee olleensa minun ystäväni ja sitten luo sinulle niin ruman kuvan minusta? Siunaan kuitenkin häntä siitä, koska hän sen kautta on avannut minulle tien sinun rakkauteesi. Että hän on pitänyt minua rumana, se on yhdentekevää — minä sanon samaa itsekin itsestäni, vaikka, totta puhuen, nyt tunnen aivan kuin raivoa sen johdosta; mutta moraalisessa suhteessa? Ei, ei mikään kunniaton, alhainen teko ole päiviäni liannut. Minulla on ehkä suurempia ja pienempiä vikoja, mutta voin hyvällä omallatunnolla väittää, että minulla on hyviäkin ominaisuuksia, jotka suurimmalle osalle ihmisiä ovat tuntemattomia. Tiedän, että minua syytetään tavattoman ylpeäksi, jonka vuoksi monen typerän ihmisen mielestä, joita kohtelen korskeasti, tunnun sietämättömältä. Jos kettujen ja koirien ja kaikkien nuoleskelevien ja häijyjen yhteiskunnan petojen huomaan minua kiusaavan, niin onhan luonnollista, että minä karjaisen aivan kuin leijona karkoittaakseni ne. Niiden ja minun välillä ei voi olla mitään aselepoa; sillä tunnen itsessäni olevan jalon sielun, joka ei tahdo tahrata itseään noiden ylhäis-säädyllisten roistojen lialla. He ovat siinä oikeassa, että minä heidän mielestään olen ruma, koska he voivat tunnustaa ainoastaan sen kauniiksi, joka on heidän kaltaisensa. Olen Ortiksessa kuvannut itseni tarkoin kaikkine hullutuksineni, ja toivon,

että minun luonteessani tulet löytämään paljon kummallista, mutta et rumaa . . . .

. . . .

Kello kuusi aamulla.

Ah, rakas ystävättäreni, sää on ihmeellisen kaunis; nousin heti herättyäni vuoteeltani ja riensin sykkivin sydämin ikkunaan, sillä edellisenä yönä oli taivas ennen vuoteelle menoani pilvessä. Mutta tänään paistaa aurinko säteilevämmin kuin koskaan ennen. Ah, enkelini, minä saan sinut nähdä! Rakkauteni määrä on nyt tullut rajattomaksi, mahdottomaksi kestää. Taivas, taivas, armahda meitä!

Perjantaina, kello viisi 1801.

Sinä ansaitset olla onnellinen, Antonietta, koska sinulla on hyvä sydän. Olen sen huomannut tuhansista todistuksista, jotka olet minulle antanut; minä kiitän siitä kyynelsilmin ja lupaan sinulle samaa kiitollisuutta viimeiseen hengenvetooni asti. Mutta voinko tehdä sinut onnelliseksi? Oi, minun armas ystävättäreni, uskotko sitä? Tunnetko voivasi antaa minulle sielusi kokonaan ja täydellisesti, pyhittää itsesi kokonaan omakseni, rakastaa minua . . . ja maailman kaikkeudessa ottaa ainoastaan minut huomioon, niinkuin minä sinut otan? Punnitse sitä ja koettele täydellisesti sydäntäsi; onko se, mitä minua kohtaan tunnet, oikku vai intohimo? —

Minä pelkään. — Mutta sinä ... ei, elä pelkää mitään. — Minä olen jo sinun uhrisi ... en voi vetäytyä pois ... ja jos kerran minut hylkäät, niin ei minulle jää mitään muuta pakopaikkaa kuin hauta. Rakastan sinua, rakastan sinua niin tulisesti, kuin koskaan voi rakastaa, kuin sydämeni rakastaa taitaa ... ja minä uskon, että sinä et voi löytää ketään, joka palavammin sinua rakastaisi kuin minä. Niin, pidän itseäni arvottomana naisten kauneuden rinnalla, mutta samalla pidän hyvin harvoja naisia sydämeni arvoisena ... Ja sinä? niin ... sinulle se kuuluu kokonaan ... mutta ... voi minua! odotan iltaan asti ... silloin sanon sen sinulle. Mikä syvä alakuloisuus on vallannut minut! ... surkuttelen omaa itseäni! Voi hyvin, taivaallinen tyttö! Huomenna vastaan täydellisemmin sinun eiliseen kirjeeseesi. Sinä armoton! pidätkö minua niin puutteellisen hienotunteisena? Näen lahjasi sormessani; kuule minua: olen sen saanut, varjelen sitä ja pyhitän sille joka kerta huokauksen ... Mutta ... huomaa se! tämä on oleva ensimäinen, viimeinen, ainoa lahja, jonka sinulta saan! Jää hyvästi, jää hyvästi!

Maanantaina, aamulla varhain (1801).

Olet niin täydellisesti tullut minun valtijattarekseni, että jos minut jättäisit, niin minulle ei jäisi jälelle mitään muuta turvapaikkaa kuin hauta. Oi, minun suloinen ystävättäreni! Jota

selvemmin huomaan sinun minua rakastavan, sitä enemmän tunnen olevani pakoitettu rakastamaan sinua. Joka päivä uskon rakastavani sinua niin tulisesti kuin suinkin voin, ja kuitenkin jättää jokainen kulunut päivä sydämeeni syvän haavan, pakoituksen, raivoisan halun jumaloida sinua, huutaa sinua puoleeni, itkeä... jospa voisin sinulle koko sieluni antaa ja nämät kyyneleet näyttää, oi, silloin olisin onnellinen. Toisinaan pelkään, ettet tunne rakkauteni koko suuruutta... ah, ole kärsivällinen minun kanssani; eilisaamusta alkaen virtaavat kyyneleet taukoamatta silmistäni! En liioittele, kallihin Antonietta; en ole koskaan, vaikka onnettomastikin rakastin, itkenyt niin paljoa kuin näinä viime päivinä. Ja jota enemmän itken, sitä voimakkaammaksi tunnen itkemisen tarpeen. Ja sinä, sinä... En tiedä, miten maksaisin sinulle sen rakkauden, jonka olet minulle osoittanut; tahdon kärsiä, tuhota itseni ja, jos mahdollista, saada sielun, joka hehkuu tuhat kertaa enemmän, ja jonka kokonaan voisin sinulle omistaa.

Anna anteeksi, en voi kirjoittaa pitemmälle; minun täytyy ensin rauhoittua. Kuinka paljon olinkaan ajatellut sinulle kirjoittaa, mutta nyt en osaa mitään pitää mielessäni. Tahdon lopettaa. Voi hyvin! Kuinka tämä kirje on kyynelistä kastunut! Minun täytyy se kirjoittaa puhtaaksi. Ehkä en ymmärrä silloin kaikkea,

minkä sinulle olen kirjoittanut . . . olen melkein suunniltani . . . en jaksa enää . . . .

. . . .

Olen uudelleen lukenut kirjeesi! Voi minua raukkaa! minusta tuntuu siltä, kuin olisivat ne ensimäisen jälkeen tulleet yhä vähemmän hehkuviksi. Ei, ei! ehkä erehdyn. Mutta . . . kuule se kerta vielä. En ole mikään jokapäiväinen rakastaja. Tahdon sinut omistaa, kokonaan omistaa . . . mutta vielä enemmän sinun sydämesi, jonka kallisarvoisena lahjana olet minulle antanut. Muista, että sinä tämän tarjouksen teit niin intohimoisella tavalla, että tuosta yhdestä kirjeesi lauseesta olisin mielelläni antanut koko elämäni. Oi, kuinka suloista onkaan varmuus siitä, että on rakastettu! Kirjoita siis minulle, ettet tahdo minua minään hetkenä hyljätä. Nämä hetket, jotka kuitenkin riistävät meiltä nuoruutemme pois, kuinka hitaasti ne kuluvat! ja erossa toisistamme ei meillä ole muuta lohdutusta kuin kirjoittaa toisillemme ja itkeä.

Sinä olet minua soimannut! Oi, kuinka usein olenkaan tuota kirjettä suudellut! Lupaan sen sinulle: tahdon elää ainoastaan sinua varten, tahdon etsiä yksinäisyyttä voidakseni sitä häiritsemättömämmin pyhittää sinulle kaikki päiväni, kaikki ajatukseni. Ei, sinun ei enää tarvitse minua soimata. Uskallan sinulle kerta vielä vannoa ja olen varmana siitä, että minä tämän valan pidänkin; jos minä sinut, Antonietta, joskus ka-

dotan, niin ei kukaan toinen nainen saa enää omakseen sydäntäni, jonka sinä kerran olet omistanut; tulen olemaan sinun omasi, vaikka minut hylkäisitkin. Eikä tämä vala ole rakastavan turhia sanoja, ei, se on sen miehen tunteen ilmaisu, joka on onneton rakastaessaan liian paljon. Vakuutan sen sinulle kautta kunniani ja kautta kaiken sen, mikä minulle elämässä on pyhää ja arvokasta.

Eilen en kirjoittanut, sillä muutama päivä sitten lupauduin syömään aamiaista Montin perheen kanssa. Minulla ei ollut mitään muuta vapaata aikaa kuin puoli tuntia ennen aamiaista . . . menin yksinäni eräälle puistotielle kävelemään ajatellen taukoamatta sinua ja huutaen nimeäsi. Oi, jopa taivas soisi minulle sen onnen, että saisin sinun kanssasi viettää kokonaisen vuoden yksinäisellä paikalla loitolla kaikista muista kuolevista. Silloin mielelläni heti kuolisin ja luopuisin kahdenkymmenenneljän vuotiaana elämästä.

Torstaina . . . kello kahdeksan (1801).

Tiedätkö, että herätessäni luulin tulleeni kauniiksi? Ja kauan aikaa huokailin kuolettavan surullisuuden vallassa, minun täytyi yhäti ajatella sinua ja yhäti vapisten. Katso, tänään tulee vain sinun nimesi huulieni yli, ja ne hymyilevät. Oi, sinä rakastat minua — kuinka monet suloiset unikuvat häilyivätkään mielessäni eilen sen jälkeen, kun olin sinut jättänyt! kuinka monet armaat mielikuvat seurasivatkaan minua kadulle!

Luulin joka hetki näkeväni sinut rinnallani ja yön hiljaisuudessa kuulevani sinun äänesi. Kotia tultuani koetin turhaan kirjoittaa sinulle. Nukuin sohvallani ja heräsin monasti siihen, että ojensin käteni sinua kohden. Vihdoin riisuuduin; mutta uneni oli lyhyt ja havahdin taukoamatta. Ah, liiankin usein! Tuska piti minut kuolemankaltaisessa horrostilassa, enkä ilossakaan löydä mitään lohdutusta, sillä koko sieluni on kääntynyt itseensä päin. Kuule kuitenkin; niin, tahdon sen tuhat kertaa sanoa; minä rakastan sinua, minä rakastan sinua! Mutta jaatko sinä myöskin tämän onnettoman nuorukaisen tunteet, jonka rinnassa liekehtii tulivirta? Voitko sen tehdä? . . . Ah, tämä peloittava epäilys neuvoo minua usein luopumaan ainiaaksi rakkauden mielistelevästä onnesta ja palaamaan yksinäisyyteeni; — luopumaan sinustakin! Ei, yksi ainoa suudelmasi, yksi ainoa suudelmasi, enkä minä silloin enää valita kyyneleitäni, jotka sinun tähtesi vuodatan. Niin, liiankin paljon pelkään, että sinä tulet vuodattamaan katkeria kyyneleitä silmistäni.

Kuule minua, Antonietta; minä vannotan sinua lukemaan nämät pari riviä tarkkaavaisesti ja vastaamaan minulle. En jaksa tuskiani enää kestää; ovatko ne järkeviä vai järjettömiä, en tiedä, mutta tunnen, etten niitä voi enää kauemmin kestää. Minä rakastan sinua tulisesti enkä usko saavani vastarakkautta. Olet jo edeltäpäin sanonut, että ehdottomasti kuolen, ja tuskistani ja

sinun menettelystäsi luen joka päivä yhä selvemmin, että minun täytyy luopua kaikista elämän toiveista. On yksi ainoa keino, joka voi onnettomuuttani lieventää; joko rakkautesi sellaisena, kuin se oli alussa, tai tyly kieltosi. Ehkä löytäisin rauhan, jos minun täytyisi luopua sinun omistamisestasi, ja epäilemättä sinä sen kautta saisit rauhan. Sinä olisit vapaa, ja mitä minuun tulee, niin aika, järki ja onnettomuus, joka minua ehkä odottaa, lieventäisivät tämän minua kalvavan intohimon. Ei, Antoniettani; minä olen sinun rakastajasi, en sinun tyrannisi; sinäkin olet yhtä onneton etkä ansaitse sitä, että se mies, joka sinua rakastaa, kärsimyksiäsi vielä suurentaa. Jos tarvitset uuden rakkauden, niin olen valmis päästämään sinut vapaaksi ja kuolemaan, mutta päästämään sinut vapaaksi. Voinko minä vaatia, että sinä olisit sydämesi vallitsija, kun minä en omaani voi vallita, joka huolimatta kaikista kyyneleistä sinua rakastaa ja aina tulee rakastamaan? Mutta elä tee minua halveksittavaksi oman itseni edessä, elä anna minun tulla sinulle taakaksi tai maailman pilkan esineeksi, kun sinä kohtelet minua kylmällä, häilyvällä rakkaudella, joka minun sielulleni on pahempi, niin pahempi kuin välinpitämättömyys ja viha. Mutta jos tätä epäilyksen ja tuskan aikaa jatkuu, niin täytyy minun tehdä päätös, minun täytyy kuolla; en todellakaan voi mitään muuta. Voimani ovat loppuun kuluneet, järkeni on kuollut, ja minä olen sairas ja uupunut.

Tiedän, ettet sinä vihaa tätä elämän kurjaa jäännöstä, ja ehkä se on sinulle kallis; mutta jos sen tahdot itsellesi säilyttää, niin lausu edes tuomio minulle. Jos minulle selität, ettet enää rakasta minua, niin kunnioitan sinun intohimoasi ja mainettasi. Mutta jos vielä annat minulle sydämesi, niin antaudun sokealla luottamuksella omaksesi; mutta varo, etten sitten myöhemmin huomaa joutuneeni nöyryytetyksi tai petetyksi.

Voi sillä välin hyvin. Viimeisen kerran pyydän kuvaasi, en sen vuoksi, että uskoisin sinun kuulevan pyyntöäni, vaan sen vuoksi, että noudatan sydämeni käskyä. Muista, että olen onnettomin ihminen maan päällä, mutta muista myöskin samalla, että koko elinaikani tulen olemaan sinun hellin ja uskollisin ystäväsi.

... Oi, tuo pyhä tuli on sammumaisillaan, joka ennen teki jokaisen hetken, mitä et voinut viettää minun seurassani, onnettomaksi! Tiedän, että minulla on vain yksi ainoa parannuskeino sitä vastaan; teeskennellä samanlaista kylmyyttä ... mutta sitä en voi. Olet minua kiihkomielin rakastanut, mutta minä olen aina sinua rehellisesti rakastanut ja tulen sinua — ah, liiankin paljon — ikuisesti rakastamaan. Tiedän, että valitukseni ovat sinulle vastenmielisiä ja vain joudutta-vat onnettomuuttani. Mutta minä rakastan sinua, Antonietta, ja rakastan sinua, myönnän sen, yhä enemmän joka päivä, joka päivä! Anna minulle anteeksi; en tahdo tehdä sydämellesi mitään väki-

valtaa; tee minut onnettomaksi, jos sinun päiviesi rauhaa häiritsen; yksi ainoa viittauksesi riittää ... tee minut onnettomaksi. Elämä on tullut minulle sellaiseksi taakaksi, ja onnettomuuteni on sen laatuinen, että saan sitä viettää surun ja murheen vallassa, niin kauan kuin minulla on äiti, jonka silmistä kuolemani pusertaisi katkerimmat kyyneleet. Jää hyvästi, Antonietta; en pyydä suurempaa rakkautta kuin minkä minulle saatat antaa ... pyydän ainoastaan sääliä ja ystävyyttä, jolla aina olen sinua kohdellut. — Huomenna saan elää synkän päivän. Ajatellen sinun parastasi en voi joka päivä sinua nähdä. Otan sen varteen ja kunnioitan kaikkia sinun päätöksiäsi, tosin surevin sydämin, mutta kunnioitan niitä. Lue ensimäinen kirjeeni uudelleen, jossa ennustin onnettomuuttani ... minä luen sinun kirjeesi, joissa aivan väärin epäilet uskollisuuttani; en koskaan anna sinulle näitä kirjeitä takaisin, en koskaan! Ne ehkä saavat kyyneleeni vuolaammin virtaamaan ... mutta ne ovat aina olevat ikuisena todistuksena sinun rakkaudestasi ja minun uskollisuudestani. Jää hyvästi!

Sinun onneton ystäväsi.

(1801.)

Etkö siis tahdo huoliasi minulle uskoa, Antonietta? Tahdotko mieluummin salassa huokailla kuin jakaa kyyneleesi minun kanssani? Olenko minä tämän epäluottamuksen ansainnut? Voitko

minua syyttää hienotunteisuuden puutteesta kiihkonkaan hetkenä? Eikö ylpeä, kuohahtava luonteeni ole talttunut sanojesi vaikutuksesta? Mutta sinä, julma, tahdot minut saada kokonaan vaikenemaan ... ah, tunnen onnettomuuteni siitä arasta ja varovaisesta tavasta, jolla minua kohtelet. Sinä jätät minut tuhansien epäilyksien saaliiksi, jotka ovat sitä tuskallisemmat, kun sinä puhuit suuresta onnettomuudesta. En uskalla sinua enää moittia; mutta minun täytyisi teeskennellä, ellen sanoisi sinulle pelkääväni ... Onko rakkautesi vielä yhtä hehkuva kuin ennen? Minun on sellainen, että jos sinä sanot, ettet minua enää rakasta, niin en tiedä, miten minun käy ... Mutta jos rakkautesi on kylmennyt, niin vanno se minulle jumalan armahtavaisuuden nimessä ... minä vannotan sinua sen rakkauden nimessä, jonka minulle niin usein olet luvannut, sano se minulle. Elä pelkää mitään! Olen oleva onnettomin rakastettu, mikä sinulla on koskaan ollut, mutta vaiteliain ystävä.

1802.

Kun olen kykenemätön kaikkeen teeskentelyyn ja kun pidän pyhänä velvollisuutena näyttää sinulle koko sieluni, niin en pelkää kahdessa myötäseuraavassa kirjeessä kuvata sydämeni kiivasta myrskyä, mielikuvituksiani ja raivoisaa intohimoa, jotka tekevät päiväni niin perin kurjiksi.

Ensimäisen, pitemmän, jossa lupaan kaikessa sinua totella, kirjoitin sinulle eilen, heti sen jälkeen, kun olin saanut sinun kirjeesi, ja kirjoitin sen itkien. Mutta monien epätoivoisten hetkien pitkän yön jälkeen, jonka kamalasti synkisti ajatus sinun kadottamisestasi ja . . . anna minulle anteeksi, Antoninetta . . . ajatus sinun petollisuudestasi, kirjoitan toisen tänään hurjalla päättäväisyydellä, ja olisin sen jo sinulle antanut; mutta näin sinun tulevan eräästä ovesta, ja paljas sinun näkemisesi riitti riistämään minulta kaikki aseet.

Nyt? . . . Taivas tietää! ei, ystäväsi ei voi enää kauaa elää . . . En lupaa sinulle vielä mitään; en vielä koskaan ole eläissäni ollut tällaisen epätoivon vallassa. Odotan kaikkea sitä, minkä minulle olet luvannut. Silloin ehkä pääsen päätökseen ja teen ehkä kaiken, mitä pyydät. — Oi, minulla on ollut rohkeutta tehdä sinut onnettomaksi! Mutta annathan minulle anteeksi, minun ainoa rakkaani, annathan minulle anteeksi, minä toivon sitä. Koko maailma on minut hyljännyt. — Sinä, sinäkin olet päättänyt syöstä minut kurjuuteen, aavistin sitä jo ensimäisissä kirjeissäni . . . mutta olkoon niin! en tahdo valittaa.

Illalla.

Tänä hetkenä sain kirjelappusi; — minä siis olen oleva ainoa, joka uhrataan . . . elä heitä aikaa hukkaan! kirjoita minulle, mitä minun tulee tehdä, miten, missä, milloin, ja minä tottelen si-

nua kaikessa. Tahdotko olla varma rakkaudestani ja sydämestäni? Tahdot; kaiken jälkeen tahdon suostua sinut kadottamaan, jos sinä tahdot.

(Helmikuun 23 p:nä 1803.)

Olin mennyt ulos hautaamaan karnevaalia, mutta nyt kadunkin sitä; ellen olisi mennyt, niin en olisi tullut tietämään uusia halpamaisuuksia; ne ovat peräisin joko teistä tai Signor Bologninista, ne ovat aina kömpelöitä ja naurettavia. Olisihan voinut otaksua, että vuoden päästä olisitte jättäneet minut rauhaan, ettekä olisi tehnyt minua pikkumaisten koukkujenne ja surkuteltavan kostonne esineeksi. Joka tapauksessa kirjoitan teille, en pyytääkseni anteeksi, vaan ilmoittaakseni teille, että tulen vastaamaan samalla tapaa kuin mitä te olette alkanut käyttää ... Eilen kuulin singnor Bologninin väittäneen minun lukeneen hänelle erään teidän kirjeenne; ainakin te olette sitä väittänyt ja samalla sitä valittanut, ikäänkuin tämä minun epähienouteni olisi ollut syynä, miksi te jätitte minut. Johtukoon tämä keksintö teistä tai Bologninista, joka tapauksessa on se kurjaa panettelua. Jos toivotte, niin käytän teidän kirjeitänne paremmaksi hyödyksi ja teille suuremmaksi kunniaksi. Tunnetteko Lovelacen »Clarissasta»? Tiedättekö, että te olette naispuolinen Lovelace? Teidän kirjeenne ja rakastajienne kokemukset tarjoavat minulle siinä suhteessa täydellisimmät todistukset. Muistatte, että voin

näyttää toteen tarvitsematta pelätä minua panettelusta syytettävän, kuinka teidän ystävänne ovat siepanneet ja avanneet kirjeitä, kaikki se on ollut vain temppuja, joiden tarkoituksena on ollut syöstä minut ja onneton Petracchi turmioon; voin näyttää toteen, miten miehenne on salakavalasti menetellyt, tuo Milanon suurin panettelija vakoillut; se on ollut kamalaa petosta, joka turmeli terveyteni, aiheutti kaksintaistelun signor . . .:n ja minun välillä, jota te hymyillen katselitte — kaikki ne ovat asioita, jotka kirjeittenne avulla voin toteen näyttää.

(Kirjeen loppu on epätäydellisenä säilynyt.)

Maaliskuun 3 p:nä 1803.

Luulin jättäneeni teille paremman ajatuksen itsestäni. Harvoilla ystävistäni on ollut niin paljon syytä olla teille suutuksissaan kuin minulla, mutta tuskin kukaan on osoittanut niin suurta hienotunteisuutta. Te sitä vastoin olette syyttänyt minun lukeneen kirjeitänne signor Bologninille. Hänen diplomaattisen käyntinsä johdosta eräänä päivänä aloin epäillä petosta. En tiedä, kenestä tämä panettelu on saanut alkunsa; tiedän vain, ettei elämäni eivätkä ne todistukset, jotka olen antanut teille tunteitteni suoruudesta — kolmasti olen teidän tähtenne pannut henkeni vaaraan —, ole voineet johtaa teitä uskomaan syyttäjieni puheita. Elkää kuitenkaan luottako liiaksi heidän halpamaisuuteensa ja minun jalomielisyyteeni . . .

Antoniettan vastaus edelliseen kirjeeseen

Milano, maaliskuun 4 p:nä (1803).

Erehdytte suuresti, jos luulette minun puhuvan teistä pahaa. Olkaa vakuutettu siitä, etten edes ajattelekaan pahaa teistä, ja vaikka sen tekisinkin, niin en sitä sanoisi, sillä itserakkauteni kieltää minua saattamasta pahaan huutoon sitä, jolle julkisesti olen osoittanut kunnioitustani ja ystävyyttäni. Mitä Bologninin käyntiin tulee, niin en tiedä, mitä tarkoitatte tuolla sanalla »diplomaattinen»; mutta sen voin teille vakuuttaa, että vaikka Bologninin ja minun välilläni ei enää vallitsekaan sama yksimielisyys kuin ennen, niin pidän häntä aivan mahdottomana mihinkään juonitteluun. Te tahdotte saada kirjeenne takaisin. Tässä ne ovat ja samalla se lahja, jonka kerran minulle annoitte; vaadin nyt myöskin, että te annatte minulle takaisin kirjeeni, ja olen varma siitä, että olette yhtä suostuvainen siihen. Minua surettaa se, että toimitte niin äkkipikaisesti ja liian helposti uskotte kaikkea, mitä teille kerrotaan, ja varsinkin, se, että uskotte minussa olevan kiittämättömyyttä, johon en ole laisinkaan mahdollinen.

Samalla kun jo edeltäpäin kiitän teitä kirjeistä, jotka te epäilemättä minulle lähetätte, vakuutan teille, että nimenne ei enää tule huulieni yli, koska jo olen tottunut olemaan teistä laisinkaan puhumatta.

Teidän ystävättärenne A. A.

Ugo Foscolo Antoniettalle

... Paljon onnea ja vielä enemmän kunniata! Iloitsen siitä, että olen oikealla ajalla jättänyt teidät. Siten olemme päässeet peloittavista kohtauksista. Mutta näyttää siltä kuin te tahtoisitte aivan väkisin saada ne aikaan. Olkaa julkisuudessa hienotunteisempi minua kohtaan! Kunnioitan oikkujanne ja surkuttelen niitä; kunnioittakaa te minussa miestä, jota olette tulisesti rakastanut, ja surkutelkaa sitä, jonka olette ehkä onnettomaksi tehnyt. Mutta elkää tehkö minua Milanon juorupuheiden alaiseksi, minä voisin teidät tehdä koko maailman puheiden esineeksi. Voin intohimoni voittaa ja olen sen tehnytkin, mutta en voi kestää mitään nöyryytyksiä. Samalla kiihkolla, jolla tunnen rakkautta, tunnen myöskin velvollisuuteni mainettani, luonnettani ja opintojani kohtaan. Elkää pelätkö, että rakkaudesta tai teidän tähtenne teen järjettömyyksiä; mutta teen ne kunniani ja oman itseni tähden. Muistan hyvin kaikki hyvättyöt, mutta paljoa paremmin loukkaukset. Tunnette minut perin pohjin ja tiedätte, että olen toisenlainen kuin muut. Olkaa hienotunteisempi minua kohtaan, ellette tahdo saada siitä tuntuvasti maksaa. Te vannotte minulle ystävyyttä ja kirjoitatte »uskollinen ystävä» kirjeen loppuun? Mutta muistakaa, että se, joka asettaa kunnian elämää korkeammalle, tulee kaikkien niiden herraksi, jotka häntä tahtovat halventaa.

Jos olette minua kohtaan jalomielinen, niin saatte siitä palkintonne; sillä tiedätte, että kukaan kuolevainen ei voita minua jalomielisyydessä. Jääkää hyvästi!

Lähetän kirjeenne avaamatta takaisin.

Jos puolustatte itseänne, niin uskon enemmän silmiäni kuin sanojanne; sanojen aika on jo mennyt, ja puolustelut ovat aiheettomia. Jos minua loukkaatte, niin en tahdo saada mitään uusia suuttumuksen aiheita. Jos sanotte minulle imarteluja, niin en voi teitä uskoa, ja vaikka teitä uskoisinkin, niin en voisi alentua luopumaan siitä kannasta, mikä minulla on.

Mikä on ollut, on ollut. Jääkää hyvästi ja olkaa onnellinen!

Nuorelle kreivitär Francesca Gioviolle

(Kirje lyhennetty.)

Borgo Vico, elokuun 19 p:nä 1809.

Jo kokonaisen vuoden olen kestänyt vaitiolon tuskia ja sitä salaista polttoa, joka meitä kalvaa ja meidät tuhoo, niin että koko elinajakseni ei minulle jää mitään muuta jälelle kuin omantunnonvaivoja ja kyyneleitä; kokonaisen vuoden olen taistellut itseäni vastaan, ja ehkä olisin jo, totuttuani uhraamaan itseni periaatteilleni ja toisten rauhalle, voittanut oman itseni. Mutta

miten minä voin samalla täyttää velvollisuuteni ja jättää teidät epäilemään, olenko jättänyt teidät välinpitämättömyydestä enkä hyveen rakkaudesta, olenko kiittämättömyydellä palkinnut sydäntä, joka intohimoisesti on minulle antautunut ja joka on jalomieliseksi osoittautunut? Ei, kallis ystävättäreni, tahdon teille heti selittää, että olette saavuttanut vastarakkautta, kuumaa, hellää vastarakkautta. Kiitollisuus niitä tunteita kohtaan, joita te vapaaehtoisesti minulle osoititte, kunnioitus nuoruuttanne kohtaan, teidän henkisten lahjojenne ihaileminen tekevät sen sykinnän, jonka teidän kauneutenne ja suloutenne heti ensi näkemästä alkaen minun sydämessäni saivat aikaan, pyhäksi ja ikuiseksi. — Onnekas päivä! Mutta kuinka monilla kaihon, katumuksen, murheen polulla olenkaan sen jälkeen astellut ja aina, aina voimatta toivoa saavani teidät omistaa; se tietoisuus ainoastaan, että minua rakastetaan, pitää minut pystyssä ja herättää minussa suloisia unelmia, ja kuitenkin synnyttää ja lisää tuo varmuus epätoivoista tuskaani. Tiesin minua rakastettavan, tunsin teitä rakastavani, enkä kuitenkaan voinut koskaan puhua kanssanne, ja vaikka minulle olisikin tarjoutunut siihen tilaisuus, niin tuskin sittenkään olisin uskaltanut. Olen usein teille kirjoittanut, mutta ottaen varteen asemani, teidän hienotunteisuutenne ja perheenne, pidin jokaista riviä rikoksena, enkä uskaltanut noita kyhäyksiäni edes säilyt-

tää. — Mutta nyt olen pakoitettu ottamaan päättävän askeleen, jota tähän asti olen koettanut välttää; huomaan, että vaitioloni lisää onnettomuuttamme hetki hetkeltä, ja kuka tietää, mihin kohtalokkaaseen asemaan joudummekaan sen johdosta, että te pidätte kiinni toiveestanne enkä minä vielä ole tunnustanut tunteitani.

Oi, jospa voisin kirjeelläni teitä edes, en tahdo sanoa lohduttaa, mutta johdattaa teidät siihen voimainponnistukseen, jonka minun asemani, teidän sukunne ja meidän kunniamme vaativat, ja tämän voimainponnistuksen täytyy ilmetä heti ja määräävänä. Tahdon teille siis kirjoittaa, vaikka se vaara onkin lähellä, ettette minua enää sen jälkeen rakasta. Niin, niin, voittakaa jälleen rauhanne ja unhoittakaa minut; minä en koskaan voi teitä unohtaa; mutta tuskassani on minulla ainakin se lohdutus, että rakkaudesta teihin olen ainiaaksi mukautunut kohtalooni ja täyttänyt velvollisuuteni kunnon miehenä.

Minä tunnustan, että siitä hetkestä alkaen, jolloin teidät ensi kertaa näin, ei sielussani ollut mitään kaihoa, kaipausta, ei mitään rakkaudenajatusta teitä kohtaan; sillä ne esteet, jotka nyt mieltäni masentavat, ne ilmaantuivat järkeni eteen heti aivan selvästi. Katselin kauniita kasvojanne samalla kiittäen taivasta siitä, että niistä saivat iloita silmäni, jotka jo monta vuotta päivä päivältä yhä enemmän olivat kääntyneet pois tämän maailman asioista; mutta samalla kertaa

tekivät lämmin tunteeni veljeänne kohtaan, isänne ystävällisyys ja tietoisuus omasta köyhyydestäni teidät vaarattomammaksi sydämelleni, joka kääntyi teitä kohden, mutta ilman pelkoa ja itsemoitteita. Tosin toisinaan huomasin, miten silmänne vaipuivat minun silmiini; huomasin teidän kasvoillanne ja vielä enemmän teidän huulillanne lempeän surullisuuden vaitiolon; mutta minulla ei vielä ollut aikaa tutkia katseittenne kieltä; ehkä, ajattelin, suuntautuvat hänen katseensa tuolla tavoin aina ja tahtomattaan jokaiseen, ja tuo surullisuus on luonteenne piirre, ja, kukapa tietää! huokaa tuokin sydän intohimon lumoissa. — Siten säälin teitä ja aloin, ehkä itsekään sitä tietämättä, teitä rakastaa. Mutta saatoinko aavistaa, että karkea, kulmikas olentoni, jäykät seurustelutapani, jyrkät sanani, ikäni, joka jo oli pyyhkäissyt minusta pois ensimäisen nuoruuden tuoreuden ja miellyttäväisyyden — intohimojen kovan kouran uurtamat kasvoni — saatoinko aavistaa, että minun intohimoni saattoivat sytyttää nuoren tytön rakkauden tuleen, tytön, joka tuskin oli minut nähnytkään ja joka tuskin tulisi minut uudelleen näkemään? Jos olisin teitä rakastanut, niin olisin osoittautunut kiittämättömäksi sukuanne kohtaan, ja jos mielistelin itseäni sillä, että saattaisin rakkautenne voittaa, niin olisin tehnyt itseni naurettavaksi oman itseni edessä. Vannon teille, kallein ystävättäreni, että olisin voinut uneksia minkä muun

unelman täyttymistä tahansa kuin sen, että minua rakastaisitte, olisin pelännyt jokaista muuta onnettomuutta kuin sitä, että olisin teitä rakastanut mielettömyyteen asti ja samalla olisin tuntenut velvoituksenani pakoittaa teidät mitä vaikeimpaan ja välttämättömimpään uhraukseen.

Tämä turhamainen itsevarmuus sydämessäni antauduin kokonaan sen valtaan nauttimalla katselemaan teitä luonnon ihanana teoksena; rakastin piirteissänne veljenne Benedetton piirteitä ja aavistin sen sielunaateluuden, joka tuon nuorukaisen on minulle tehnyt niin kalliiksi, kiitollisuuteni vanhempienne osoittamaa ystävällisyyttä kohtaan, sen maankolkan näkeminen, joka näytti saaneen enemmän kuin muut taivaan suosiota osakseen, kiitollisuuteni sitä elämänilmaa kohtaan, joka oli minut herättänyt synkästä mielialasta, missä sieluni niin kauan oli nukkunut; kaikki nämät tunteet liittyivät siihen, mitä tunsin teitä kohtaan. Vielä pidin itseäni siinä määrässä viattomana ja ehkä sitä olinkin, että kun eräänä iltana käännyin Grumelloon päin ja katselin järveä, vuorta ja taloa, jossa ensi kertaa olin teidät nähnyt, ajatellen, että minun kohta täytyy siitä luopua, niin toivomukseni saada pitää teidät aina omanani ei tehnyt mitään eroitusta teidän, seudun ja ihmisten välillä, jotka olivat tulleet minulle niin perin rakkaiksi. Ehkä petin vain itseäni, ja tuolla katkeralla tunteella, minkä kohta tapahtuva ero minussa herätti, oli-

kin alkunsa teissä, vaikka en sitä itse tiennyt. Yhtäkaikki olisin ollut onnellinen, ellen jo muutaman minuutin kuluttua olisi herännyt erehdyksestäni, ja se tapahtui sisarenne, marchesa Porron kautta, joka hyvinkin selvästi viittaili siihen, että hänen isänsä oli huomannut meidän välillä syntyneen tunteen yhä kasvavan. Tunsin sydämeni kiivaasti sykkivän; mutta vielä en sälyttänyt itseäni millään syytöksellä; pelästyin ajatellessani, mitä seurauksia tällä epäilyksellä olisi minuun, ja näin jo ajatuksissani Benedetton tekevän minulle niitä syytöksiä, joita vieras ilkimielisyys oli häneen istuttanut. Näin teidät kahtena seuraavana päivänä uudelleen; ensin uskoin, sitten pelkäsin, sitten toivoin, vihdoin tulin vakuutetuksi siitä, että olin teille kallis. Ja minä, onneton ja onnellinen samalla kertaa, rakastin teitä kesken omantunnonvaivoja ja sieluntaisteluja. Matkustin pois ja minä huudan todistajaksi kaiken sen, mikä maailmassa on pyhintä, kallis ystävättäreni, siinä toivossa, että pikemmin joutuisin unhoituksiin kuin itse unhoittaisin. Syytin sisarenne varomattomuutta, hän kun oli huomauttanut minulle sellaista, mikä minulta olisi ehkä jäänyt huomaamatta; syytin itseäni liian suuresta herkkäuskoisuudesta ja päätin olla näkemättä teitä ennen kuin olitte toisen morsian.

Siten kului kaksi kuukautta, jolloin joka päivä muistelin rakkauttanne ja velvollisuuksiani teitä kohtaan. Silloin sattuma vei minut jälleen lähel-

lenne. Näin sykkivin sydämin teidät taas ja toivoin, että ottaisitte minut kylmästi vastaan. Sen sijaan tapasin teidät ystävällisempänä, surullisempana ja hellempänä kuin ennen; en tahtonut itseäni teille näyttää, jotta en näkisi teitä läheltä, en puhua teidän kanssanne, jotta en ilmaisisi itseäni. Mutta minä, joka olen tuomittu kärsimään vaikeita sieluntaisteluja ja kuitenkin taipumaan heikon sydämeni vaatimuksiin, lähestyin teitä, puhuin kanssanne, kuulin huuliltanne sen, minkä jo aikoja sitten olin katseistanne lukenut kuulin teidän rakastavan minua; sanoin teille — oi, minkä raskaan rangaistuksen onkaan omatuntoni minulle määrännyt noista muutamista sanoista, ja kukapa tietää, millä tuskilla minä saan sen maksaa! — sanoin teille, että hartain toivoni oli saada nähdä teidät jälleen. Sanoin äkkiä hyvästi, koska huomasin, että käyntini varmasti oli isällenne vastenmielinen. Ja eikö minun täydy myöntää hänen olleen oikeassa? En tiedä, teinkö ajattelemattomasti, niin hillitty kuin olinkin, rakastin teitä ja olisin helposti itseni ilmaissut; epätoivoissani rakkauteni tähden tiesin kuitenkin, että minua rakastettiin, että te minua rakastitte. — Nähdessäni teidät riemuitsi sydämeni tavattomassa ilossaan eikä voinut itseään hillitä. Mutta te, kallis ystävättäreni, ilmaisitte vieläkin selvemmin sisäistä hehkuanne ja levottomuuttanne; useamman kerran katsoi isänne terävästi teihin, ikäänkuin olisi tahtonut tun-

kea sydämenne pyhättöön; monta kertaa herättivät katseenne, kalpeutenne, alakuloisuutenne sääliäni; vapisin, huokasin sekä omasta että teidän puolestanne; soimasin itseäni ja soimaan vieläkin, että näillä sanoillani kiihoitin intohimoa, joka minun olisi tullut horjumattomalla vaitiololla tyynnyttää. Nuo sanat tulivat kuitenkin sieluni sisimmästä syvyydestä, enkä koskaan niitä peruuta. Kuolemani hetkellä, jumalan tuomioistuimen edessä tulen sanomaan, että rakastan teitä kaikella sillä hellyydellä, kaikella puhtaudella, mikä sydämessäni on. Oi, jospa kuolemani tekisi teidät onnelliseksi! Tämä olisi korkein palkinto, minkä voisin toivoa onnettomalle rakkaudelleni. Samalla sovittaisi se rikokseni; saisin rauhan, jonka luonto syntymästäni asti on luvannut minulle vasta haudassa. Oi niin! jospa kuolemani tekisi teidät onnelliseksi! Niin kauan kun kuitenkin elän, en tahdo pettäjänä esiintyä, ettekä te koskaan tule sen miehen vaimoksi, johon maailman silmissä lankeisi se varjo, että hän on teidät voittanut viettelytaidolla ja kiittämättömyydellä.

. . . .

Ja miten tulisi minun pyytää teitä vaimokseni, miten toivoisin, että vanhempanne suostuisivat avioliittoon? Enhän ole aatelinen, ja tiedättehän itse, miten syvälle juurtunut, miten taikauskoinen ja järkähtymätön on suvussanne komean nimen, loistavan aatelisen sukutaulun

arvo — ne ovat voittamattomia esteitä, joihin liittyy isänne ja rouva kreivittären vastenmielisyys minun uskonnollisia ja valtiollisia mielipiteitäni kohtaan. Nauran usein ihmisten turhanpäiväisille mielipiteille ja suren usein niiden turhanpäiväisyyttä sekä itsessäni että muissa; mutta tässä tapauksessa täytyy minun ottaa ne varteen, koska tuottaisin mielipahaa ihmisille, joiden koko onni riippuu näistä mielipiteistä, ja koska voisin näyttää tavoittavan teitä omakseni ainoastaan itsekkäistä syistä. Ja jos te ehdottomasti tahdotte saada minut mieheksenne, niin vapisen ajatellessani kaikkia niitä uhrauksia, moitteita ja rukouksia, joita vanhempanne käyttävät, pidättääkseen teidät avioliitosta, joka tekisi heidät onnettomiksi. Voin selvästi kuvitella maailman panettelu- ja häpäisemishalun. Näen jo edeltäpäin sen tavattoman tuskan, jonka tällainen taistelu teille tuottaa, ja ilolla antaisin sydänvereni vuotaa säästääkseni teiltä ja vanhemmiltanne sellaisen häpeän. Mutta vaikka syrjäyttäisinkin nämät mielipiteet, niin voinko rikkoa ne periaatteet, joita kolmekymmentä vuotta suurilla uhrauksilla ja tuskilla olen noudattanut. Tulisiko minun mennä naimisiin tytön kanssa, jota pidetään rikkaana, kun minun köyhyyteni on epäämättömän varma? Tuleeko minun ajatella saavuttaa hovissa suosio ja virka, tehdäkseni vaimolleni mahdolliseksi seurustella niissä piireissä, joissa hän jo lapsuudestaan asti on tottu-

nut elämään? Enkö ole jo kadottanut mahdollisuutta tällaisten virkojen saamiseen? Ja enkö aina häilyisi siinä varassa, että ne, jotka minulle uskotaan, taas otetaan pois? Ja mitä minulla on ruhtinailta toivottavaa, minulla, joka en ole tehnyt mitään siitä, mitä hallitukset kirjailijoilta vaativat, minulla, joka en koskaan voisi itseäni niin paljon alentaa, että julkisuudessa ruhtinasta imartelisin, vaikkakin voisin taivuttaa itseni salassa häntä puolustamaan vihollisiaan vastaan? Ja jos minä rakkaudesta teihin muuttaisin luonteeni ja heittäisin itseni pois, niin enkö silloin kadottaisi maailman kunnioitusta ja eikö teitä silloin syytettäisi siitä, että olette saanut minut luopumaan vakaumuksestani? — Ja minne, mihin taloon teidät veisin sen jälkeen, kun olen teidät omaisistanne repinyt irti? Kaksikymmentä vuotta sitten tapahtuneen perheonnettomuuden jälkeen näen itseni, joka alkujaan polveuduin rikkaasta kodista, köyhänä miehenä; ja nyt kai ensi kerran sieluni nousee kapinaan kohtaloa vastaan. Nyt huomaan, että saavuttaakseni huolettoman ja arvoni mukaisen toimeentulon täytyisi minun turvautua viimeisiin, perheeni häviöstä jälelle jääneisiin raunioihin; mutta ne täytyy minun jättää onnettomissa naimisissa olleen sisareni käytettäviksi; minun täytyy kai jonain päivänä olla iäkkään äitini tukena, joka loitolla ja merisodan vimman vuoksi on vaarassa kadottaa tulot Venezian saarilla olevista tiluk-

sistaan. Omaisuuteni on pieni, sekin epävarma, ja minun ainoa aarteeni on filosofiassa, jonka elämän erilaiset vaiheet ovat mieleeni painaneet. Mutta julmaahan olisi vaatia nuorelta tytöltä filosofiaa, ja kelvottomasti tekisin, jos hänelle sen tarjoisin. Ah, minun rakas ystävättäreni! Hyveet tuntuvat kyllä helpoilta niin kauan kuin ei ole pakoitettu panemaan niitä koettelemuksen alaisiksi; mutta vuosien kuluessa tulee kyllä tuskallisia koettelemuksia. Ja vaikka valittamatta ottaisittekin ne vastaan, niin alistumisenne kuitenkin aina vaivaisi omaatuntoani, rakastava vaitiolonne saisi minut aivan suunniltani, sillä täytyessänne luopua paljosta olisitte kuitenkin mielestäni onneton, vaikkakin luonto ja suopea kohtalo on antanut teille runsaasti lahjoja, joilla voitte perustaa puolisonne ja lastenne onnen. Ja jos kuolisin, niin kuka silloin kasvattaisi lapsianne? Millä toimialalla ja millä varoilla? Jouduttuanne minun kauttani onnettomaksi leskeksi veisitte isättömät lapsenne vanhempienne ovelle almuja saamaan.

En jaksa enää — sekä pääni että valtasuoneni kieltävät palveluksensa. — Sieluni on koonnut voimansa viimeiseen ponnistukseen, ja kyyneleet virtaavat sanoille, jotka kirjoitan teille sydänverelläni. Jääkää hyvästi: rukoilen teitä noudattamaan onnettoman ystävänne neuvoja; noudattakaa hänen pyyntöjään; totelkaa vanhempianne, jotka eivät koskaan ole tahtoneet teidän onnetto-

muuttanne; uhrautukaa velvollisuudentunnolle, joka on ainoa lohdutus onnettomuudessa. Intohimot katoavat, mutta tuskat seuraavat meitä kautta koko elämämme, ja ellemme niitä voi välttää, niin on velvollisuutemme omaa itseämme kohtaan ainakin se, ettemme niitä vielä kärjistä ja tee parantumattomiksi. Rakastan teitä aina; vannon sen sydämeni syvyydestä; rakastan viimeiseen henkäykseeni asti, ja vannon kautta kunniani, etten mene ennen naimisiin, kun olette löytänyt puolison itsellenne. Jos tauti, jos vuodet, jos onnettomuudentapaukset riistävät kauneutenne ja varallisuutenne, jos olette oma valtijaanne, jos olette onneton, jos teiltä maailmassa puuttuu puoliso, isä, ystävä, veli: niin silloin riennän teidän luoksenne: minä olen oleva puolisonne, isänne, ystävänne, veljenne. Mutta vaimokseni ette ennen tule, kun olen kadottanut kunnioituksen omaa itseäni kohtaan, olen vanhempienne silmissä tunnoton viettelijä ja teidän silmissänne raaka egoisti. Täydestä sielustani huudan teille hyvästi, viimeisen kerran hyvästi!

Signora Cornelia Martinettille

Firenze, syyskuun 13 p:nä 1812.

Luulin, korkeasti kunnioitettava rouva, etten voisi teitä enää puhutella paitsi kadulla kohdatessani; sen vuoksi onkin kirjeitten kirjoittaminen

ja vastauksen odottaminen, kunnes jumala sen sallii, minulle harmillisinta kaikista niistä monista harmeista, jotka elämä, johon olen jo kyllästynyt, on minulle valmistanut. Minulle on melkein sietämätöntä tavantakaa loihtia esiin armaita tai tuskallisia muistoja teistä, kun en voi niitä sanoa teille; mutta olen jo aikoja sitten oppinut sydämeni pusertamaan kokoon, tappamaan sen, silpomaan sen ja sen niin kesyttämään, että se kerrankin noudattaa tahtoani. Luja päätökseni on itsepintaisesti ja ylpeästi vaieta jokaisen edessä, joka teeskentelee, ikäänkuin hän ei tahtoisi minua kuunnella. — Minun sydämeni kiittää teitä melkein kyynelin, armahin naisten joukossa, ei anteeksipyynnöistä — mikä oikeus olisi minun sydänraukallani niihin? — vaan kirjeestänne, jonka yhä uudelleen luen, ja joka saa minut hylkäämään sen päätökseni, etten enää koskaan teille kirjoittasi. Jotta en yhtäkaikki salaisi niitä syitä, jotka pakoittivat minut olemaan teille pahoillani, vaikkakin ne nyt tuntuvat lapsellisilta ja epäoikeutetuilta, niin tahdon sanoa teille, että kaikki, mikä minulle voi olla kallista, se ensin mielistellen minua lähestyy ja sitten loittonee. Tekin tulette sillä tavoin vetäytymään pois, enkä minä köyhänä, synkkänä ja sairaana voi teitä enää saavuttaa; ja kuitenkin tulen aina pitämään teidät silmieni edessä. Te lähdette luotani pois, ja kuitenkin näen teidät samoin kuin ennenkin; kadotan teidät näkyvistäni ja kuitenkin näen

teidät. Sydämeni kuuluu teille kokonaan ja kun tahdon teille kirjoittaa, niin tahdon olla kokonaan yksinäni; suljen oven ja avaan ikkunan, jotta kukkuloiden näkeminen ja Arnolta tuleva raitis tuuli minua virkistäisivät ja siten kirjeeni kynästäni valuisi olematta kostutettu tuohon alakuloisuuteen, joka iltaisin seuraa minua vuoteeseen ja aamulla kanssani nousee — minä en tiedä miksi. Jumala olkoon kanssasi, Foscolo parka! Jos olisit täällä minun luonani, niin tuntuisi taivas vieläkin kirkkaammalta; ken tietää, mutta ehkä? Muistele edes joskus minua, ja jos kirjoittaminen on sinulle vaivalloista, niin tee jotain muuta, joka enemmän on mieleesi; elä vain lähetä minulle uudelleen noita kiireellisiä jäähyväistervehdyksiä; minä en niistä välitä, sillä tiedänhän minä muullakin tavoin, että voit hyvin. — Ah, kuinka olen murheellinen, niin kovasti murheellinen! . . . Taas on kulunut kuukausi elämästäni hitaasti huokaillessani menneisyyttä, harmitellessani nykyisyyttä ja laatien petollisia toiveita tulevaisuudesta. Siten katoo aina osa elämäämme ja menee sinne levolle, josta ei palata; siten toivotaan aikaa, joka ehkä ei tule, tai vasta silloin, kun parhaimmat päivämme ovat loppuneet; siten minä, narri, kidutan itseäni ja kirjoitan teille saadakseni lohdutusta ja palaan kuitenkin aina murheeseeni. En lähettäisi teille näitä raamatullisia mietiskelyjä, ellen olisi aivan varmasti vakuutettu siitä, että vallitsette kaikkia niitä maallisia ja eteerisiä

aineksia, joista teidän olemuksenne on pantu kokoon, ja nauratte kaikelle. Naurakaa siis myöskin, kun kastan kynäni sydänvereeni ja kirjoitan teille. — En voi enää nähdä: kello on seitsemän; ikkuna, jonka ääressä istun kirjoittamassa, päästää sisään vielä saman auringon viimeiset säteet, jotka nuo onnettomat, jalomielisen Englannin ahneuden ja kahleitten sitomat indialaiset uudelleen herättää raskaisiin päivän vaivoihin — niinkuin vanha ystäväni Jacopo Ortis sanoi . . .

. . . .

Voikaa hyvin sillä välin, voikaa hyvin ja sitten? ja sitten . . .

Mit antaa voit, se mulle annahan,
Ja anna mun sitten haaveilla, unelmoida!

Voi hyvin, ihanin naisten joukossa; suljen kirjeen hiljaa lausuen itselleni kolme muuta säettä, jotka eivät ole omiani; mutta uskon, että Petrarcan päivistä asti ovat kaikki sinulle kirjoitettuja. Hyvästi, hyvästi!

Signora L:lle

1812.

Jos heti olisin vastannut kirjeeseesi — minä sain sen toissapäivänä tullessani Firenzeen — niin aivan varmasti, jos heti olisin vastannut, olisin mitä lämpimimmin, sydämellisimmin kiit-

tänyt sinua siitä, että olit näin odottamatta vastannut minulle. Mutta lukiessani kirjettäsi valtasi minut tuo kamala mielenhäiriö, joka minua niin tuskallisella tavalla on vaivannut, äkkiä entistään ankarammin ja piti tavallista kauemmin minut vallassaan; näin, että tilasi yleensä on samanlainen kuin minunkin; luin sen, minkä jo tiesin, ja tulin yhä varmemmaksi siinä kamalassa tietoisuudessa, että sinä itse olet rakentanut meidän välillemme muurin, joka merkitsee ikuista eroa — ottanut askeleen, jonka välttämättömyyden kyllä tunnustan oikeaksi, vaikka minä sen kautta joudunkin tuhoon. Todellakin on välttämätöntä, rakas ystävättäreni, ehdottoman välttämätöntä, että sammutat jokaisen rakkauden kipinän sydämessäsi, iopa tuon armaan, lumoavan harha-ajatuksenkin, että rakkautemme voisi pysyä uskonnollisen, varovaisen ystävyyden rajoissa. Ja sinä, sinä, hellätunteinen naisluonne, sinä olet pakoitettu suoriutumaan, sinä voit suoriutua siitä, ja sinun onnistuu todellakin saada voitto omasta itsestäsi. Mutta yksi ainoa keino on olemassa sitä varten; vapisen ja värisen mainitessani sen, mutta on olemassa vain yksi ainoa keino, se, että emme näe enää toisiamme. Elä usko, että tätä kirjoittaessani olen jo päässyt varmaan päätökseen tulevaisuuden suhteen; en sitä tiedä, en tule ehkä koskaan tietämään. Mutta että sinua rakastan, että olen sinua rakastanut, ja että vielä kuolemassakin tulen sinua rakasta-

maan sellaisella tulisuudella, että sinulla ei siitä voi olla hämärää aavistustakaan, minä, joka jo kauan aikaa sitten istutin tämän rakkauden sieluuni, minä, joka sitä samalla kirosin ja kiihoitin, minä, joka sanalla sanoen sitä en osannut peittää, — että sinua rakastan, että elän ainoastaan sinun rakkaudessasi, että voisin sinun puolestasi kuolla, sitä sinä et saa epäillä. Ja pyydän sinua; vannotan sinua kautta niiden kyyneleiden, joita olen edessäsi vuodattanut, rukoilen sinua olemaan koskaan epäilemättä sitä; minä rakastan sinua, ja koko onneni on siinä, että tiedät minun sinua rakastavan, että tiedät sen voidaksesi, vaikkakin loitolta, tuntea hiukan sääliä onnetonta ystävääsi kohtaan. En koskaan näe sinua enää, jään surulliseen maanpakoon elämään, en enää koskaan mainitse nimeäsi — lyhyesti, tulen viettämään sellaista elämää kuin en koskaan olisi sinua nähnyt enkä oppinut tuntemaan. Rakkaudessa en tunne mitään muuta kuin rakkautta, ja tähän sisältyy haaveellisin kaipaus ja kestävin, tuskallisin luopuminen. Mutta hartaasti toivon, että minua vähemmän rakastat ollaksesi vähemmän onneton.

Jää nyt hyvästi, kallis ystävättäreni; jää hyvästi, sinä, jonka rakkaus on tullut minulle kohtalokkaaksi. Niin kauan kuin sallit minun sinulle kirjoittavan, teen sen; se on tuskallinen lohdutus, jonka edellä on käynyt tuhansia sieluntuskia ja jota seuraa polttavin katumus — ainoa lohdutus

kuitenkin ja se, jonka minä silloin kadotan, kun kaikki kadotan, kun sinut kadotan; mutta sinä et minua ennen kadota kuin lepään haudassa. Jää hyvästi!

1813.

Näethän, kallis ystävättäreni, millaisen kuilun partaalla seisot; ainoastaan meidän ensimäinen päätöksemme olla enää toisiamme kohtaamatta voi meidät pelastaa. Sinä et voi tätä ajatusta kestää, ja minä, jonka kuitenkin tulisi olla päättäväisempi ja lujempi ja tuntea sääliä meitä molempia kohtaan, minä olen antanut sydämeni saada minut valtaansa, sydämeni, jonka petti se toive, että saisin itkeä, jollen muuta niin ainakin sinun lähelläsi. Mutta viattomimmatkin kyyneleet voivat nyt sinut tänään antaa ilmi, ja yksi ainoa katseeni voi sinut tehdä parantumattoman onnettomaksi.

Kolmannestatoista päivästä alkaen, jolloin ojensit minulle viimeisen kerran jääkylmän kätesi, olen huomannut, että alituinen, pitkälle mennyt pelko pitää sielusi hallussaan ja kokonaan vallitsee sinua, ja ehkä itsekin salaa toivot, että en sinua enää koskaan näkisi. — Minun suhteeni tiedät kaiken; tunnethan kuohahtavan, ylpeän sydämeni ja kohtalokkaan hellyyteni sinua kohtaan, voit myöskin huomata saman pelon (vaikka paljoa orjamaisempana!) minussa, kun sinut näen, paljoa epätoivoisemman intohimon kuin mitä

omasi on, kun en sinua näe, luottavan ystävyyteni miehen kanssa, jota rakastan ja kunnioitan, mutta jota kohtaan — ja nyt vähemmän kuin koskaan ennen — en tahtoisi tuntea mitään velvollisuuksia maailmassa; kaikki tämä tekee elämäni hetket toisen toisensa jälkeen katkeriksi ja painostaviksi. Tähän liittyy toinenkin martyriumi, joka on julmempi kuin kaikki muut, joka minua vielä enemmän kiduttaa ja nöyryyttää, koska se tekee minut väärämieliseksi ja kiittämättömäksi sinua kohtaan: se on epäilys siitä, rakastatko minua todellakin. Samoin olen kadottanut ylpeän riippumattomuuteni, ja kohta ei minulla, jolla ei ole enää isänmaatakaan, ole enää mitään kadotettavissa, kun olen sinutkin kadottanut.

Ja kuitenkin on välttämätöntä, että sinut kadotan. Elämäni tulee olemaan kamala, mutta ilman omantunnonvaivoja siitä, että olisin sinut riistänyt kotisi pyhätöstä, jossa itsellesi voit valmistaa rauhallisen onnen; en enää tule olemaan alituisen pelon vallassa siitä, että joudut vaarojen alaiseksi, joita et ole voinut minulta salata. Olin myöskin luvannut sinulle rakkaudesta sinuun hillitä luonnettani ja intohimojani ja ilmoittamaan, milloin tuota petoa en enää voi vallita. Olen pettynyt voimieni määrästä ja tahdon ainakin olla suora. Tunnustan siis sinulle, että rakkauteni on enemmän haaveileva kuin pyhä, ja että nyt voisin vääntää myrkytettyä tikaria sydämessäni, jos voisin tänä hetkenä saada suudel-

man sinulta. Mutta vapauttaakseni sinut perheristiriidan pelosta ja ollakseni loukkaamatta periaatteitasi olen päättänyt rinnastani riistää toivon saada sinut nähdä, ja huoaten pakenen ensimäiseen päätökseeni, ainoaan keinoon, joka sinut pelastaa, siihen, että ainiaaksi karkoitan itseni sinun näkyvistäsi.

. . . .

Jää hyvästi, kallis ystävättäreni; jos sinulle on mahdollista, niin lue kerta vielä tämä kirje; miten minun onnistuu se lopettaa, en tiedä, vietettyäni monet, monet tuskalliset hetket, kaksi pitkää yötä, epäselvien ja epätoivoisten mietiskelyjen vallassa. En ole enää se, mikä olin ennen; luonteeni on kadottanut ytimensä, sydämeni kuivunut; en löydä sanoja enkä rauhaa. Kuinka onnellinen olinkaan vielä kuukausi sitten! silloin heräsin aamuhämärässä tavattoman iloisena ajatellessani, että koko päivän saisin sinua katsella; nyt olen onnellinen, kun voin itkeä! — Lue sen vuoksi tämä kirje vielä kertaalleen; se on nähtävästi viimeinen, jonka sinulle kirjoitan; aijoin sen sinulle toimittaa myöhemmin, mutta valitsinkin tämän päivän, koska tänään voit kenenkään huomaamatta ottaa sen vastaan. Jos pelkäät vastausta kirjoittaessasi tulevasi yllätetyksi, niin elä sen vuoksi antaudu minkään vaaran alaiseksi; sinä olet jo tähän asti liiankin paljon uskaltanut minun tähteni.

Jää hyvästi kerta vielä! En voi pyytää viimeistä lahjaasi, rakkautesi kestämistä, ellet anna

minulle anteeksi sinulle tuottamaani levottomuutta ja rauhattomuutta. Jos saisin valita, tahdonko elää kokonaisen vuoden täydellisesti onnellisena vai saada kuvasi niillä ehdoilla, jotka sieluntuskieni alaisena rikoin, niin mukautuisin näihin ehtoihin, koska silloin varmasti tietäisin saavani hengittää piirteitäsi ja kuvasi seuraavan minua hautaani. — Mutta olkoon, olkoon kaikki kadonnut! Mutta lahjoita minulle edes, jos vain voit, kihara hiuksistasi; yhdistän ne niihin, jotka minulle lähetit, liittämällä niihin lauseen, että ne ovat kyynelilläsi kostutetut; eikä silmistäni vuoda ainoakaan kyynel, joka ei tälle kalliille muistolle putoa. Tästä etsin kallista ystävääni ja rakastettuani, ja, jollei muuten, niin tässä yhtyy kaksi muistoa ihmisestä, jotka olivat luodut toisiaan varten, ja jotka tyly kohtalo ja kuolema on ainiaaksi eroittanut.

Ja nyt viimeisen kerran: jää hyvästi! Koeta voittaa onnettomuutesi. Tekisit syntiä luontoa ja taivasta vastaan, tekisit syntiä minun onnettomuuttani vastaan, jos tahallasi antautuisit surusi valtaan. Sinulla on elämäntoverina mies, joka joka suhteessa ja varsinkin omistaessaan sinut on onnellinen. Jää hyvästi!

Signora Pestalozzalle

1815.

Olen päättänyt jäädä Badeniin, mutta intohimoni, jonka te hulluuteen asti olette kiihoittanut, pakoittaa minut näkemään teidät jälleen, ja tällä kirjeelläni annan teille taas uuden todistuksen hulluudestani.

Seuralaiseni rakastava huolenpito on ainoastaan katkeroittanut minua; maanantaiaamuun asti odotin synkkänä, haastamatta sanaakaan. Häpesin kiittämättömyyttäni; omatuntoni soimasi minua ajatellessani tuottavani hänelle mielipahaa, ja pakoitin itseäni esiintymään iloisempana. Kun muutaman tunnin ajan olin ollut väkinäisen iloinen, jolloin sielunvoimani kokonaan herpaantuivat, niin vaivuin kaupunkiin palatessamme entistä kamalampaan alakuloisuuteen.

Ollessani hänen kanssaan toivoin tavallani saavani olla teidän seurassanne; mutta hänen ainainen läsnäolonsa aiheutti sen, että ajatukseni olivat kaiken aikaa teissä. Jouduin nyt armaimmasta mielentilasta surkuteltavimpaan raivoon; näen teissä sulottaret ja raivottaret yhtaikaa. — Oi, varomaton nainen, mitä olettekaan tehnyt? Aijoitte säilyttää uskollisuutenne tahraantumattomana ja petittekin minut? Olette antanut minulle hehkuvan rakkautenne todistuksia näyttääksenne sitten sitä julmemmalla tavalla kylmyyttänne. Aijoitte olla tahraamatta sieluni aate-

luutta, ja tuotittekin minulle sen nöyryytyksen, että näin minut uhrattavan toisen tähden.

Mustasukkaisuuden ruoska — joka tähän asti on ollut sydämelleni melkein tuntematon — on nöyryytykseni vielä täydentänyt. Kuohun vihasta ajatellessani, että olette toisen sylissä. Rakastan teitä ja uskon samalla teitä halveksivani. Intohimoni on saavuttanut rakkauden ja vihan korkeimman määrän. Minä onneton, mihin tilaan olenkaan joutunut!

En voi matkustaa pois; minulla ei ole kylliksi rahaa, eikä luullakseni kylliksi voimiakaan; jos tätä tilaa kestää kauemmin, niin antaudun sattuman varaan ja lähden pois, jotta en enää teitä, kallis ystävättäreni, häiritse. Keskiviikkoillasta asti olen lukenut raamattua; kaksi päivää ovat kyyneleeni tätä kirjaa kastelleet, ja sieluni tunsi itsensä kepeämmäksi. Mutta perjantaista alkaen ei minulla enää ole ollut kyyneleitä; minulla ei ole enää mitään muuta kuin vereni, joka, jos saisi sydämestäni vuotaa, ehkä antaisi minulle hiukan rauhaa. Mutta en voi kuolla kadottamatta kaikkea ihmisarvoani. Siis tahdon köyhyydestäni huolimatta lähteä pois, ja ehkä minussa täyttyy se, mitä luin evankeliumissa ja joka tärisyttävimmin minuun vaikutti.

. . . .

Mutta kaikki muu onnettomuus on sitä onnettomuutta mieluisempi, että täten täytyy viipyä teidän lähistöllänne.

Te olette olemassaoloni myrkyttänyt; — se lohdutus, jonka koetitte minulle antaa, onkin muuttunut epätoivoksi.

Lauantaiaamuna varhain -26.

Kun torstaina vastasin kirjeeseenne, niin olin silloin vielä niin raukkamainen, että keikailin tuskillani; uskoin vielä mahdolliseksi, että saisin teidät nähdä. Ne muutamat sanat, jotka minulle eilen kirjoititte, vakuuttavat minulle täydellisesti, että minulla ei ole mitään muuta tehtävää kuin sanoa jäähyväiset näkemättä teitä enää kertaakaan. Käyntini olisi teille vastenmielinen, ja sieluni tuntisi itsensä aina teidän läsnäollessanne nöyryytetyksi. Järjestän niin, ettei kukaan saa tietää lähtöni syytä. Ellen yhdessä sukulaisteni kanssa olisi tehnyt valmistuksia siihen suuntaan, että viettäisin talven Zürichissä, niin matkustaisin vielä tänään; mutta ottaen teidät ja rauhanne varteen voin uhrata nämät valmistukset. Minulle ei enää ole pääasia se, että voin hyvin tässä maailmassa; maailma on ainoastaan yömaja, jonne poikkean päiväksi kerrallaan; minulle on pääasia ainoastaan se, että kestän elämän. Uskokaa minua, kallis ystävättäreni, tarvitsen paljoa enemmän voimaa elääkseni kuin muut kuollakseen. Mutta minun täytyy odottaa siihen hetkeen asti, jolloin äitini minulle vihdoin antaa vapauden ja suo sen ilon, että saan häntä seurata; sillä äitini on ainoa olento maan

päällä, joka minua todellakin rakastaa. — Te, kallis ystävättäreni, unohtakaa minut ja koettakaa olla onnellinen. Jääkää hyvästi!

Signora Pestalozzan vastaus

Sanon siis teille ainiaaksi hyvästi! Tuntematon, synkkä voima vaikuttaa minuun ja pakoittaa minut ehkä toimimaan väärin — oi, kuinka tämä sana painaa mieltäni, ja kuinka kyyneleeni taukoamatta tulevat tämän tähden virtaamaan! ... En ota anteeksiantoanne vastaan, sillä se lisää vain onnettomuuttani — surkuttelen teitä ja säälin teitä ehkä enemmän kuin ketään muuta maailmassa, kun näin, että olette koko elämänne ajan saanut kärsiä pettymyksiä, ja kun minäkin teille olen valmistanut tuskallisia tunteita! ... Siinä juuri on voimattomuuteni: siinä, missä tahdoin tehdä hyvää, kääntyikin kaikki katkeruudeksi! Toivon surullisten kokemuksienne vuoksi vihdoinkin löytävänne rauhanne ... Sallikaa minun teidän puolestanne kääntyä taivaan puoleen ja hartaasti rukoilla edestänne. Ah, meidän välillämme ei ole enää mitään muuta kuin tämä side, mutta se on purkamaton, vaikka te sanoisittekin itsenne vapaaksi minusta; se on ainoa lohdutus, mikä jää surulliseen elämääni. Pyydän teitä hävittämään kirjeeni, tämänkin, jonka teille nyt kirjoitan. Vakuutan teille polttaneeni teidän

kirjeenne muutama päivä sitten, ilman että vieras silmä koskaan oli niitä nähnyt. Niistä ei ole jälellä mitään muuta kuin muisto, eikä minulla ole ainoatakaan lehteä, jota en voisi miehelleni näyttää: ja jos tänä hetkenä kuolisin, niin ei hänellä siinä suhteessa olisi mitään syytä suruun. Uskokaa minua, minä kestän kaiken, kun hän vain säästyy. Kiitän teitä siitä, että tänä aamuna varhain otitte hänet niin ystävällisesti vastaan; hän on niin hyvä; pitäkää häntä rakkaana!

Jääkää kerta vielä hyvästi! Minun täytyy erota teistä voimatta antaa teille minkäänlaista lohdutusta, joka jo senkin vuoksi olisi teille vastenmielinen, että se tulee minun puoleltani... Jääkää hyvästi! Jumala teitä johdattakoon ja antakoon teille tulevaisuudessa onnellisemman kohtalon!

Quirina Mocetti Magiottille

(»Donna gentilelle»)

Hottingen, maaliskuun 30 p:nä, kello 6 illalla 1816.

Tänä päivänä ja tänä hetkenä on kulunut täsmälleen vuosi siitä, kun jätin Italian ja sen osan sitä maata, jonne en läpimatkallanikaan uskalla poiketa peläten, että kuolema minut äkkiä ennättää ja pakoittaa luuni mätänemään tuossa kirotussa maassa.

. . . .

En tahdo kauempaa viivyttää vastaustani kirjeeseesi maaliskuun 22 päivältä; siinä on asioita, jotka ovat panneet koko sieluni kuohuksiin.

Ensiksikin: kun sinulle ilmaisin kaiken, niin tein tämän sen jälkeen, kun olin asiaa joka puolelta tarkkaan punninnut ja miettinyt. Mitä tulee lauseeseeni, että olisin omasi ihmisten ja jumalan edessä, niin huomaan, että se nyt on mahdotonta. Mutta olla omasi koko sielullani, kaikkine ajatuksineni ja kohtaloniskuineni, se ei ollut mikään tyhjä, kiitollisuuden synnyttämä tarjous, vaan sen sisällisen tarpeen ilmaisu, että minä tarvitsen olennon, joka minua ymmärtää, minua rakastaa, minua lohduttaa ja elämässä ja kuolemassa seisoo rinnallani. Ja kun tarkastin kaikkia niitä ihmisiä, jotka olivat olleet sydämelleni rakkaita ja vieläkin olivat, niin löysin ainoastaan kaksi, joihin ehdottomasti saatoin luottaa: äitini ja sinut, rakkaani. Mutta äitini ikä estää minua puhumasta hänelle kaikesta, ja minä kammoan sitä maata, jossa hän elää. Siten jäät sinä yksin minulle. Tulisin nyt luoksesi ja eläisin rinnallasi, ellei siinä olisi se paha puoli, etten voi sitä tehdä, sillä minulla ei ole niin paljoa varmoja tuloja, joko pääoman tai korkojen muodossa, että minun ei tarvitsisi antautua uusiin tulevaisuushuoliin. Voisin kyllä nyt tulla Toscanaan ja siellä elää vuoden ja ehkä enemmänkin lähelläsi, mutta jos minä tänä vuonna kulutan ne rahat, joita toukokuussa odotan, niin en voi lähteä sille

matkalle, joka on ehdottomasti välttämätön omien ja perheeni olojen turvaamiseksi. Usko minua, että verta vuotavin sydämin revin itseni sinusta irti, ja vaikka en vielä näe sen hetken joutuvan, jolloin voin jättää tämän kohtalokkaan maan, jossa nykyään olen, ja joka viimeisenä kolmena viikkona on tullut minulle mitä suurimmassa määrässä kohtalokkaaksi, niin menisin mielelläni jonnekin muualle, vaikka en liian kauaksi. — Mutta kun puhut minulle avioliitosta, rakkaudesta ja kuihtuneesta nuoruudestasi, niin osoitat sillä, rakas Quirina, ettet tahdo minua ymmärtää. Se side, joka minut liittää sinuun, ei ole sellainen, että se tarvitsisi rakkautta, tai nuoruutta, ja väsyneen sydämeni ja kärsivän ruumiini kanssa lähestyn kiirein askelin kolmenkymmenenkahdeksannen ikävuoteni loppua; rakkaus voi minua vielä houkutella, mutta ei pettää. Tosin kyllä on olemassa toisenlaatuinen rakkaus, joka voi antaa minulle elämän uudestaan, ja se on juuri se, jota sinä tunnet minua kohtaan, ja minä sinua kohtaan ja ikuisesti tulen tuntemaan. Olen avioliittoa kohden pyrkinyt aina sekä sydämelläni että mielikuvitukseni kuvitteluilla; mutta tuo lause: »Niin kauan kuin sinulla ei ole isänmaata, ei sinulla saa olla lapsiakaan» on syrjäyttänyt kaiken avioliiton kaipauksen. Sitäpaitsi tiedäthän, että olen köyhä; tulisiko minun ottaa itselleni rikas vaimo? Ja otaksuen, että sellaisen kohtaisinkin, niin tulisiko

minun myydä itseni hänelle myötäjäisistä? Tuleeko minun ottaa köyhä niinkuin itsekin olen? Enkö silloin tuntisi sekä köyhyyden tuskat että nöyryytykset? Sinuun voisin sitoa itseni aivan kuin ystävään, ja kun me olemme jo iäkkäitä ja olemme melkein ulkopuolella kaikkia yhteiskunnallisia suhteita, niin voisin sinulle hankkia rauhallisen kotitunteen, henkisen ja sielullisen yhteiselämän ja ainaisen tunnelmien yhtäläisyyden ja voisin puolestani odottaa sinulta samaa. — Ja mitä tulee rakkauteen sen tavallisessa merkityksessä, niin voin sanoa, että minä aina pelkään sitä ja se minua . . . — Minä lopetan ja vakuutan sinulle, että jos sydämesi ja kattosi minua yhtä kärsivällisesti voivat odottaa kuin ne ovat valmiina ottamaan minut vastaan, niin teen kaiken voitavani tullakseni; ellei se käy laatuun, niin syytän siitä tylyä, minua aina vainoavaa kohtalon epäsuosiota.

Kallirrhoelle

Lontoo, marraskuun 22 p:nä 1819.

Te näette, kunnioitettava rouva, kaksi tuskan päivää on johdattanut kaiken siihen, että molemminpuolinen kunnioituksemme ja rakkautemme täyttää meidät mitä suurimmalla tyytyväisyydellä. Ette enää pelkää katkeroittavanne elämääni ja olette päässyt selville ystävänne oi-

keasta mielialasta. Nyt tunnette hänet siksi paljon, että suopeudellanne voitte häntä lohduttaa, tarvitsematta pelätä, että hän sen voi väärin käyttää ja petollisesti pitää sitä rakkautena. Ystävyytemme tulee tästä lähin olemaan avonaisempi, ja, jos uskallan sanoa, lämpimämpi muistellessamme niitä tuskia, jotka olemme toisillemme tuottaneet, samalla lempeämpi sen kiitollisuuden kautta, jota kumpikin tuntee siksi, että toinen on antanut anteeksi. Mitä minuun tulee, niin jo on se onni tullut osakseni, että rakastan teitä entistään lämpimämmin, ja olen saanut sen varmuuden, että tulen teitä aina rakastamaan, koska te kaikessa olette osoittanut niin paljon suoruutta, että aina tulen rakastamaan teidän sieluanne, vaikka ruumistanne en enää saisikaan nähdä. Joka päivä löydän koko sielunne viimeisestä kirjeestänne, ja kun en enää sitä voi lukea, niin muistatte sen kirjoittaneenne, ja hautaani, joka jokaiselle Englannissa tulee olemaan tuntematon, ette koskaan unohda. — Voikaa hyvin!

Lontoo, tammik. 1 p:nä 1821.

Ehkä erehdyn, sillä jokainen on erehdykselle altis, tuomitessaan sen mukaan, mitä hän kuulee ja näkee: mutta se on melkein ulkopuolella kaiken epäilyksen, kunnioitettava rouva, että meille molemmille, vaikkakin eri määrässä, tulevat tuottamaan tuskaa ne haavat, jotka toinen on odottamatta iskenyt toiseen. — Ja uskon, että

jos me kauemmin olemme niistä vaiti, niin tuottavat ne meille tuskaa enemmän ja pitemmän aikaa, sillä sydämen haavat eivät lakkaa vuotamasta verta, niin kauan kuin epäluulo ne on myrkyttänyt.

Toivottamattakaan mitään parannuskeinoa itselleni täytyy minun se teille tarjota, ja jos perjantai-iltana, jolloin lausuin teille hyvästi, olisin tietänyt, mitä pahaksi onnekseni vasta seuraavana tiistaina tiesin, niin olisi eromme, joka teidän rauhanne ja minun luonteeni vuoksi on välttämätön, tapahtunut tavalla, joka olisi tuottanut meille vähemmän tuskaa. Jo perjantai-iltana olin palavan raudan pistänyt haavan pohjaan asti, ja teidän menettelynne tiistai-aamuna ei saanut muuta aikaan, kuin että se pakoitti käteni painamaan vielä syvemmälle ja avaamaan haavan laajemmalta kuin olisikaan ollut tarpeellista. Mutta te ehkä arvelitte: mikä on tapahtunut, on tapahtunut. Kirveltävä ja kestävä on tuskani, mutta sitä ei ainakaan kiihoita pelon ja toivon lumous, ja minä tiedän, että tulen sen kestämään ja voin sen määrän kokonaan mitata. Olen vapautunut kahdesta tukasta, ehkä ainoista, joita vastaan ei luonto ole antanut minulle aseita: oman alennukseni tietoisuudesta ja niiden henkilöiden suoruuden epäilemisestä, joille olen koko sydämeni avannut. Kun silmäni nyt ovat auenneet näkemään kärsivän tilani, niin en enää etsi parannuskeinoa itselleni. Mutta teidän laitanne,

arvoisa rouva, on aivan toinen, ja kun olen päässyt tuskastani selville, niin en kuitenkaan voi noudattaa tuskan tunnetta ja myöntää, että te vaitioloni vuoksi saitte enemmän tai vähemmän kiusaavia ajatuksia siitä, että muka tekisin jotain epätoivoisia päätöksiä. Liiankin totta on, että kahden vuorokauden aikana suuttumukseni teitä kohtaan kasvoi raivoksi, ja etten monena päivänä ole lakannut samalla huokailemasta ja puremasta hampaitani — mutta nyt en tunne enää mitään suuttumusta ja olen lakannut valittamasta, sen jälkeen kuin tiedän, että, otaksuessani teidän tehneen väärin minua kohtaan, minullakin on teitä kohtaan tekemäni vääryys sovitettavana.

. . . .

Jääkää hyvästi, arvoisa rouva, ja jos teistä selitykseni ehkä tuntuvat tarpeettomilta, niin pyydän teitä ainakin ottamaan sen varteen, että ne minulle olivat välttämättömiä. En tunne enää niin suurta ahdistusta, kun olen teille selittänyt, miten aijon vastaisuudessa menetellä teidän suhteenne; eikä minun tarvitse itseäni soimata siitä, että olisin lyönyt laimin jotain, joka olisi ollut omiansa karkoittamaan teidän sielustanne levottomuuden, niin paljon kuin minä siihen yleensä saatan vaikuttaa. Elkää pelätkö, että tuskan puuska voisi johdattaa minut johonkin epätoivon ajattelemattomaan tekoon. Näen ajan kuluvan rauhallisesti ja olen tietoinen siitä, että se lieventää kaikki inhimilliset tuskat, ja vakuutettu siitä,

että se lyhentää päiviämme ja siten asettaa tuskillemme määrän. En ajalta odota mitään muuta kuin riittävää rauhaa, voidakseni rehellisesti punnita, mitä olen tehnyt oikein ja väärin, ja voidakseni verrata niitä tuskia ja iloja, joita olen toisille tuottanut, nauttimiini iloihin ja tuskiin; sillä uskon, että se pieni määrä onnea, mikä meidän on sallittu täällä maan päällä toivoa, on siinä varmuudessa, että olemme ystävillemme tehneet mahdollisimman paljon hyvää ja mahdollisimman vähän pahaa. Ja kun pyrkimykseni onneen aina on syrjäyttänyt kaikki muut tunteeni, jopa rakkautenikin, niin toivon kaikesta sydämestäni, että te voitte oman itsenne edessä puolustaa menettelyänne minun suhteeni. — Joka tapauksessa eivät muutamat tylyyden hetket riitä hävittämään kahdenkymmenenkolmen kuukauden ystävyyttä.

Alfred de Musset ja George Sand

Alfred de Musset George Sandille

Rakas George, minulla on jotain typerää ja naurettavaa teille sanottavana. Minä kirjoitan typerästi, sen sijaan, että olisin sen suullisesti ilmoittanut, palatessani tuolta kävelyltä. Minä olen tänä iltana oleva tästä aivan onneton. Te tulette nauramaan vasten kasvojani, te tulette väittämään minun käyttäneen korupuheita kaikissa tähänastisissa väleissämme. Ajatte minut ovesta ulos ja uskotte minun valehtelevan. Minä olen rakastunut teihin. Olen sitä ollut aina ensimäisestä päivästä alkaen, jolloin olin luonanne. Luulin parantuvani siitä nähdessäni teidät ystävänäni. Luonteessanne on paljon sellaista, joka voisi minut siitä parantaa; olen koettanut parhaani mukaan sitä vakuuttaa itselleni. Mutta minä saankin maksaa liian kalliin hinnan niistä hetkistä, jotka olen viettänyt seurassanne. Parempi on, että sanon sen teille, ja minä olen tehnyt siinä oikein, sillä kärsin nyt paljoa vähemmän, ja parantuisin tästä, jos suljette minulta ovenne. Tänä iltana olin päättänyt antaa teille

tiedon, että olin maalla, mutta en tahdo rakennella mitään salaisuuksia edessänne enkä näyttää syyttä suotta hankkivani riitaa. Nyt, George, te sanotte: taas yksi, joka alkaa minua ikävystyttää! niinkuin tapanne on lausua; ellen ole teille aivan ensipäivän tuttava, niin sanokaa aivan samoin kuin olisitte sanonut eilen puhellessanne eräästä toisesta, mitä minun tulee tehdä. Mutta minä pyydän, jos aijotte sanoa epäilevänne sitä, mitä teille kirjoitan, niin elkää mieluummin vastatko laisinkaan. Tiedän, mitä ajattelette minusta, enkä toivo mitään tunnustaessani tämän teille. En voi kadottaa muuta kuin ystävän ja ne ainoat mieluisat hetket, jotka olen viettänyt kuukauden ajan kuluessa. Mutta tiedänhän, että olette hyvä, että olette rakastanut, ja luotan teihin, en niinkuin rakastajattareen, vaan suoraan ja rehelliseen toveriin. George, olen hullu riistäessäni itseltäni tilaisuuden saada nähdä teitä sinä lyhyenä aikana, minkä vielä vietätte Pariisissa, ennenkuin matkustatte maalle ja lähdette Italiaan, jossa olisimme viettäneet kauniita öitä, jos minulla olisi voimia. Mutta tottahan on se, että kärsin ja että minulta puuttuu voimat.

George Sand Pagellolle

Olemme syntyneet erilaisten taivaiden alla, eihän meillä ole samanlaisia ajatuksia eikä samaa kieltä; mutta onhan meillä kuitenkin samanlai-

set sydämet. Kostea ja usvainen maa, josta saavun, on mieleeni jättänyt lempeitä ja alakuloisia vaikutelmia; kirkas aurinko, joka otsasi on tummentanut, minkä intohimon se onkaan sinulle antanut? Minä osaan rakastaa ja kärsiä, ja sinä, rakastatko sinä? Kiihkeät syleilysi, toiveittesi rohkeus huumaavat minut ja samalla herättävät minussa pelkoa. En osaa intohimoasi voittaa enkä liittyä siihen. Synnyinmaassani ei rakasteta samalla tapaa, ja sinun rinnallasi seison kalpeana patsaana, katson sinuun kummastuneena, kaihoten ja levottomana! En tiedä, rakastatko minua todellakin. En saa sitä koskaan tietää. Sinä osaat sopertaa vain muutaman sanan minun kieltäni, enkä minä osaa kylliksi hyvin sinun kieltäsi voidakseni tehdä sinulle syvällisempiä kysymyksiä. Ehken osaisi ajatuksiani selittää sittenkään, vaikkakin osaisin täydellisesti sinun kieltäsi. Ne seudut, joissa olemme eläneet, ihmiset, jotka meitä ovat opettaneet, ovat epäilemättä syypäitä siihen, että meillä on ajatuksia, tunteita ja tarpeita, jotka toisillemme ovat vieraita. Minun mietiskelevä mieleni ja sinun tulinen luonteesi synnyttävät ehdottomasti aivan päinvastaisia ajatuksia. Sinä et voi niitä tuhansia tuskia, joiden valtaan joudun, laisinkaan tuntea ja halveksit niitä; sinun täytyy nauraa sille, joka saattaa minut itkemään. Ehkä et tunne laisinkaan kyyneleitä?

Tuletko tuekseni vai valtijaakseni? Lohdutatko niitä tuskiani, joita olen kärsinyt, ennen-

kuin sinut elämäntielläni kohtasin? Tiedätkö, miksi olen surullinen? Tunnetko sääliä, kärsivällisyyttä ja ystävyyttä? Sinuun on ehkä istutettu se vakaumus, ettei naisilla ole laisinkaan sielua. Tiedätkö, onko se minulla? Vähät siitä, oletko kristitty vai muhamettilainen, kuulutko sivistyskansaan vai raakalaisiin, kun tiedän, oletko ihminen? Mitä on tuossa miehekkäässä rinnassa, noissa leijonansilmissä, tuon korkean otsan sisällä? Elääkö sinussa jalo, puhdas ajatus, veljellinen ja hurskas tunne? Uneksitko nukkuessasi lentäväsi taivasta kohden? Kääntyykö luottamuksesi jumalaan, kun ihmiset pahoin tekevät? Tuleeko minusta toverisi vai orjattaresi? Himoitsetko minua vai rakastatko minua? Osaatko minua kiittää, kun intohimosi on tyydytetty? Osaatko minulle sen sanoin lausua, kun teen sinut onnelliseksi? Tiedätkö, mitä olen, ja tuletko levottomaksi, ellet sitä tiedä? Olenko sinulle jotain tuntematonta, joka pakoittaa sinut etsimään ja unelmoimaan, vai olenko silmissäsi ainoastaan nainen, niiden kaltainen, jotka haaremissa asustavat? Ilmaisevatko silmäsi, joista olin näkevinäni taivaisen säteen loistavan, toivomuksen, joka tuollaisia naisia tyydyttää? Tiedätkö, mitä se sielunkaipaus on, jota eivät ajat voi viihdyttää, ei inhimillinen hyväily uuvuttaa?... Kun näen sinut rauhallisena, niin tiedänkö ajatteletko vai lepäätkö? Kun silmäsi painuvat umpeen, niin tapahtuuko se hellyydestä

vai väsymyksestä? ... En tunne mennyttä elämääsi enkä luonnettasi, enkä tiedä, mitä ne ihmiset, jotka sinut tuntevat, sinusta ajattelevat. Rakastan sinua tietämättä, tulenko sinua kunnioittamaan, rakastan sinua siksi, että miellytät minua; ehkä minun kohta täytyy sinua vihata. Jos kuuluisit samaan kansaan kuin minäkin, niin tiedustelisin sinulta kaikkea, ja sinä ymmärtäisit minua. Mutta silloin tulisin ehkä vieläkin onnettomammaksi, sillä sinä pettäisit minua. Mutta ethän sinä minua petä, et tee minulle turhia lupauksia, et vanno vääriä valoja. Sinä olet rakastava minua siten kuin rakkauden käsität, siten kuin osaat rakastaa. Sitä, mitä turhaan muista olen etsinyt, en ehkä sinustakaan löydä, mutta ainakin kuvittelen, että sinulla se on. Sinä sallit minun selittävän katseet ja hyväilyt, jotka aina ovat minua maailmassa pettäneet, liittämättä niihin petollisia sanoja. Selitän unelmasi ja annan vaitiolosi olla kaunopuheisen. Annan teoillesi sen tarkoituksen, jonka toivoisin niillä olevan. Kun hellästi minuun katsot, niin uskon, että sielusi kääntyy puoleeni; kun katsot ylöspäin, niin otaksun älysi kääntyvän ikuista liettä kohden, josta se on kotoisin. Pysykäämme siis sellaisina kuin olemme, toistemme kieltä oppimatta. En tahdo tietää, miten elämääsi ohjailet ja mikä asema sinulla on ihmisten joukossa. Kätke sielusi minulta, jotta aina voin pitää sitä kauniina!

George Sand Alfred de Mussetille

Treviso, maaliskuun 30 p:nä (1834).

Tahdoin sinua etäältä seurata, lapseni. Palatessani Veneziaan piti minun Pagellon kanssa tulla Vicenzaan kuullakseni, miten ensimäisen surullisen päiväsi olit viettänyt. Mutta tunsin, että minulla ei olisi rohkeutta viettää yötä samassa kaupungissa, kuin sinä olet, tulematta heti aamulla luoksesi syleilemään sinua. Kaiho kalvoi minua, mutta en tahtonut uudistaa eron tuskia ja mielenliikutusta. Ja sitäpaitsi olin paluumatkalla itsekin niin sairas, että pelkäsin minulta puuttuvan tarpeelliset voimat. Herra Rebizzo tuli minua noutamaan ja otti minut väkisin matkaansa, toi minut tänne yöksi. He olivat minua kohtaan hyvin ystävällisiä ja puhuivat sinusta suurella mielenkiinnolla, ja se tuntui suloiselta. Nyt kirjoitan sinulle Trevisosta. Olen tänä aamuna kello kuusi lähtenyt Veneziasta. Joka tapauksessa saavun tänä iltana Vicenzaan ja nukun samassa majatalossa, jossa sinä olet nukkunut. Vasta tänä iltana saavutan rauhan ja millaisen rauhan! Niin pitkä matka, ja sinä olet vielä niin perin heikko! Hyvä jumala, hyvä jumala! Rukoilen jumalaa aamusta iltaan. Toivon hänen minua kuulevan. Huomenna saan kirjeesi Veneziassa. Saavun sinne melkein samalla kuin sekin. Elä ole minun puolestani levoton. Ole voimakas kuin hevonen, mutta elä käske minua ole-

maan iloinen ja rauhallinen. Se ei kohtakaan tapahdu. Ystävä parka, mitenkähän oletkaan tämänkin yön viettänyt? Toivon uupumuksen pakoittaneen sinut nukkumaan. Ole järkevä, viisas ja hyvä, niinkuin minulle olet luvannut. Kirjoita minulle jokaisesta kaupungista, jossa aijot nukkua, tai anna edes Antonion kirjoittaa sinun puolestasi, jos se sinua ikävystyttää. Kirjoitan sinulle Genèveen tai Torinoon, riippuen siitä, mitä tietä kuljet ja mistä olet minulle tiedon jättänyt Milanoon.

Voi hyvin, voi hyvin, enkelini, jumala sinua suojatkoon, johtakoon ja tuokoon sinut kerran tänne takaisin, jos täällä olen. Joka tapauksessa näen sinut loma-aikana. Ja kuinka suuri on onni silloin oleva? Kuinka paljon tulemmekaan toisiamme rakastamaan — eikö totta, veljeni, lapseni? Ah, kuka sinua hoitaa, ja ketä minä saan hoitaa? Kuka minua tarvitsee, ja kestä saan tästä lähin pitää huolta? Miten tulen toimeen ilman sitä hyvää ja pahaa, minkä minulle olet tuottanut? Voitko unohtaa ne tuskat, jotka sinulle tuotin ja jotka sinulle vain muistuttavat hyviä aikoja. Varsinkin viimeistä, joka aina on jättänyt minun sydämeeni balsamin ja joka haavojasi tulee lieventämään. Hyvästi, pieni lintuni. Rakasta aina vanhaa George raukkaasi.

Pagellosta en sano sinulle muuta, kuin että hän sinua suree melkein yhtä paljon kuin minäkin, ja kun sanoin hänelle kaiken sen, mitä pyysit

minun hänelle lausumaan, hän menetteli aivan samoin kuin sokean rouvansa kanssa. Hän juoksi suuttumuksesta itkien pois.

Alfred de Musset George Sandille

Genève, huhtikuun 4 p:nä 1834.

. . . .

Rakastan sinua toden totta, George. Neljän päivän kuluttua olen kolmensadan penikulman päässä sinusta, miksi en siis puhuisi suoraan? Näin etäällä ollessa ei ilmene enää kiivautta eikä hermokohtauksia; rakastan sinua, tiedän sinun olevan miehen luona, jota rakastat, ja kuitenkin olen rauhallinen. Viljavina putoavat kyyneleeni käsilleni kirjoittaessani sinulle, mutta ne ovat suloisimmat, kalleimmat kyyneleet, mitä olen vuodattanut. Olen rauhallinen; väsymyksestä uupunut lapsi ei tällä tavoin puhuisi sinulle. Otan auringon todistajakseni, että näen sydämeeni yhtä kirkkaasti kuin se matkallaan näkee. En tahtonut sinulle kirjoittaa, ennenkuin olin itsestäni selvillä; niin paljon on tässä pääraukassa tapahtunut. Mistä kummallisesta unesta herään!

Tänä aamuna kävelin pitkin Genèven katuja ja katselin puotien ikkunoihin, uudet liivit, englantilainen kauniisti painettu kirja herätti huomiotani. Katsoin kuvaani peilistä, tunsin tuon entisajan lapsen. Mitä sinä teitkään, ystävä

parka! Näin sen miehen kuvan, jota tahdoit rakastaa! Sydämessäsi oli kymmenen tuskanvuotta, kymmenen vuotta oli sinussa palava jano onneen, ja hän oli se korsi, johon tahdoit nojautua! Sinä rakastaisit minua! George parka! Värisen. Tein sinut niin kovin onnettomaksi, ja minkä vieläkin kamalamman onnettomuuden olin tuottamaisillani sinulle! Vielä kauan näen, George, nuo valvomisesta kalpeat kasvot, jotka kahdeksantoista yötä kumartuivat tyynyni yli! Kauan olen näkevä sinut tuossa kohtalokkaassa huoneessa, jossa niin paljon kyyneleitä on vuodatettu.

George parka! Armas, kallis lapsi! Olit erehtynyt, luulit olevasi rakastajattareni ja olitkin ainoastaan äitini; taivas on luonut meidät toisiamme varten; sielumme ovat yläilmoissaan tunteneet toisensa aivan kuin kaksi vuorikotkaa, ovat lentäneet toistensa luo, mutta syleily oli liian voimakas, me harjoitimme sukurutsausta.

Nyt, ystävättäreni, olin sinua kohtaan, ainakin viime aikoina, pyöveli; olen tuottanut sinulle paljon tuskia, mutta jumalan kiitos, se pahin, minkä olisin voinut sinulle tehdä, on jäänyt tekemättä.

Elköön ystävyyteni olko sinulle taakaksi. Kunnioita sitä, tätä ystävyyttä, joka on kiihkeämpi kuin rakkaus, se on ainoa hyvä, mikä minussa on, muistele sitä, se on jumalan herättämä. Sinä olet se lanka, joka minut häneen sitoo; ajattele elämää, mikä minua odottaa.

George Sand Alfred de Mussetille

Huhtikuun 15 p:nä (1834).

. . . .

Olenko ollut rakastajattaresi vai äitisi, se merkitsee vähän. Olenko herättänyt sinussa rakkautta tai ystävyyttä, olenko ollut sinun kanssasi onnellinen tai onneton, se ei nyt muuta sieluni tilaa. Tiedän rakastavani sinua, ja siinä on kaikki. Valvoa puolestasi, varjella sinut kaikesta pahasta ja vastoinkäymisistä, tuottaa sinulle hupia ja iloa, se on se tarve ja se suru, mitä nyt tunnen kadottettuani sinut.

. . . .

Alfred de Musset George Sandille

Maaliskuun 30 p:nä 1834.

(Postileima. Pariisi. Toukokuun 1 p.)

Se ei siis ole unta, rakas veljeni. Tämä ystävyys, joka elää rakkauden jälkeen, josta kaikki tekevät niin paljon pilkkaa, josta itsekin olen tehnyt niin paljon pilkkaa, tämä ystävyys on olemassa. Se on siis totta, sinä sanot sen ja minä uskon, minä tunnen sen, *sinä rakastat minua.* Mitä onkaan minussa tapahtunut, ystäväni? Näen sallimuksen käden aivan kuin näen auringon. Nyt se on ainiaaksi loppunut, minä olen luopunut, en ystävistäni, vaan siitä elämästä,

jota olen viettänyt yhdessä heidän kanssaan. Sitä ei voi uudelleen aloittaa, siitä olen varma; kuinka tyytyväinen olenkaan siitä, että olen sitä koettanut! Ole ylpeä, minun suuri ja kunnon Georgeni, sinä olet lapsesta tehnyt miehen. Ole onnellinen, ole rakastettu, lepää, anna minulle anteeksi! Mitä olinkaan ilman sinua, rakkaani? Muistelehan keskustelujamme kammiossasi: katso, mistä olet minut ottanut ja mihin jättänyt. Seuraa kulkuasi elämässäni: katso, kuinka kaikki tämä on sykkivää ja kirkasta; kuinka selvästi sanoitkaan minulle: tämä ei ole sinun tiesi; kuinka tartuitkaan käteeni ohjataksesi minut oikealle uralleni. — Istahda tämän vaatimattoman tien varrelle, lapsukaiseni, sinä olit liian uupunut astelleksesi pitemmälle minun kanssani. — Mutta minä tulen sitä kulkemaan. Sinun täytyy kirjoittaa minulle usein, sinun täytyy antaa minun kirjoittaa sinulle elämästäni, sen mukaan kuin sitä elän. Muista, että minulla ei ole mitään muuta kuin sinä, olen kaiken kieltänyt, kaikkea pilkannut, epäilen kaikkea, paitsi sinua. Sano minulle, onko sinulla rohkeutta siihen? Joka kerta, kun nostan pääni myrskyssä, aivan kuin pelästynyt merenkulkija, niin löydänkö aina tähteni, ainoan tähteni yössä? Neuvottele itsesi kanssa. Nämät kolme kirjettä, jotka olen saanut, ovatko ne rakastajattaren viimeinen kädenpuristus, kun hän lähtee, vai ystävän ensimäinen, kun hän jää? Mutta lyö minut laimin, unohda minut, mitä

siitä? Enkö ole sinua omistanut? Enkö ole sinua pitänyt ja syleillyt näillä käsivarsillani? Tiedätkö, miksi en rakasta ketään muuta kuin sinua? Tiedätkö, miksi mennessäni nykyään seurapiireihin silmäni vilkuilevat aivan kuin pelokkaan hevosen silmät? En erehdy mistään sinun vioistasi; sinä et valehtele. Kas, siksi minä sinua rakastan. Muistan hyvin tuon kirjeessä mainitun yön. Mutta sanohan, vaikka kaikki epäluuloni olisivat tosia, niin millä sinä minua pettäisit? Sanoitko minulle rakastavasi minua? Enkö saanut varoituksia? Oliko minulla mitään oikeuksia? Oi, rakas lapsi, kun minua rakastit, niin petitkö minua koskaan? Onko minulla ollut mitään syytä moittia sinua niinä seitsemänä kuukautena, joina näin sinut joka päivä? Ja kuka on niin kurja raukka, että sanoo petolliseksi naista, kun tämä kunnioittaa miestä siksi paljon, että ilmoittaa hänen hetkensä tulleen? Valhetta minä kammoan, se tekee minut epäluuloisimmaksi ja ehkä onnettomimmaksi ihmiseksi. Mutta sinä olet yhtä suora kuin olet jalo ja ylpeäkin.

Sen vuoksi uskon sinua ja puolustan sinua vaikka koko maailmaa vastaan siksi, kunnes kuolen. Nyt jokainen, joka tahtoo, voi minua pettää, pidellä pahoin ja repiä minua, minä voin kärsiä, sillä tiedän sinun olevan olemassa. Jos minussa on jotain hyvää, jos joskus teen jotain suurta käsilläni tai kynälläni, niin sano itsellesi tietäväsi, mistä se johtuu; niin George, minussa on jotain,

joka on arvokkaampaa kuin ajattelinkaan; kun näin tuon kunnon Pagellon, niin tunsin suuren osan omaa itseäni, mutta puhtaana ja vapaana siitä poistamattomasta liasta, joka on minut myrkyttänyt. Sen vuoksi ymmärsin, että minun täytyi lähteä. Elä kadu, rakas sisareni, olleesi rakastajattarenani. Sen täytyi tapahtua, jotta oppisin sinut tuntemaan, mutta elä muistele järjetöntä sanaa, jonka kerran olen lausunut, ja josta mainitset viimeisessä kirjeessäsi. Ne nautinnot, jotka löysin sylissäsi, olivat puhtaimmat, se on totta, mutta elä sano, että ne silti olivat pienemmät. Täytyy tuntea minut, niinkuin minä itseni tunnen, tietääkseen, mitä ne olivat. Muista erästä säettä Namounasta. Muisto eräästä hetkestä, jonka vietin sylissäsi, on tähän asti estänyt ja tulee kauan estämään minua lähestymästä toista naista.

Minulla tulee kuitenkin olemaan toisia rakastajattaria; nyt puut alkavat vihannoida, ja syreenien tuoksu tulvehtii suurina laineina huoneeseeni; kaikki syntyy uudelleen, ja sydämeni sykkii voimakkaasti vastoin tahtoani. Olen vielä nuori, ensimäinen nainen, jonka otan, on oleva myöskin nuori, minä en vähääkään luota kehittyneeseen naiseen. Sen jälkeen kuin sinut löysin, ei minulla ole enää mitään syytä etsiä.

Kirjoitin viime kerralla sinulle alakuloisesti, ehkä raukkamaisestikin; en enää muista sitä, palasin Malaquais-kadulta, ja myönnän, että sitä

en vielä siedä, olen siellä käynyt vasta kolme kertaa, ja joka kerta olen palattuani ollut aivan murtuneena koko päivän, voimatta sanoa sanaakaan kellekään. Löysin papyrosseja, jotka olit tehnyt ennen lähtöämme ja jotka olivat jääneet tuhkakuppiin. Minä poltin ne murheella ja kummallisella nautinnolla. Varastin vielä sen lisäksi pienen, puoliksi rikki menneen kamman toalettipöydän laatikosta, ja se on aina taskussani.

Sinä näet, että kerron sinulle kaikki hullutukseni, mutta miksi tekisin itseni sankarillisemmaksi kuin olenkaan! Sinä autat toveriasi lohduttamaan rakastajaa. Tiedätkö, muuan asia kirjeessäsi hurmasi minut? Se on se tapa, jolla puhut Pagellosta, miten hän pitää sinusta huolta, miten paljon hänestä pidät, ja miten avomielisesti annat minun lukea sydämeesi. Kohtele minua aina siten. Se tekee minut ylpeäksi. Ystäväni, nainen, joka sillä tapaa puhuu uudesta rakastajastaan sille, jonka hän jättää ja joka häntä vielä rakastaa, antaa suurimman todistuksen kunnioituksestaan, minkä mies voi naiselta saada.

. . . .

Sano Pagellolle, että minä kiitän häntä siitä, että hän rakastaa sinua ja sillä tavoin valvoo puolestasi. Eikö tämä tunne ole naurettavin maailmassa? Minä rakastan tuota poikaa melkein yhtä paljon kuin sinua, järjestä sinä tämä asia niin kuin tahdot. Hän on syynä siihen, että olen kadottanut elämäni kaiken rikkauden, ja

minä rakastan häntä aivan kuin hän olisi antanut sen minulle takaisin. En tahtoisi nähdä teitä yhdessä, ja olen onnellinen siitä, että te olette yhdessä. Oh! enkelini, enkelini, ole onnellinen ja minäkin olen.

. . . .

Hyvästi, veljeni, enkelini, lintuni, rakas pienokaiseni, hyvästi kaikki se, mitä rakastan tämän surullisen taivaan alla, minkä olen löytänyt varmaksi tässä kurjassa maailmassa. Laulatko vielä joskus meidän vanhoja espanjalaisia laulujamme? Ja ajatteletko vielä toisinaan kuolevaa Romeota? Hyvästi, Juliani. Ramenta il nostr'-amor.

Sainte-Beuve käskee minua puristamaan kättäsi hänen puolestaan.

George Sand Alfred de Mussetille

Venezia, toukokuun 12 p:nä 1834.

Ei, rakas lapsi, nuo kolme kirjettä eivät ole rakastajattaren viimeinen kädenpuristus, kun hän jättää sinut, se on veljen syleily, joka jää luoksesi. Tämä tunne on siksi kaunis, siksi puhdas ja siksi suloinen, etten koskaan tuntisi tarvetta lopettaa sitä. Oletko varma, sinä, lapseni, siitä, ettet koskaan ole pakoitettu sitä purkamaan? Eikö uusi rakkaus vaatisi sitä välttämättömänä ehtona? Elköön minun muistoni myr-

kyttäkö ainoatakaan elämännautintoasi, mutta elä anna näiden nautintojen hävittää ja halveksia minun muistoani. Ollos onnellinen, ollos rakastettu. Miksi et olisi? Mutta säilytä sydämesi sopukassa minulle pienoinen paikka ja mene sinne surusi päivinä löytääksesi sieltä lohdutusta tai rohkaisua. — Sinä et puhu terveydestäsi. Kerrot kuitenkin, että kevätilma ja syreenien tuoksu tulvehtii suurina laineina huoneeseesi ja saa sydämesi kiivaasti sykkimään rakkaudesta ja nuoruudesta. Se on terveyden ja voiman tunne, epäilemättä suloisin, minkä luonto meille antaa. Rakasta siis, Alfred, rakasta täydellä sydämelläsi. Rakasta nuorta, kaunista naista, joka ei vielä ole rakastanut eikä kärsinyt. Kohtele häntä hellästi eläkä saata häntä kärsimään. Naisen sydän on niin kovin herkkä, ellei se ole jäätä tai kiveä. En usko olevan mitään kultaista keskitietä, ei ainakaan sinun tavassasi rakastaa ja kunnioittaa. Turhaan koetat vallittaa itseäsi halveksimisen taakse tai suojata itseäsi lapsellisella kepeydellä. Sinun sydämesi on luotu rakastamaan ja sitten kuihtumaan kokonaan. En usko, että kun sinussa on niin paljon elinvoimaa ja nuoruutta, voit tulla »juhlallisen tasaiseksi». Joka hetki karkaat siitä pois ja tuhlaat vastoin tahtoasi arvottomille olennoille rakkautesi rikkaan hehkun. Olet sanonut sata kertaa ja voit sen sanoa yhä uudelleen, mikään ei ole hävittänyt tätä lausetta: Maailmassa on vain rakkaus,

joka on jonkin arvoista. Ehkä se on jumalallinen ominaisuus, joka katoo ja uudelleen löytyy, jota täytyy hoidella tai joka on ostettava julmilla kärsimyksillä, tuskallisilla kokemuksilla. Ehkä olet rakastanut minua tuskalla, voidaksesi toista rakastaa täydellä antaumuksella. Ehkä hän, joka tulee, rakastaa sinua vähemmän kuin minä, ja ehkä hän on onnellisempi ja rakastetumpi. Näissä asioissa on niin paljon salaperäistä, ja jumala vie meidät niin uusille ja odottamattomille teille! Anna kaiken tulla, elä vastusta häntä. Ei hän hylkää valittujaan. Hän taluttaa heitä ja vie korpeen, jotta he oppisivat elämään, ja asettaa heidät sitten juhlapöydän ääreen, jotta he saavat levätä. Lapsi, sieluni rauhoittuu ja toivo palaa. Mielikuvitukseni kuolee, eikä enää kiinny muuta kuin kirjallisiin kuvitelmiin. Se jättää tehtävänsä todellisessa elämässä, eikä enää raasta minua viisauden ja järkiperäisyyden ulkopuolelle. Sydämeni pysyy vielä ja tulee aina pysymään herkkänä ja väräjävänä, valmiina vuotamaan runsaasti verta pienimmästäkin neulanpistoksesta. Tässä tunteellisuudessa on vielä jotain liioiteltua ja sairaalloista, joka ei parannu yhdessä päivässä.

. . . .

Ensi kerran elämässäni rakastan ilman intohimoa.

Sinä et vielä ole päässyt siihen. Ehkä kuljet päinvastaiseen suuntaan. Ehkä viimeinen rakkautesi on romantillisin ja nuorin. Mutta sinun

hyvää sydäntäsi, sinun hyvää sydäntäsi, elä surmaa, minä rukoilen sitä! Liittyköön se kokonaan tai osaksi kaikkiin rakkauksiisi elämässäsi, mutta olkoon sillä aina niissä jalo osa, jotta kerran voit katsoa taaksesi ja sanoa niinkuin minäkin: minä olen kärsinyt usein, olen pettynyt toisinaan, mutta minä olen rakastanut. Minä itse olen elänyt, eikä ylpeyteni ja ikävystymiseni luoma teennäinen olento. Olen koettanut näytellä tätä osaa yksinäisyyden ja halveksimisen hetkinä, mutta se on tapahtunut lohduttaakseni itseäni silloin, kun olin yksin; mutta kun olen ollut kahden, olen antautunut niinkuin lapsi, olen tullut tyhmäksi ja hyväksi niinkuin rakkaus tahtoo meidän olevan.

George Sand Alfred de Mussetille

Kesäkuun 15 p:nä (1834).

. . . .

Jumala säilyttäköön, ystäväni, sen mielentilan, missä sydämesi ja sielusi tällä hetkellä ovat. Rakkaus on temppeli, jonka rakastava rakentaa olennolle, joka sen ansaitsee suuremmassa tai vähemmässä määrässä, eikä kauneinta siinä ole jumala, vaan alttari. Miksi pelkäät? Jos epäjumalasi pysyy pystyssä tai piankin sortuu, niin olethan yhtäkaikki rakentanut kauniin temppelin. Sielusi on siellä asunut ja jumalaisella suitsutuksella sen täyttänyt, ja sinun kaltaisesi sielun täytyy saada suurta aikaan. Jumala ehkä vaihtuu,

mutta temppeli pysyy niin kauan kuin sinä elät. Se on oleva ylevä pakopaikka, jonne voit mennä vahvistamaan sieluasi ikuisen liekin ääressä, ja sinun sielusi on kylliksi rikas ja voimakas uusiakseen jumalan, kun se jalustaltaan lähtee. Luuletko siis, että yksi tai kaksi rakkautta riittää voimakkaan sielun ammentamaan kuiviin ja kuihduttamaan? Kauan minäkin sitä uskoin, mutta nyt tiedän, että sen laita on aivan päinvastoin. Se on tuli, joka aina pyrkii leimuamaan korkealla ja puhdistumaan. Ehkä tulee sitä taitavammaksi etsimisessä, jota enemmän turhaan on etsinyt; jota useammin oli pakoitettu vaihtamaan, sitä kykenevämpi on säilyttämään sen, minkä on löytänyt. Kukapa tietää? Ehkä se onkin koko elämän kamala, ihana ja rohkea tehtävä. Se on orjantappurakruunu, joka alkaa vihannoida ja ruusuilla täyttyä silloin, kun tukka alkaa harmaantua. Ehkä jumala mittaa tuskiamme ja töitämme nuoruutemme voimien mukaan, ja ehkä on aika määrätty, jolloin saamme levätä ja menneisyyden ponnistuksista nauttia. Mikä on kauniimpi näistä moraalisen elämän ajanjaksoista, toivon kyyneleet vai onnen riemulaulut? Ehkä edellinen? Astun jälkimäiseen ja luulen vieläkin uneksivani. Mutta edellistä ajanjaksoa jumala rakastaa ja suojaa, sillä siinä elävät sitä tarvitsevat. Se on se ajanjakso, jonka hän vilkkaimmilla tunteilla ja hehkuvimmalla runoudella hedelmöittää. Elä siis sitä pelkää. Se on vuo-

ristopolku, vaarallinen ja vaivalloinen, mutta se johtaa ihanille kukkuloille, joka on tasaisen yksitoikkoisen maailman yläpuolella, missä tarmottomat ihmiset elelevät. Sinä et kuulu niihin, joilta turha ponnistus saa tarmon riistää, tai jotka sortuminen voi musertaa. Sinä et ole luotu ryömimään todellisuuden liassa. Sinä olet luotu muodostamaan itse oman todellisuutesi korkeammassa maailmassa ja etsimään ilosi sielusi jaloimpien lahjojen käyttämisessä. Kulje eteenpäin, toivo, ja olkoon elämäsi yhtä kaunis runoelma kuin ne runot ovat, jotka älysi on uneksinut. Kerran vielä ylpeyden pyhällä ilolla sen luet uudelleen. Ehkä näet takanasi monet rauniot, mutta suorana ja puhtaana seisot keskellä toisten petosta, halpamaisuutta ja huonoutta. Hän, joka rehellisesti ja jalosti on kaikkeen antautunut, saa ehkä kärsiä, mutta hänen ei koskaan tarvitse punastua, ja ehkä siinä onkin koko palkinto. Jesus sanoi Magdalenalle: »Sinulle on paljon anteeksi annettu, sillä olet paljon rakastanut.» Katso, kuinka olet erehtynyt, luullessasi huvitusten kautta kuluneesi ja kokemusten kautta tylstyneesi! Katso, kuinka ruumiisi uudistuu ja miten sielusi kotelostaan pyrkii esiin. Jos se väsyneenä on jo niin kauniita runoja saanut aikaan, niin mitä tunteita, mitä aatteita siitä nyt kehittyykään, kun se avaa siipensä. Kirjoita ja rakasta, se on sinun kutsumuksesi, ystäväni!

. . . .

Alfred de Musset George Sandille

(Pariisi, talvi 1834—35).

Jätä minut, jos tahdot. Niin kauan kuin minua rakastat, on se hulluutta, eikä minulla ole siihen voimia. Kirjoita minulle muutama sana. En tiedä, mitä maksaisinkaan sitä, että saisin sinut tänne. Jos voin vuoteeltani nousta, niin tulen luoksesi.

Alfred de Musset George Sandille

(Pariisi, talvi 1834—35).

Jumaloitu enkelini! Lähetän sinulle rahasi takaisin. Buloz on lähettänyt minulle rahaa. Minä rakastan sinua, rakastan sinua, rakastan sinua. Hyvästi, Georgeni, se on siis totta? Minä rakastan sinua kuitenkin. Hyvästi, hyvästi, elämäni, aarteeni. Hyvästi, huuleni, sydämeni, rakkauteni. Minä rakastan sinua niin paljon, oi, jumalani! Hyvästi. Sinä, sinä, sinä, elä pilkkaa ihmisraukkaa.

George Sandin vastaus

Kaikki tämä, näethän, on peliä, jota pelaamme, mutta sydämemme ja elämämme ovat siinä pelipanoksena, eikä se ole niin hauskaa kuin miltä sen näyttää. Tahdotko, että yhdessä me-

nemme Franchartiin ampumaan itsemme? Se tapahtuu nopeasti.

. . . .

Alfred de Musset George Sandille

1885.

Rakas Georgeot, minä lähden. Olen niin kurja, että minulla ei ole edes rohkeutta odottaa sinun lähtöäsi. Olen tehnyt pienet kääröni, ja paikkani on täksi iltaa varattu. Vaikka olemmekin tänään karnevaalin loppupäivissä, niin tahtoisitko suoda minulle neljännestunnin jäähyväisiä varten. Minä en viivy muuta kuin niin kauan, jotta et kauhistu. Ellet voi, niin kirjoita minulle sananen, jotta en lähde ilman sinun kädenpuristustasi, viimeistä muistoa.

Sinun vanha hirvi raukkasi

Alfred.

George Sand Alfred de Mussetille

. . . .

Rakkaus on onni, jonka antaa toinen toiselleen.

Oi jumalani, jumalani, minä soimaan sinua, joka kärsit niin paljon! Anna minulle anteeksi, enkelini, rakastettuni, onneton ystäväni. Minäkin kärsin niin paljon, etten tiedä, mitä teen. Minä valitan jumalalle, pyydän häneltä ihmettä;

hän ei sitä tee, hän hylkää meidät. Miten meidän käy? Toisella meistä täytyisi olla voimaa joko rakastaakseen tai parantuakseen, elä suotta kuluta itseäsi, meillä ole ei kummallakaan sitä, ei toisella enempää kuin toisellakaan. Sinä luulet voivasi vielä rakastaa minua, koska voit vielä joka aamu toivoa, kiellettyäsi kaiken joka ilta. Sinä olet kahdenkymmenenkolmen vuotias ja minä kolmenkymmenenyhden, ja niin paljon onnettomuutta, niin paljon kyyneleitä, vihlovaa tuskaa takanani! Minne lähdet? Mitä odotat yksinäisyyden ja ennestään jo niin kalvavan tuskana kiihkon antavan? Voi, olen raukkamainen ja veltto kuin katkennut kieli; olen maassa, viruen lohduttoman rakkauteni kanssa aivan kuin ruumiin kanssa ja kärsin niin, etten voi nousta sitä hautaamaan tai herättämään eloon. Ja sinä tahdot elää ja piiskata tuskaasi. Eikö sinulla ole sitä jo kylliksi sellaisena kuin se on? Minä puolestani en usko, että on mitään pahempaa kuin se, mitä saan kokea.

Mutta toivotko? Ehkä nouset siitä? Niin, minä muistan sinun sanoneen, että sinä tartut siihen lujasti kiinni ja että pääset taistelusta voittajana, ellet äkkiä sorru. No niin, sinä olet nuori, olet runoilija, sinä olet kaunis ja voimakas. Koeta siis. Minä, minä kuolen. Hyvästi, hyvästi, en tahdo sinua jättää, en sinua ottaa uudelleen luokseni, en tahdo mitään, en mitään, olen polvillani maassa ja voimani ovat murtuneet; mi-

nulle ei saa puhua mitään. Tahdon syleillä maata ja itkeä. En rakasta sinua enää, mutta minä ihailen sinua aina. En tahdo enää sinua omakseni, mutta en voi siitä luopua. Taivaan salama ainoastaan voisi tuhotessaan minut parantaa siitä taudista, jota kärsin. Hyvästi, jää tai lähde, mutta elä sano, etten minä kärsi. Tämä yksinään voisi minut saada kärsimään vielä enemmän; rakkauteni, elämäni, sisin olemukseni, veljeni, vereni, lähtekää, mutta surmatkaa minut mennessänne.

George Sand Alfred de Mussetille

(1836?)

Ei, ei, tämä jo riittää! Sinä onneton raukka, olen sinua rakastanut aivan kuin poikaani, tunteeni on ollut äidinrakkautta ja sydämeni vuotaa vielä siitä verta. Surkuttelen sinua, annan sinulle kaikki anteeksi, mutta meidän täytyy erota! Muuten tulen ilkeäksi. Sanot, että se olisi parempi ja että minun tulisi antaa sinulle korvapuusti joka kerta, kun minua loukkaat. Minä en voi taistella. Jumala on luonut minut lempeäksi mutta samalla ylpeäksi. Nyt on ylpeyteni murtunut ja rakkauteni on enää vain sääliä. Sainte-Beuve on oikeassa. Käytöksesi on kurjaa, mahdotonta, sietämätöntä. Hyvä Jumala! Millaiseen elämään sinut jätän? Juomaretkiä, viiniä,

porttoja yhä uudelleen ja uudelleen! Mutta kun en enää mitään voi estääkseni sinut siitä, niin täytyykö tämän häpeäni ja tämän tuskasi pitkittyä? Kyyneleeni suututtavat sinua. Ja sen lisäksi tuo mieletön mustasukkaisuutesi milloin mistäkin syystä kesken tätä kaikkea! Jota enemmän kadotat mustasukkaisuuden oikeuden, sitä enemmän sitä tunnet. Tämä on aivan kuin jumalan rangaistus sinulle. Hyvästi, hyvästi, onneton. Lapseni, lapseni!

Alexander Herzen ja Natalia Saharin

Herzen Natalialle

1837 (vailla päivämäärää).

Nyt ymmärrän kirjeesi le ton exalté: sinä olet rakastunut. En soimaa sinua siitä, ettet ole minulle siitä itse sanonut, sillä sellaisista asioista on vaikea puhua. Mutta nyt sen tiedän ja pidän oikeutenani puhua siitä sinulle. En puhu ainoatakaan sanaa rakkauden vaaroista, sen päämäärästä, sen tarkoitukseta — se ei ole minun asiani. Mutta onko hän sinun arvoisesi? Osaako, voiko hän sinua rakastaa? Lähetä minulle lehti hänen päiväkirjastaan; minä palautan sen sinulle ja lausun siitä tuomioni kylmästi ja ankarasti kuin pyöveli. Et tunne ihmisiä ja vielä vähemmin nuoren miehen olemusta: yhdeksäntoista vuotiaan ja kahdenkymmenenkolmen vuotiaan miehen välillä ei ole enää mitään yhtäläistä; ne ovat kaksi aivan erilaista ihmistä. Elä lahjoita suotta sydäntäsi, eläkä leiki intohimolla; sinä poltat itsesi siinä, usko minua; minä olen polttanut itseni useammassa kuin yhdessä tapauksessa. Tiedän, että tavallisesti les premiers amours eivät

merkitse mitään; c' est de l'eau tiède, ensimäinen koe, mutta miksi tahdot niin varhain kuluttaa sydämesi? En tunne häntä; mutta sydämessäni ei värähdä heikoinkaan ääni, joka sanoisi, että hän on sisareni arvoinen. Sanon kerta vielä, en tunne häntä, elä sen vuoksi ole minulle vihainen. Mutta usko minua, jos valinta tässä tapauksessa riippuisi minusta, niin olisin peloittavan ankara valikoimisessani. Etkö sinä siis tunne itseäsi, koska sydämesi umpimähkään heität ensimäiselle tiellesi osuvalle sen tähden, että hän on ensimäinen? Jos sinä minulle selität, että kaikki on lopullisesti päätetty, että häntä sydämestäsi rakastat, niin olen vaiti — sillä silloin loppuu veljen vaikutus —, vieläpä olen valmis käyttämään kaikki voimani auttaaksenikin sinua. Mutta sinun täytyy ensin lausua tuo sana. Etkö tiedä, millaisia ihmiset ylimalkaan ovat? ... Johannes, runoilija-evankelista sanoo: »Sinä et ole kylmä etkä kuuma. Oi, olisitpa kylmä tai kuuma!» Yleensä he voivat tehdä onnelliseksi, mutta voivatko sinutkin, Natasha? Sinä arvostelet itseäsi liian halvaksi. Mieluummin luostariin kuin suuren joukon keskeen!

Paina yksi asia mieleesi. Sanon näin siksi, että olen veljesi, että olen ylpeä sinusta ja sinun kauttasi, sillä minä toivon sinun saavan viettää rikasta ja täydellistä elämää. Mutta jos jo olet päättänyt, niin anna minulle anteeksi ja ole vakuutettu siitä, että minulla ei ole mitään sinun

rakkauttasi vastaan väitettävää. Rakasta ja ollos joutumatta koskaan siihen kokemukseen, että minun sanani ovat olleet tosia; muuttukoot ne valheeksi, kun sinä vain olet onnellinen.

Katkerana hetkenä lähetin viimeisen kirjeeni sinulle; se on tyhmä, heitä se tuleen. Olen sen jälkeen saanut taas toisen kirjeen Ogareffilta; tahdon kopioida sinulle siitä erään kohdan: »L'autre jour donc je repassais dans mémoire toute ma vie. Un bonheur qui ne m'a jamais trahi — c'est ton amitié. De tout mes passions une seule qui est restée intacte — c'est mon amitié pour toi — car mon amitié est une passion.»[1] Oi, ystävyys! Ei sanaakaan enää; mutta kuinkahan mahtaakaan se rakastaa, jonka ystävyyskin jo on intohimo!

. . . .

Lopuksi vielä sana. Hän rakastaa sinua, minä uskon sen. Se ei olisi mitään ihmeteltävää, ja mitä hän olisi, ellei hän rakastaisi, kun hän huomaa vain pienen rohkaisun välähdyksenkin? Mutta minä vannotan sinua, elä puhu hänelle vielä mitään rakkaudestasi, elä vielä pitkään, pitkään aikaan; se hetki on kauhea (oletko ehkä jo puhunut hänen kanssaan?), silloin olet hänen

---

[1] Tuonnottain muistossani tarkastin mennyttä elämääni. Onni, joka ei koskaan ole minua pettänyt — on ollut ystävyytesi. Kaikista intohimoistani yksi on säilynyt ehjänä — ystävyyteni sinuun — sillä ystävyyteni on intohimoa.

vallassaan. Natasha, jos minä kertoisin sinulle erään tapauksen, mutta minä en saa sitä tehdyksi. Voi hyvin.

Veljesi Alexander Herzen.

Joulukuun 31 p:nä 1834.

Minä pelästyin, kun olin sinulle viimeisen kirjeeni kirjoittanut ja mietin kauan lähettäisinkö sen; ja vielä enemmän pelästyin, kun sain vastauksesi. En koskaan ota sitä edesvastuuta niskoilleni, minkä minulle annat. Minä ehdoitin sinulle, että olisin ystäväsi, ystäväsi sanan täydellisessä merkityksessä, tahdoin lausua sinulle rehellisen mielipiteeni ihmisistä; edellytin siinä luonteen lujuutta, joka sinulla on ja joka tässä tapauksessa on aivan välttämätön; tiesin, että sinulla on voimakas yksilöllisyys, miksi antaudut niin kokonaan minun valtaani? Sinä et yleensä tunne minua vielä, minulla on paljoa enemmän huonoja puolia kuin hyviä. Tunnen itseni; mielikuvitukseni on pilaantunut, sydämeni liattu, paheiden vaikuttama tahraantuminen on jättänyt minuun niin syvät jäljet, että ne voidaan ainoastaan suuren onnettomuuden kautta pestä pois. Miksi kirjoitat: »Tee minulle mitä tahdot»? Ei, minä tahdon, että sinä itsestäsi teet kaiken sen, mitä itsestäsi voit tehdä. Minä puolestani tahdon auttaa sinua tässä kehityksessä, tasoittaa tietäsi. Vihaan taipuvaisuutta ystävissäni, vaadin sitä ainoastaan laumoilta; taipu-

vaisuus alentaa. En olen niin itserakas, että tahtoisin toistamiseen nähdä itseni sinussa; ei, itsessäsi minä tahdon sinut nähdä ja sellaisena, jommoiseksi jumala on luonut sielusi, vailla kaikkia häiritseviä sivuseikkoja, sillä jumala on sinun sielusi hyväksi luonut. Ymmärrä minua oikein, eläkä käsitä sanojani väärin, ei niissä piile mikään luopuminen sinusta, ei muuta kuin selitys. Tahdon selvemmin sanoa kaiken; en tahdo, että sinä heität pääItäsi pois kaikki perhekahleet siksi, että minä olen sen tehnyt. Laskeudu sielusi syvyyksiin, kysy itseltäsi ja kuuntele vastausta. Minä puolestani teen ainoastaan kysymyksen. Muuten tiedän, että olet kirjoittanut kirjeesi ensimäisen mielenkiihkon vallassa, ja silloin ihminen kirjoittaa paljon sellaista, joka sitten ei kestä tyyntä arvostelua.

Mitä sinun tilaasi tulee, niin ei se ole kehityksellesi niinkään epäedullinen kuin kuvittelet. Sinulla on monen muun rinnalla se etu, että olet kokemuksista oppinut; tosin kyllä on kokemus rautakätinen opettaja, mutta siksi onkin sen opetuksista hyötyä. Kun aloit itseäsi ymmärtää, niin olit yksin, yksin koko maailmassa. Toiset tunsivat isän rakkautta ja äidin hellyyttä, sinulta puuttuivat molemmat. Ei kukaan tahtonut ottaa sinua huostaansa; sinä jäit omiin hoteisiisi. Onko kuitenkaan mitään sen parempaa ihmisen sisäiselle kehitykselle? Kiitä sallimaasi siitä, että kukaan ei ole pitänyt huolta sinusta; he olisivat

tyrkyttäneet sinulle vierasta, seuraelämän mukaista ajatuskantaa, he olisivat lasellisen sielusi taivuttaneet; nyt sitä saisi turhaan koettaa. Puhut kasvatuksesta maailmaa varten; sitä täytyy oppia halveksimaan; se on kyllä hyväksi ihmisille, jotka itsestään eivät saa ainoatakaan ääntä, sillä se antaa heille ihmismoisen muodon. Mutta se, jolla on sielu, hän saa siitä enemmän kuin kasvatuksesta. Näyttää siltä kuin surisit sitä, että elämäsi on onneton; mutta mitä varten olisi onni ja mitä on onni täällä maailmassa? Vielä yksi muistutus; kirjoitat ennen aikaisemmin pyhittäneesi itsesi nimettömälle katoamiselle; tätä sanaa en oikein ymmärrä. Mitä sitten tahdot? Olla tunnettu, kuuluisa? Jumala varjelkoon sinua kärsimästä tätä kamalaa tautia; olen sitä saanut potea, enkä vieläkään ole aivan terve; tiedän, millaista se on, enkä voi itseäni kohottaa uhrautuvaisuuteen; en ole puhdas, sillä tämä ajatus juurtui liian varhain sieluuni, on sitä liian paljon turmellut — mutta sitä . . . mutta mahdollisesti et ymmärrä minua laisinkaan.

Voi hyvin. Veljesi Alexander.

Ellei sinulla ole mitään keinoa salataksesi kirjeeni, niin polta ne. Sinulle tulisi ikävyyksiä, jos ne sattuisivat ruhtinattaren käsiin.

Vangilla ei ole juhlapäiviä eikä uutta vuotta, teillä ne ovat — minä toivotan teille paljon onnea.

Natalia Herzenille

Moskova. Tiistaina, toukokuun 28 p:nä 1835.

Minäkin kirjoitan sinulle, ystäväni Alexander! Minulla on ilo ensi kertaa eromme jälkeen saada lörpötellä kanssasi — elä sen vuoksi ole minulle suutuksissasi: minä en ole siihen syypää. Minä tunsin kamalaa ahdistusta mielessäni, silloin tartuin kynään kirjoittaakseni sinulle, ja tunsin heti helpoitusta, aivan kuin olisimme tulleet lähemmäksi toisiamme. Täällä on ikävä, kamalan ikävä olla ilman sinua! Sinulla on vaihtelua, näet vain uusia oloja, uusia kasvoja, katselet Permiä ja unohdat silloin kai toisinaan, että Natasha raukka eräässä Moskovan kolkassa viettää elämäänsä, minulla on ... minulle muistuttaa kaikki, kaikki sitä, että ystäväni on loitolla. Ah, uskotko sanojani? — sydämeni vuotaa verta ajatellessani sinua, että olet tuhansien virstojen päässä minusta, että elät aivan yksinäsi — jumala tietää, miten sinun käy. Ellei minulla olisi luottamusta sallimukseen, aivan horjumatonta luottamusta, niin rohkeuteni aivan sammuisi. Ja kuitenkin on uskoni jumalaan vielä niin heikko, etten voi sinua kokonaan uskoa hänen isänkäsiinsä ja olla sinun suhteesi aivan rauhallinen. Luen kertomusta Jakobista, ammennan siitä hyvin paljon; se puhdistaa sieluni ja vahvistaa uskoani. Mutta eikö kaikki johdata mieleeni sinua? Otan evankeliumin käsiini ja ajattelen sinua; olethan

minua käskenyt lukemaan raamatunkertomuksia? Niin, tuhannet virstat eroittavat meidät toisistamme ja kuitenkin olemme niin lähellä toisiamme!

Usein luen sinun entisiä kirjeitäsikin. Sano mitä tahdot, minä löydän niistä kuitenkin kaiken: iloa, lohdutusta, viisautta — sanalla sanoen, löydän sinut niistä. Ja kuinka kasvan omissa silmissäni niitä lukiessani! Hän, jota rakastan niin paljon, jonka ystävyys on minulle kaikki maailmassa, johon minä niin lujasti luotan, hän sanoo minulle: minä olen ylpeä sinusta ja sinun kauttasi. Oi, kuinka paljon nämät sanat ilmaisevat! Nämät sanat ovat minulle kalliimmat kuin kokonainen kirje täynnä ylistyksiä. Ellen uskoisi sinuun, niin sehän olisi sama kuin en uskoisi omaa olemassaoloani. Sinun luonasi (vaikka tuhannet virstat olisivatkin meidän välillämme, sinä olet aina luonani) unohdan, että maailmassa on paljon imartelua, että paljon on valhetta.

Selvästi, aivan selvästi muistan sen päivän, jolloin viimeisen kerran näimme toisemme ja otimme toisiltamme jäähyväiset. En voi sinulle sanoa, en itselleni selvitellä, mitkä tunteet silloin sielussani liikkuivat: taivas ja maa, paratiisi ja helvetti. Niin täynnä, niin täynnä oli silloin sydämeni, että unohdin puhumisen; ja kuitenkin tuntui minusta kuin olisin kaikki sanonut, kuin olisi sieluni huomaamattani muuttanut sinun sieluusi. Unohdin koko maailman, nähdessäni tuon pie-

nen vankikomeron, unohdin, että minulla oli koti, että kauniimpiakin rakennuksia oli. Katsoessani sinuun unohdin kaiken maailmassa. En huomannut, miten tunnit kuluivat; koko tuo aika tuntuu minusta yhdeltä ainoalta hetkeltä, ja sitten eron hetki — oi katkera hetki! — tuhannet onnellisimmat hetket tuskin tulevaisuudessa voivat minulle sitä korvata. Kun käytävässä kerta vielä olin ottanut sinulta jäähyväiset, tahdoin kerran vielä palata luoksesi, nähdä sinut kerta vielä; mutta voimani pettivät.

Matkalla olin vielä aivan täynnä ajatuksia siitä, että saisimme kohdata toisemme; mutta kun huoneeneesi astuin . . . Silloin — kummallista — heräsi sielussani toivo siitä, että kerta vielä saisin sinut kohdata — lähtöpäivänäsikin uskoin vielä sitä; mutta kello kolme sain sinun viimeiset rivisi, silloin . . . Oi, se hetki oli vaikeampi kuin eron hetki. Siellä lievitti läsnäolosi tuskaani; vielä näin sinut ja ajattelin silloin, etten pitkään aikaan saisi sinua kohdata, ja sitten, sitten . . . ei enää mitään toivoakaan! Oi, milloin me näemme toisemme, milloin, hyvä jumala? Kirjoita minulle, rakas veli, kirjoita herran nimessä. Kuule, jos kauan oleskeltuasi loitolla sinussa tapahtuu muutos, jos jälleen kohdatessamme vain ihmettelisitkin, että koskaan olit voinut toivoa tätä jälleennäkemistä — jumala sitä varjelkoon. Mihin silloin enää uskoisin? Mutta ei, ei, en epäile sinusta sitä.

Emilia ei ole Moskovassa; en ole hänelle vielä kirjoittanut enkä ole häneltä mitään vastausta saanut; kaikki matkustavat pois, kaikki jättävät minut; se on niin surullista! Silmiäsi varmaankin kirveltää lukiessasi, kirjoitan niin pientä käsialaa saadakseni enemmän mahtumaan. Molemmat kirjeesi olen saanut, samoin kauniin päivänvarjon ja tohvelit.

Minä annan täyden tunnustuksen sinun maullesi. Kiitän sydämestäni sinua kaikesta. Voi hyvin, Alexander, pysy terveenä ja rauhallisena, elä unohda minua, mutta ajattele ilman katkeruutta minua. Mitä sinä puuhailet? Me lähdemme kohta maalle; siellä kopioin sinun »legendasi». Vielä kerran hyvästi; Kristus olkoon sinun kanssasi.

Sisaresi Natasha.

Zagorja, elokuun 26 p:nä 1835.

Vihdoinkin kaikui sielulleni sukulainen ääni omassani — ja minussa tapahtui ylösnousemus. Sieluni tarvitsee tuon äänen, se yksinään hävittää kaiken surullisen minussa, se yksinään kohottaa minut yläpuolelle kaiken maallisen. Sinun sielusi on vielä sairas; jos ihmiset olisivat paremmat, iloisemmat, niin ei silloin erokaan tuntuisi sinusta niin katkeralta; mutta sinäkin erehdyt, Alexander! Ehkä on sallimus määrännyt sinut suuria tehtäviä varten ja sen vuoksi myöskin pannut sinulle suuren koettelemuksen. »Se hioo ensin aseitaan, sitten se niitä käyttää». sanoit itse ker-

ran. Ilman tätä ajatusta ovat kaikki elämän kokemukset kamalia. Mutta jumala sinua varjelkoon sellaisista kokemuksista; sydäntäni vihloo sinun puolestasi. Niin, kummallinen asia — rakkaus! Rakkaus! mutta olkoon se sinun arvoisesi, silloin et itsekään koskaan lakkaa rakastamasta, eikä sinua koskaan petetä. Mutta missä on hän, missä on tuo, joka on sinun arvoisesi?

Kun elämän taistelussa olet uupunut, kun olet väsynyt ja pettynyt, silloin kohtaat *hänet*, ja *hän* sovittaa sinut maan kanssa, hänen rakkaudessaan uusiintuu ihmiskunta sinussa. Oi, kuinka minä rakastan kaikkia, joita sinä rakastat, kuinka minä rakastaisinkaan häntä, joka tekee sinut onnelliseksi! . . .

Ei, Alexander, ei, ystäväni, minulla on korkeammat käsitykset ystävyydestä kuin Esmeraldalla. Kuinka heikko onkaan tuo vertaus: »Kaksi saman käden sormea yhdistettyinä!» Se on pyhin tunne! minun sielussani elää sellainen voima, sellainen hehku, että rakkaudelle ei ole enää mitään tilaa. Kuolema ei eroita kahta olentoa, jotka rakkauden kautta ovat toisiinsa sidotut — mutta ystävyyden kautta? . . .

Ystävyys on saanut alkunsa *Hänestä*. Me kaikki olemme yhdistettyinä hänen kanssaan, jos olemme sellaisen kirkastuksen arvoisia. Oi, kuinka tämä ajatus johtaa minua hyveeseen, millä liikutuksella se täyttää sieluni! Siellä olen minä hänen kanssaan ja . . . sinun kanssasi yhdistettynä!

Siihen asti voi hyvin, ystäväni! Jos vain on mahdollista, niin kirjoitan sinulle vielä sanan. Nyt on kello seitsemän aamulla; sukulaiset nousevat, eikä minulla ole omaa huonetta ... Adieu, oh mon aimable frère!

Kello 6 illalla.

Ei, en voi kirjoittaa; voi hyvin ystäväni, kaikkivaltias sinua suojelkoon!

Natasha.

Herzen Natalialle

Wjatka, lokakuun 14 p:nä 1835.

Vihdoinkin olen saanut tietoja Ogareffilta, mutta kuinka surullisia ovatkaan nuo tiedot! Oi, kuinka paljon olemmekaan kärsineet sitten heinäkuun 1834! Mutta hänen sielunsa on yhä vielä laaja ja syvä. Sinultakin olen saanut kaksi kirjettä. Sinä ja hän — ymmärrätkö tätä olemukseni kahtiajakoa? Sinussa ja hänessä elää osa minun sieluani. Teissä molemmissa on tapahtunut koskettaessanne minuun suuri muutos, ja te seisotte sen vuoksi sitä lähempänä minua. Tässä ojennan sinulle käteni ikuisen ystävyyden, ikuisen sympatian pantiksi.

Vielä yksi asia: olen hulluuden alkuasteella; kun olen yksinäni, kun ei minulla ole mitään tehtävää ja ajatteleminenkin on minulle vastenmielistä, silloin annan sieluni kaikkien intohimojeni valtaan. Hulluuteni on saavuttanut korkeimman

asteensa. Rakastaa — voiko minun sielullani, minun intohimoisuudellani elää rakastamatta? Siis rakastaa! Mutta ajatus, että sitoisin elämäni naiseen, saa sieluni aivan jäykistymään. Ymmärrätkö sitä rakkauden hulluutta, joka ei pyri rakastetun olennon täydelliseen omistamiseen? Piru tietäköön, mitä se on. Tästä selvästi näkee koko hulluuden, mihin olen joutunut; on olemassa tunne, joka on maallisen rakkauden ja ystävyyden keskivälillä. Olen jo kauan hautonut näitä ajatuksia, mutta en ole tähän asti sinulle vielä niistä kirjoittanut. Miksi teen sen nyt? Miksi — mutta tiedänkö, miksi? Nyt se on kirjoitettu, enkä katso olevani oikeutettu riistämään sinulta jotain, jonka jo olen sinulle kirjoittanut.

Ei, en ole sinun sieluasi kirkastanut, se on järjetöntä. Olen vain avannut sinulle ovet toiseen maailmaan, ei siihen, jossa suuri lauma elää — en ollut mitään muuta kuin opas, en mitään muuta. Sinä huomaat, että tässä maailmassa — enkelien maailmassa — olet kotonasi, jota vastoin minun — langenneen — täytyy seisoa ulkopuolella. Oi, tuota meidän jäähyväishetkeämme! Sinä olit silloin edessäni aivan kuin enkeli.

Uskotko tuohon rakkauden ja ystävyyden välillä olevaan tunteeseen? Vielä enemmän, minä teen peloittavan kysymyksen — minun täytyy tänä hetkenä olla mielipuoli, muuten ei se tulisi huulieni yli. Uskotko, että se tunne, jota

tunnet minua kohtaan, on ainoastaan ystävyyttä? Uskotko, että se, mitä minä tunnen sinua kohtaan on ainoastaan ystävyyttä? Minä en sitä usko.

Sinun Al. Herzen.

Lokakuun 15 p:nä. Jumalan tähden, sinun varjokuvasi; mutta sen täytyy olla hyvin näköisesi, muuten siitä en huoli. Ei, kun minä tuon pyrstötähden näin, niin, suoraan sanoen, en ajatellut sinua, sillä minä ajoin yöllä puolihumalassa eräästä seurasta kotiin; äkkiä näin pyrstötähden ja ajattelin silloin kortteja, viiniä y. m. Päiväkirjaa en kirjoita, se olisi pahempi kuin omantunnonvaivat. Varjokuvaa ei kukaan voi täällä valmistaa. Voi hyvin!

Natalia Herzenille

Moskova, lokakuun 27 p:nä.

Ystäväni!

Uskon, uskon aivan horjumattomasti, että ystävyys meidät yhdistää, korkein ystävyys, jommoista ei toista kertaa ilmaannu. Maan päällä ei ole ainoatakaan olentoa, joka minulle olisi kalliimpi kuin sinä, rakastan sinua syvemmin kuin mitään muuta maailmassa. Jos tämä tunne on enemmän ja korkeampaa kuin ystävyys, niin en osaa sitä millään nimittää, mutta minä uskon siihen. En koskaan, en koskaan tule rakas-

tamaan, en koskaan tule sallimaan sielussani tunnetta, joka olisi korkeampi kuin se, jota sinua kohtaan tunnen. Rakastaa merkitsee minulle löytää olento, joka seisoisi korkeammalla, olisi arvokkaampi kuin sinä, mutta se ei tule koskaan tapahtumaan. Sielussani on vain yksi tunne yläpuolella rakkauttani sinuun: rakkaus jumalaan; mutta nämät molemmat tunteet ovat hyvin läheisesti yhdistetyt toisiinsa; ilman rakkautta jumalaan en voi rakastaa sinua, ilman rakkautta sinuun en voi rakastaa jumalaa. Ellei ystävyys voi kahta olentoa viedä niin lähelle toisiaan, ei voi kohottaa niin korkealle, niin olkoon tämä ainakin silloin tunne, joka on maallisen rakkauden ja ystävyyden välillä. Ellen minä ajattele samaa kuin sinä, niin olen erehtynyt. Mutta uskothan sinä sen?

Rakkaus, joka ei pyri täydellisesti saamaan rakastetun olennon omakseen — ymmärrän sinua, luulen ymmärtäväni sinua. Mutta miksi sanot kaikkea, minkä olet kirjoittanut, hulluudeksi? — sitä en ymmärrä.

Ennen peloitit minua kyyhkysen kohtalolla, nyt syvällä kuilulla, mutta kyyhkysen kohtalo ei tuota minulle mitään kauhua, sen kärsimys on minulle suloinen, mielelläni tahdon sammua aivan kuin raketti silloin, kun sen putoaminen on määrätty. En pelkää mitään myrskyä intohimon aaltoilevalla merellä; sillä minähän uisin sinun kanssasi, sinun kanssasi, ja kenen kanssa voisin var-

masti uida, ystäväni, sano minulle, kenen kanssa? Ketä, ketä rakastaisin enemmän maan päällä veljeni, ketä? Ei kenenkään kanssa, eikä ketään ei, ei kenenkään kanssa, eikä ketään!

Sinun unesi on kamala ja vielä kamalammat sinun ajatuksesi valveilla ollessasi; ellen minä ole sinun sisaresi, jos olemme toisillemme vieraat ... oi, ei, ei, veljeni, elä karkoita sisartasi luotasi, ei ... mutta etkö sitä ole? Olkoon niin! Mutta karkoittamasi sielussa olet sinä ikuisesti veli, ikuisesti! [1]

Marraskuun 25 p:nä.

Ei, ystäväni, sinun kysymyksesi ei ole minua peloittanut, ja mitä peloittavaa siinä olisi? Tahdoit tietää, mihin määrään sinua rakastan; mutta minähän en koskaan voi sieluani täydellisesti selvitellä, sinä ymmärrät minua ilman sanojakin. Kauan ja paljon täytyisi minun puhua, antaakseni selityksen siitä, mitä tunnen; mutta miksi? Mitä se muihin kuuluu; niin, minä en tahtoisi kenenkään muun kanssa jakaa; ken minut tuntee, hän myöskin ymmärtää minun sieluni, jos hän tahtoo, ja sinä ymmärsit minua Krutizessa, jolloin olin vaiti! Ystäväni! usko minua, en pelkää

---

[1] Tämä kohta viittaa erääseen kohtaan Alexanderin kirjeessä lokakuun 12 päivältä, jolloin hänen isänsä oli vastannut kysymykseen, onko Natasha Alexanderin sisar: »Ei, hän ei ole hänen sisarensa.» Sama ajatus oli tullut Alexanderin mieleen silloin, kun hän erotessaan viimeisen kerran oli pitänyt Natashan kättä omassaan.

sinua, eivätkä sinun sanasi minua säikytä. »Se on jaloin, pyhin tunne, Natasha», sanoit kerran minulle, ja tiedän sen itsekin. Tunnen, miten pyhä se on, miten puhdas ja miten se johdattaa kaikkeen kauniiseen ja hyveeseen. Tälle tunteelle olen sydämeni, sieluni pyhittänyt, sille uhraan koko elämäni, koko olemassa oloni. Asetan ystävyyden korkeammalle kuin rakkauden; niin, Alexander, sielussani on ystävyys korkeammalla kuin rakkaus. En tule koskaan rakastamaan enkä sitä voi tehdä. Nuoren tytön ainoana päämääränä — niin ajattelevat monet, jolleivät juuri kaikki — on avioliitto, se on, päästä turvattuun asemaan, saada oma koti, talous ja oma määräämisvalta. Tämän voi sanoa varsinkin niistä, joiden kanssa kohtalo on tylysti leikkinyt, joilla ei ole mitään varoja elääkseen ylellisesti — joiden ainoana toiveena on saada avioliiton kautta toimeentulossaan muutos parempaan päin. Mutta minä en koskaan tätä myönnä, ei, se ei ole yleensä oikein. Tunnen monta kohtalon pahoin pitelemää, joiden sielu on niin puhdas, että he eivät etsi miestä sen vuoksi, että tämä heidät vapauttaisi puutteesta. Niin kamalalta kuin kohtaloni ennen näyttikin, niin tämä ajatus ei koskaan tullut mieleeni, en pitänyt edes mahdollisena, että joku siten ajattelisi. Kohdata olento, joka kaikessa kantoi luojan leimaa, selvää leimaa, jota maailma ei vielä ollut voinut pyyhkäistä pois, sielu, joka oli arvokas tulemaan jumalan

täydelliseksi temppeliksi — sanalla sanoen, olento, jommoista en vielä ole kohdannut — tämä oli ainoa toivomus, mikä minulla on ollut neljännestätoista ikävuodestani asti. Silloin en sinua vielä täydellisesti ymmärtänyt. Tunsin sinut ainoastaan osaksi, mutta aavistin jo silloin sinussa ihanteeni löytäneen muotonsa — enkä erehtynyt. ... Oi, jumala tietää, mitä minusta olisi tullut jos olisin erehtynyt. Kun tämän olennon olin löytänyt, niin jäi rintaani vielä jälelle toivomus voittaa hänen ystävyytensä, ja kun kätesi ojensit minulle, ystäväni, silloin annoit minulle enemmän kuin elämäni. Kun sinussa olin kohdannut kaiken, mitä toivoin, enemmän kuin uskalsinkaan toivoa, annoin sinulle koko sieluni; ja voisinko enää sitä toisen kanssa jakaa? Ei, liian syvälle on ystävyys ojentanut juurensa koko olemukseeni; sitä yksinään tahdon vaalia, siitä löytää virkistyksen, sieluni puutarhaa tahdon koristaa yksin sen kukkasilla, ei kenenkään toisen käsi saa taittaa lempikukkiani, ja rakkauteni jumalaa kohtaan antaa kukkasilleni elon, aivan kuin kasteelle auringon säde.

Herzen Natalialle

Wjatka, joulukuun 25 p:nä 1835.

Natalia! Joulukuun 2 p:nä kirjoittamassasi kirjeessä on kohta, jonka jumala yksin on sinulle sanellut. Tämä kohta ilmaisi minulle selvästi,

mitä sinä olet minulle ja mitä minä olen sinulle; satoja kertoja olen sen lukenut ja kyynelsilmin sitä kohtaa suudellut: »Mitä antaisinkaan, saadakseni sinut nähdä . . . Mutta mitä minä voisin antaa? Eihän minulla ole mitään muuta kuin sinä.» Niin ystäväni, minä olen sinun; niin, sinä olet minua ymmärtänyt; nyt minulle selviää, miksi ei tuo muuan kirje sinua säikyttänyt. Olet laskenut kohtalosi minun käsiini, ja minä olen antanut itseni sinun omaksesi. Nyt ei mikään enää voi meitä eroittaa. »Elä pelkää mitään minun puoleltani; minä katoan, jos se sinulle on tarpeellista.»

Minkä tähden kirjoitit sen? Näiden sanojen taakse kätkeytyy kamala ajatus — mutta minä vaikenen — mitä kaikkea pälkähtääkään toisinaan päähämme?

Se tapaus, josta minulle kirjoitit, on tehnyt minuun tärisyttävän vaikutuksen. Niin, kauheata on lisätä vielä onnettoman onnettomuutta. Uskon kyllä, ettet pysynyt silloin kylmänä; lakkaisin sinua rakastamasta, jos se olisi sinulle ollut mahdollista! Kohtalo on jotain kamalaa, kun se jotakuta vainoo, niin vainoo se aivan loppuun asti. Koeta kaikin tavoin tyynnyttää tätä intohimoa hänessä, mutta ajattele, että jokainen tyly sana on puukonpisto hänen sydämeensä. Asetun hänen asemaansa — ei, sitä en voi ajatella, sillä en voi ajatella sinua ilman rakkauttasi minuun. Tämä uutinen teki minut murheelliseksi, varsinkin kun se tuli aivan odottamatta.

Minä ymmärsin sinua Krutizessa silloin, kun olit vaiti, kirjoitit minulle — niin, minä opin silloin paljon ymmärtämään.

Synkkämielisyyteni, josta puhuit, on katoamaisillaan; minulla on nyt seuralainen, joka ymmärtää jokaista sieluni värettä — hän on onneton runoilija Witberg. Minä en voi elää aivan yksinäni, jotenka hän tuntui minusta aivan kuin taivaan lähettiläältä. Siten osaa kohtalo iskeä haavoja, mutta ne myöskin parantaa. Miten syvästi hän rakastaa vaimoaan, ja millä ihastuksella hän puhelee hänestä! Miksi puhut niin halveksivaisesti avioliitosta? Sinulle riittää ystävyys, mutta se, jota sinä, enkelini, sillä tarkoitat, ei ole mitään ystävyyttä, muuten eivät nämät sanat olisi sielustasi puhjenneet: »Olen sieluni antanut pois, voisinko sitä enää toisen kanssa jakaa?» Silloin voisit sinä jakaa.

Ompelemasi kirjelaukun olen saanut; kiitän sinua siitä . . . mutta tiedätkö, se tuotti samalla minulle pettymystä. Luulin, että sinä olisit minulle lähettänyt kuvasi — sen sijaan sainkin kirjelaukun. Minun kuvani saat, Witberg maalaa nyt minua isääni varten (huomaahan, suuri taiteilija valmistaa ensimäisen kuvan minusta), mutta olen jo pitänyt huolta siitä, että sinä saat hyvän kopion. Lohduttakoon se sinua eromme aikana; meidän eromme tulee kestämään kauan; se ei päästy Wjatkaan. Mutta lopulta, kun harhailemisen vuodet ovat loppuneet, kun tie on päät-

tynyt, jota saan kulkea — silloin, silloin ei ole enää eroa, — silloin painan pääni poveasi vastaan (ellei se ehkä silloin jo kuulu toiselle), silloin vakuutan sinulle, että täydellinen onni on olemassa, silloin ... mutta tämä on vielä kaukana, kaukana, enkelini.

Hyvästi. Sinun Alexanderisi.

Natalia Herzenille

Moskova, tammikuun 2 p:nä 1836.

Niin, jumala itse on kättäni johtanut silloin, kun kirjoitin sinulle, että minulla paitsi sinua ei ole mitään muuta. Jumala itse, Alexanderini! Hän on yksinomaan sinussa antanut minulle kaikki, hän on antanut minulle sielun, joka voi sinua rakastaa. Kuinka hyvä nyt olen, kuinka täynnä onnea on nyt koko olemukseni, mikä musiikki täyttää sieluni! Olen nyt rakkauden hymni: kuuntele sitä musiikkia; se on taivaallinen, se saa alkunsa jumalasta, se on sinun! Jumala itse on sielumme kihlannut, hän on luonut meidät toisiamme varten, ja jos on määrätty, että meidän täällä täytyy erota, niin tuolla ylhäällä on ikuinen yhtyminen meille säädetty — tuolla ylhäällä, isänmaassa. Miten laaja, miten kaunis onkaan nyt sieluni, oma Alexanderini, se on itseensä sulkenut sinut ja kuvastaa sinut takaisin. Nyt myöskin tajuan tuon sielun pelon, tuon sy-

dämen väristyksen, kun sinä Krutizissa erotessamme loit minuun tuon katseen, tuon katseen, joka silloin oli minulle aivan käsittämätön ja selvittämätön ... Silloin jo sanoin sinulle: »Minä tiedän, että sinä olet jumalan lähettämä luokseni, että sieluni on kajastus sinun sielustasi.» Ja tuosta ajasta alkaen ei sielussani ollut ainoatakaan ajatusta, joka ei syntymisestään saanut kiittää sinua, ei elämässäni hetkeäkään, joka ei ollut sinulle pyhitetty. Jumala on luonut minut rakkaudesta sinuun. »Silloin, silloin ei ole enää eroa, silloin painan pääni povellesi, ellei se ehkä jo kuulu toiselle.» Jos Jumala kerran on sinut tähän rintaan istuttanut, niin sinä yksin, yksin sinä Alexander ... niin sinä yksin saat nojata pääsi rintaani vastaan, sinä yksin painat minut poveasi vastaan. Ja milloin tulee tuo »Silloin», ja milloin saan olla luonasi? Se on kaukana, sanot ... antaisin koko elämäni yhdestä onnen minuutista, ostaisin yhden hetken luonasi tuhansilla tuskilla. Sinussa, ystäväni, on koko maailmani, sinussa rukoilen luojaani, sinussa kunnioitan häntä, sinussa ihailen luontoa — sanalla sanoen, elän sinussa.

Enkö ole oikeassa, olen vain sinua varten luotu, sinua rakastamaan? Oi, kuinka paljon tästä maailmasta vielä puuttuu säveleitä, jotta sielu kokonaan siihen sulautuisi, saisi purkaa kaiken onnensa! Silloin, ystäväni, ei enää erokaan tule olemaan niin kauhea! Mutta en uskalla sitä ajatusta pitää, pelkään, että meille ei olisikaan

suotu jälleennäkemisen hetkeä; mieluummin ottaa jumala sielun pois, kuin antaa sille sellaisen kärsimyksen. Mikä kohtaaminen, mikä tapaaminen! Jo tätä ajatellessanikin on sydämeni sykintä särkemäisillään poveni.

Saat minulta paljon kirjeitä, ystäväni; paljon nyt niistä pyyhkisin pois, mutta ne ovat lähetetyt; pyyhi sinä itse se, minkä parhaaksi näet.

Muistan vielä tarkoin tammikuun 6:nnen päivän, muistan jokaisen sanasi. Oi, silloin leimahti ajatus sinusta minussa aivan kuin kirkas salama; vuoroin loistaa se häikäisevällä valolla ja katoo samassa hetkessä, vuoroin avautuu äkkiä taivas, ja salama välkkyy väreilevän valkoisessa hohteessa ja sammuu sitten taas; pelkäsin itseäni ja pelästyin tuota salamaa, mutta nyt, nyt . . . Karkoittakoon tuo salama loistollaan kaikki pilvet pääsi päältä, olkoon minun sieluni sinun sielusi satama pitkän myrskyisen retken jälkeen! Nyt en sano enää, että katoamiseni jonain hetkenä voisi olla sinulle kerran tarpeellinen — ei, minä en ajattele sitä enää, yhtä vähän kuin sitäkään, että pieninkään epäilyksen pilvi voisi himmentää sinun loistoasi.

Saanko siis kuvasi? Rakas ystäväni, kuinka hyvin sinä ymmärrät sieluni, kuinka katseesi sen syvyydet tutkii! Säilytä kirjelaukkuani; kuvanikin saat aivan varmasti, ja myöskin melkein ensimäisen, sillä minut on maalattu kerran isäni kanssa yhdessä, ja silloin olin vielä rintalapsi.

En koko yönä ole ollut vuoteessa, en ole nukkunut, minä en rakasta unta, sillä se eroittaa ajaksi minut sinusta. Voi hyvin, rakkaani, ainoa ystäväni!

Sinun Natashasi.

Keskiyö. Nyt on kuusi tuntia siitä kuin sain kirjeesi. Olen nyt aivan terve.

Herzen Natalialle

Wjatka, tammikuun 15 p:nä 1836.

Onni aivan huumaa minut; heikko mainen rintani tuskin jaksaa kantaa kaiken sen autuuden, paratiisin onnen, jonka minulle lahjoitit. Me olemme ymmärtäneet toisiamme. Meidän ei tarvitse yhden tunteen sijasta pitää kahta. Se ei ole ystävyyttä, vaan rakkautta! Rakastan sinua, Natalia, rakastan sinua sanomattomasti, niin tulisesti, niin syvästi kuin sieluni yleensä rakastaa taitaa. Sinä olet ihanteeni toteuttanut, olet vastannut sieluni syvimpiä vaatimuksia. Mahdotontahan on, että emme rakastaisi toisiamme. Niin, meidän sielumme ovat kihlatut, ja meidän kohtalommekin tulevat liittymään yhteen. Tässä on käteni, se on omasi. Tässä on valani, ei aika eivätkä olot voi sitä rikkoa. Suruni hetkinä pidin kaikkia toiveitani mahdottomina täyttymään; mistä löytäisin sen olennon,

jota sieluni toisinaan kaipasi? Sellaiset olennot ovat kirjailijoiden luomia, eikä niitä tapaa ihmisten kesken. Ja lähelläni, aivan vieressäni, on olento kukkinut, joka, puhun liioittelematta, on paljoa täydellisempi kuin unelmani, ja tämä olento rakastaa minua, ja tämä olento olet sinä, enkelini. Jos kaikki toiveeni siten täyttyvät, mistä silloin löydän kylliksi arvokkaan rukouksen, jolla voin jumalaani kiittää?

Natalia Herzenille

Moskova, tammikuun 16 p:nä 1836.

Kun sinä, Alexander, selitit minulle, että olet koko olemuksesi pyhittänyt minulle, niin tunsin, että sieluni oli puhdas ja jalo, että koko olemukseni *täytyy* olla kaunis. Ystäväni, olin onnellinen, kun sain sinua ihailla, sinua rakastaa; tulin jalommaksi, armeliaammaksi toivoessani pääseväni yhä lähemmäksi sinun ihannettasi; tunnuin omasta mielestäni yhtä korkealta kuin tähti taivaalla. Elin vain sinun kauttasi, hengitin vain sinun ystävyytesi kautta, ja koko maailma oli minulle kaunis sinun kauttasi. Tunsin, että olen sisaresi, ja kiitin siitä jumalaa, etsin, mitä vielä toivoisin — vannon sinulle, etten löytänyt mitään, niin täynnä oli sieluni sinua, sellaisen tyydytyksen antoi minulle ystävyytesi. Mutta jumala tahtoi minulle vielä toisenkin taivaan avata, hän

tahtoi minulle osoittaa, että sieluni jaksoi kestää vieläkin suuremman määrän onnea, että niille, jotka häntä rakastavat, ei autuudella ole mitään rajoja, että rakkaus on vielä korkeammalla kuin ystävyys... Oi, Alexanderini, sinä tunnet tämän sielun paratiisin, olet siinä soivan laulun kuullut, olet sen itse alkanut, mutta sen loiston näkee ensi kertaa sieluni — minä kumarran nöyränä, minä rukoilen, minä rakastan.

Alexander, ystäväni, tahtoisin tulla täydelliseksi, enkeliksi, ollakseni täydellisesti sinun arvoisesi; tahtoisin, että se povi, jolle kerran pääsi painat, mahduttaisi koko taivaan, missä ei sinulta mitään puutu, ja että se olisi rikas yksistään rakkauden, yksistään sinun kauttasi. Ja samalla tämän rakkauden kanssa mikä luottamus sinuun! ja voiko yleensä rakkaus säilyä ilman luottamusta? Ei, ystäväni, ei, enkelini, sinun ihanteesi on kaukana; etsi sitä sieltä, sieltä, jumalan läheltä, mutta täällä maan päällä ei se ole. Sinä voit olla monen ihanteena, mutta olla sinun ihanteenasi... Minut valtaa usein syvä alakuloisuus kääntäessäni katseeni omaan itseeni ja tunnen kaiken vähäpätöisyyteni sinun rinnallasi, verraton Alexanderini; poveni on liian ahdas, jotta sinne mahtuisi kaikki se, mikä on toiveittesi esineenä, ja ehkä sielunikin vielä liian kaukana sinusta, sulautuakseen yhteen sen kanssa. Ei, enkelini, etsi sitä, jolle ei ole vertaa, jonka kaltaista ei ole; minun kaltaisiani kohtaat monta; elä nojaa päätäsi heik-

koa povea vastaan, jolla ei ole voimaa kantaa niin paljon kaunista, niin paljon pyhää. Olen tullut murheelliseksi . . . Voi hyvin.

Tammikuun 17 p:nä. Anna minulle anteeksi nämät synkät ajatukset, ystäväni. Ero, etäällä olo, kaikki tämä tekee toisinaan sieluni levottomaksi ja peittää sen pilviin. Jos vielä olen kaukana, hyvin kaukana sinun ihanteestasi, niin vaikuttaa rakkauteni sinuun sen, että tulen sitä lähemmäksi; tunnen, että olen jo paljon muuttunut, tunnen, että olen tullut paremmaksi; mutta kuinka kaunis mahtaakaan olla se sielu, joka kykenee sinua kunnioittamaan ja rakastamaan!

Sinun kuvaasi en ole vielä saanut nähdä. Ah, ystäväni, kun kuulin, että se oli jo täällä, aloin ilosta itkeä ajatellessanikin, että saan nähdä kuvasi (ah, ainoastaan kuvasi). Ah, miksi olen niin loitolla sinusta, miksi en voi nähdä sinua itseäsi, kuulla ääntäsi, täyttää toiveesi, arvata ajatuksesi, nauttia näkemisestäsi, itkeä yhdessä sinun kanssasi, antaa elämäni hetkiseksi sinulle?

Millä hartaudella astun Herran huoneeseen, millä hartaudella rukoilen! Tiedän, kenen puolesta anon, kenen puolesta rukoilen. Ja kuinka rakastan kaikkia ihmisiä, ja kuinka toivon, että he minua rakastaisivat. Rakastakaa, rakastakaa sisarta, Alexanderin ystävää, rakastakaa häntä, jonka povea vastaan hän kerran painaa päänsä!

Tänään on äitisi nimipäivä — toivotan sen johdosta sinulle onnea, ystäväni! Kuinka olisin-

kaan iloinnut, jos olisin voinut päivän viettää hänen seurassaan; mutta se on mahdotonta. Jos voisin hänet useammin nähdä, niin tuntuisi ero sinusta helpommalta, mutta tämäkin lohdutus on minulta riistetty. Painakoon kaikki maailmassa minua alas, kestäköön tämä katkera ero vieläkin kauemmin, jos se on jumalan tahto; en vaivu epätoivoon, en koskaan kadota luottamustani, että se päivä lähestyy, se aika koittaa, jolloin saan yhdistyä sinun kanssasi, ja silloin voi kuolema yksin eroittaa minut ystävästäni.

Ehkä pidät minua haaveilijana; mutta sano, ystäväni, millä voin vapautua näistä haaveista, näistä ajatuksista, joihin sinä olet eroittamattomasti liitetty? . . . Usein, ellei liian paljon ihmisiä ole ympärilläni, katoo kaikki maallinen, kaikki elävä ympäriltäni, sinä yksinään, josta en voi hetkeksikään erota, jäät luokseni. Kuinka kauniita ovatkaan nuo hetket! Olemme silloin niin lähellä jumalaa, kaikki on meidän rakkaudellamme täytetty; sellaisina hetkinä tuntuu kuin kadehtisi taivaskin meitä; jumala itse siunaa meidän rakkauttamme, maailman kaikkeus laulaa rakkautta ikäänkuin kaikki — olisi rakkautta.

Valoisa on elämäni, Alexander, mutta vielä valoisampi sieluni. Kun kerran olen sinun kanssasi yhdistetty, silloin tämä valo sammuu aivan kuin tähti katoo auringon säteisiin.

Herzen Natalialle

Wjatka, huhtikuun 27 p:nä 1836.

On jo kauan siitä, rakkaani, kun olen saanut kirjeen sinulta. Jumala suokoon, että tämänpäiväinen posti tuo sen minulle, vaikkapa vain yhden ainoan rivin! Natasha, tiedäthän itse, minkä ilon tuntee kirjeen saadessaan, ja miten tuskalliselta tuntuu sen turha odottaminen. Kaikeksi onneksi on kevytmielinen elämäni nyt loppunut; teen taas työtä, vaikkakaan en niin paljoa kuin ennen, mutta siitä on kuitenkin hyötyä. Ei saa eroittautua ihmisistä ja todellisesta maailmasta, se on vanha saksalainen lauselma. Todellinen maailma yksinään tarjoo sen täydellisyyden, jota ei työskentelyhuoneessaan tapaa, ja joka on hyvin opettavainen. Ihminen ei ole luotu yksinäisyytä varten. Mutta voi sitä, joka antaa sielunsa alttiiksi tämän maailman tyhjyydelle eikä ota varteen toista, korkeampaa! Sielun ja ruumiin puolesta sairaana, murtuneena ja surullisena tulin tänne ja etsin sen vuoksi lohdutusta petollisesta, meluavasta hyörinästä. Mutta tämä ei voinut kauaakaan kestää. Sinä olet jouduttanut minun paluutani taas ihanteen luo, eikä tämä vuosi kuulu elämäni aivan hukkaan menneisiin vuosiin; se on rikas kokemuksista, tunteista ja ennen kaikkea muuta rakkaudesta sinuun, enkelini. Nyt on päässäni suunnitelma hyvin tärkeään työhön, joka täyteen kehitykseensä tullak-

seen vaatii ehkä kokonaisen romaanin, ja johon sisältyy paljon omastakin elämästäni. Olen päättänyt tässä kirjoitelmassa omistaa erikoisen osan omalle sielunelämälleni. Se muodostaa siten hieroglyfisen kuvauksen omasta elämästäni. Ne vaikutelmat, jotka olen saanut, kuvaan erityisissä kertomuksissa, joissa kaikki on keksittyä, mutta lepäävät todellisella pohjalla.

Tällä hetkellä herättää mielenkiintoani suuressa määrässä uskonnollinen aihe: Luciferin lankeeminen — jättiläsmäinen allegoria, jossa olen tullut hyvin tärkeisiin lopputuloksiin. Mutta tämä on kaikki vielä syntymätilassa!

Nyt on kohta toukokuu; vuosi on jo kulunut tänne tulostani, mutta vielä ei ole mitään varmaa toivoa paluustani. Hyvä jumala, kuinka julmia ovatkaan ihmiset meitä kohtaan! Melkein kahden vuoden kuluessa ovat he sallineet meille yhden ainoan tapaamisen, joka kesti muutaman minuutin, ja yhden suudelman, joka oli erosuudelma. Ja kuinka me toisiamme tarvitsemme! Ja pahinta kaikesta on se, ettei ole mitään varmaa toivoa. Ei kukaan tahdo suorastaan toimia karkoitetun puolesta. Oi, Natasha! vasta täällä olen tullut tuntemaan ihmisten alhaisuuden suuressa ja pienessä, sillä täällä astuu se esiin koko alastomuudessaan, eikä ohuinkaan sivistyksen huntu sitä verhoo, ja kuinka kiitollinen minun kuitenkin täytyy olla siitä, että olen täällä kohdannut jalon sielun — Witbergin.

Mutta tiedätkö, kummastelet kuullessasi, että täällä Wjatkassa melkein joka päivä puhun sinusta. Niin, melkein joka päivä, ja se on minulle tavattoman suuri ilo. Kenen kanssa? kysyt sinä. Rakkaus on arka puheissaan, siksi en ole Witbergille voinut sanoa sanaakaan, hänen kallioinen luonteensa kun häätää luotaan pois kaikki sellaiset puhelut. Rouva Medwjedeffillekään en ole tahtonut siitä puhua, sillä se olisi tuottanut hänelle tu kaa, ja hän on jo muutenkin kylliksi onneton. Mutta muistatko erään toisen Paulinan, erään saksalaisen, josta sinulle olen jo ennen kirjoittanut? Hänellä on hyvin runollinen mieli, enkä tiedä, mistä se tulee, mutta hän on ainoa, jolle olen voinut kertoa koko rakkauteni sinuun, ja sen jälkeen olet sinä keskustelujemme ainoana esineenä. Kiitokseksi siitä pyydän sinua seuraavassa kirjeessäsi kirjoittamaan hänelle muutaman rivin, mutta ranskaksi. Sano häntä suoraan Paulinaksi. Hän ansaitsee sen, sillä hän toivoo sydämestään, että Alexanderisi pian saisi rientää syliisi. Kirjoita joka tapauksessa hänelle joku kohtelias lause, un rien.

Sinä olet saanut uuden pianinon, niinkuin äitini kirjoittaa. Soittele niin paljon kuin voit. Kirjoitan kotia, jotta lähettävät sinulle erään Herzin rondoletton, minua se tavattoman paljon miellyttää ja annan täällä usein sitä itselleni soittaa.

Huhtikuun 29 p:nä. Vielä yksi asia! Kirjoitat, että Ogarno rakastui morsiameensa saksalaisen

kirjallisuuden vuoksi, ja kun et sitä tunne, niin sinua ei kannata laisinkaan rakastaa. Lakkaa kirjoittelemasta sellaisia järjettömyyksiä, rakas Natasha, etkö häpeä? Sinun sielusi täyttää sinut ylevyydellään, pyhyydellään, usein ihailulla, jota vastoin sinulle, vaikka ymmärtäisitkin tähtitiedettä, ei tämä anna mitään aihetta minun ihailemiseeni. Elä halvenna itseäsi, sinä — enkeli, enkeli, jonka jumala itse on minulle lähettänyt; rakastan sinua sielusi, rakkautesi tähden, joka täyttää koko olemuksesi, rakastan sinua siksi, että minun on mahdotonta olla sinua rakastamatta. Voiko kirjeitteni hehkuva kieli, tämä tuliliekki jättää sinuun epäilyksen varjoakaan siitä, että panisin ulkonaisille seikoille jotain painoa?

Ja täyttyköön isäsi siunaus, olkoon Alexander Newski sinun suojeluspyhimyksesi. Tiedäthän, minutkin on isäsi kerran samalla kuvalla siunannut, ja se on minulla täällä. Heitä loitos ajatus tulevasta erosta; nykyisyys on kylliksi surullinen. Moskovassa en saa viipyä, mutta vannon sinulle, että jos pieninkin mahdollisuus on olemassa siihen, niin en eroa sinusta. Olen jo sinulle kirjoittanut, että lasken puolet suruistani sinun hartioillesi; kanna ne yhdessä Alexanderisi kanssa.

Tulevan kuukauden, siis toukokuun, lopussa päätetään tärkeä asia: voinko toivoa päästä vielä vuoden 1836 kuluessa Moskovaan? Jos rukoukset auttavat, niin mitä rukouksia taivas mieluummin kuulisi kuin sinun?

Kuinka onnellinen rouva Witberg vielä onnettomuudessaankin on! Mutta usko minua, usko minua, meillekin tulee keran vielä hetkiä, jolloin paratiisi meitä kadehtii. Voi hyvin, minulla ei ole aikaa kirjoittaa enempää. Suutelen käsiäsi, sinua, suutasi. Oi, jospa pian se aika tulisi jolloin sydämellinen, pitkä, tulinen suudelma karkoittaisi kaiken synkän pois!

Sinun, sinun Alexanderisi.

Natalia Herzenille

Sagorje, elokuun 31 p:nä.

Alexander, enkelini! Onko se risti raskas, jota kannat yhdessä minun kanssani? Raskas, peloittavan raskas? Mutta saanko minä uupua, jos tahdon auttaa sinua sitä kantamaan? Voivatko voimani herpaantua, kun näen lujuutesi? Usko minua, Alexander, tämä uusi eron vuosi teki minuun saman vaikutuksen kuin nuoli graniittivuoreen. Vasta nyt sano minua omaksesi, nyt vasta olen tuon pyhän nimen arvoinen; nyt suutele minua ja syleile minua, olen kaiken sen ansainnut. Tämä suudelma on palkintoni nöyryydestäni, tämä syleily virkistykseni kovan vaivan jälkeen. Et niinkuin raketti ole minua lennättänyt ylös — ei, niinkuin herran enkeli liidät kantaen minua siivilläsi kohden taivasta. Ja sinun rakkautesi, sinun rakkautesi . . . se on —

se muuri, jonka jumala itse on laatinut, ja joka sieluani suojaa — sano, mitkä aseet voisivat tämän muurin kautta tunkeutua? Kantakaamme siis ristiämme yhdessä? En uskalla pyytää: anna minulle suurempi osa taakkaa; me olemme yksi sielu, yksi enkeli, sen vuoksi täytyy olla yksi taakkakin ja yksi yhteinen voima.

Eilen sain elokuun 14 päivänä kirjoittamasi kirjeen. »Kyyneleesi putoavat näille riveille» — niin. Mutta samoilla riveillä olen ne kuivannutkin. Ajattelin, että jokainen kyyneleeni putoo sydämellesi ja polttaa sen, että suruni suurentaa suruasi ja tekee taakan vieläkin raskaammaksi; päätin sen vuoksi heti hillitä itseäni, koota kaikki voimani, kaikki rakkauteni tarttuakseni uuteen ristiin ja kantaakseni sitä. Me kuulumme erottamattomasti yhteen.

Rauhoitu, enkelini, Kijeffiin en mene missään tapauksessa. Odotan, kunnes jumala itse näyttää minulle tien Wjatkaan; silloin se on oleva varma ja vaaraton. Mutta tunnustan sinulle, ystäväni, että minun on vaikea erota tästä ajatuksesta; se on syvälle juurtunut sydämeeni. Tavaton ja vaikea tehtävä, mutta juuri sen jättiläismäinen suuruus lievensi pitkää eroa, jonka ajatteleminen tuotti minulle kauhua jo silloin, kun en sitä varmuudella odottanutkaan. Nyt heitän tuon tuumani pois luotani kauas: se ei saavuttanut myöntymystäni. Enkelini, usko minua, en ainoastaan alistuvaisuudella ja nöy-

ryydellä, vaan ilollakin kannan tämän ristin. Elä sinäkään uuvu, jumalainen ystäväni! Miten voisimme kestää yhdessäolomme, autuutemme, ellemme jaksa kestää eroa, tuskaa? Valmistautukaamme, olkaamme lujempia, voimakkaampia, jalompia, pyhempiä!

Vähän aikaa sitten oli sielussani vielä ihania unelmia, täynnä onnea ja toivoa, mutta nyt? . . . Jos se on vain mahdollista, niin kirjoitan sinulle joka aamu ja ilta — tämä on minulle yhtä suuri tarve kuin rukouskin; teen sinulle joka päivä tiliä tunteistani ja ajatuksistani; silloin tämä vuosi kuluu nopeasti, eikä ero vaivaa meitä niin paljoa. Sinua, enkelini, pyydän kirjoittamaan minulle niin usein kuin voit. Katsohan, minähän elän ainoastaan silloin. Vähäpätöisinkin tapaus, joka koskee sinua, pysyy sitten ajatuksissani päiväkausia. Kirjoita mitä tunnet, mitä ajattelet, kaikesta, kaikesta. Lupaan sinulle, etten ole murheellinen, en sure, kannan kaikki lujuudella — vielä enemmän, silmäni, korvani ja sydämeni ovat suljetut kaikelta muulta paitsi rakkaudelta. Kaiken muun voin kestää, mutta en yhtä hetkeä vailla rakkauttani sinuun. Rukoillen kiedon käteni polviesi ympärille, enkelini Alexander! Elä uuvu, elä väsy! Sinun Natashasi kuolee, jos sielusi vaipuu surun valtaan. Niin, minä uskon, että valon päivät koittavat meille, uskon, että me löydämme taivaan maan päällä!

Herzen Natalialle

Wjatka, syyskuun 21 p:nä.

Ystäväni! Jo useita päiviä on minua paha demooni kiusannut. Joku aika sitten kävi se harvemmin sielussani; nyt se on myrkyllisine henkäisyineen palannut. Ihmiset — sinä et vielä tiedä, mikä ilettävä joukkio ihmiset ovat; oi, jospa et koskaan oppisi niitä tuntemaan! Tuntekoon sielusi elinaikanaan ainoastaan jumalan ja sen miehen, jonka hän on sinulle antanut; elä koskaan opi tuntemaan suurta joukkoa ja sen alhaisia intohimoja. Sinä tiedät, että kirkas peili tulee himmeäksi, kun siihen hengittää, samoin tulee puhdas sielu himmeäksi suuren joukon henkäisystä. Katselen heitä ja ajattelen: ovatko he todellisia olentoja vai kauheita kummituksia, irvikuvia? Jokainen, joka on korkeammalla kuin joukko, on sen vihollinen, ja sitä se heittelee kivillä. Mutta hän putoo tuohon kirottuun piiriin, josta ei mitään pelastuksen tietä ole, särkee oman sielunsa, repii kaiken ympärillään olevan alas syvyyteen, ja joukko nauraa ja taputtaa käsiään suosion osoitukseksi ja heittää lokaa hänen kasvoilleen. Yksi ainoa tie taivaaseen on olemassa — rakkaus. Ihminen on langennut enkeli, Lucifer, yksi ainoa tie vie hänet taivaaseen, maalliseen paratiisiin — rakkaus. Tämän kahden sielun sulautumisen yhdeksi, sen sinä olet minulle näyttänyt, sinä, enkelini, joka olet arvoinen sovitta-

maan ihmiskunnan jumalan kanssa. Ja vielä nytkin, kun rakkautesi kirkastamana katselen itseäni, niin kuinka paljon itserakkautta, kuinka paljon itsekkäisyyttä elääkään vielä minussa! Itsekkäisyys on rutto, ihmissielujen tuho, syntiinlankeemuksen jälkiseuraus, Luciferin perintö. Natasha, Natasha, minä tarvitsen apuasi, olen kohtalon runtelema, ihmisten runtelema, sieluni on aivan kuin kokonaan ruvilla peitetty, koko sydämeni mätänee — sinä yksin voit minut parantaa, yksi ainoa katseesi ja annan ihmisille anteeksi heidän loukkauksensa, joita he joka päivä minulle runsaasti jakelevat. Ehkä kohtalo tuottaa minulle vuoden päästä pelastuksen!

Kirjeitäsi, jotka annoit Makaroffille, en ole vielä saanut; hän ei ole vielä palannut, mutta saapuu varmasti muutaman päivän päästä; odotan häntä aivan kuin vanki odottaa vapautumistaan.

Viime kirjeessäsi kirjoitit, että Emilian mielestä näyttää tilamme kamalalta, jos kaikki paluuni jälkeen pysyy entisellään; sinun mielestäsi ei kaikki näytä niin kauhealta. Niin, olen siitä vakuutettu, tunnen sinun sielusi, se on kaiken maallisen rakkauden yläpuolella, ja taivaallinen, pyhä rakkaus ei kaipaa mitään ulkonaisia valmistuksia. Tiedätkö, että vielä en voi ajatella avioliittoamme, etkö sinäkin jo luovu siitä ajatuksesta? Sinä minun vaimoni! Mikä alennustila! Minun pyhimykseni, minun ihanteeni, minun taivaallinen olentoni, joka taivaalli-

sen sympatian kautta on sidottu minuun, enkelini — vaimonani! Niin, tässä nimityksessä on verinen pilkka! Sinä tulisit vaimokseni sanan täydessä merkityksessä, minun rakkaudellani, sinun rakkaudellasi on oleva jotenkin maallisesti muodostunut päämäärä! Hyvä Jumala, soimaisin itseäni rikolliseksi, en olisi sinun rakkautesi arvoinen, jos toisella tavalla ajattelisin; me emme voi lähemmin kuulua toisillemme, sillä meidän sielumme ovat yhtä, sinä elät minussa, sinä olet minä. Mutta sinä olet oleva minun, ja minä pidän sitä erikoisena onnena — se on uhraus, jonka me teemme porvarilliselle yhteiskunnalle; se on yhteiskunnan vaatima ilmoitus siitä, että sinä olet minun — ei muuta. Juoda sinun katseesi itseeni, käden puristuksella, sanaakaan sanomatta paljastaa koko sieluni, suudelmassa antaa sinulle sieluni omaksesi ja imeä sielusi itseeni — mitä muuta se on? Mitenkä Emilia voi sielullaan käsittää rakkauden niin pintapuolisesti, hän, joka itse on rakastanut? — — — — — — — —

Alexander.

Natalia Herzenille

Lokakuun 29 p:nä 1839, perjantaina.

»Isä, jos tahdot, niin ota pois tämä kalkki minulta! Vaan elköön kuitenkaan niin tapahtuko kuin minä tahdon vaan niinkuin sinä!» Edessäni on kirjeesi 19 päivältä . . . Olkoon niin! lyökää

minua, pilkatkaa minua, takokaa vankirautani lujempaan, tehkää kahleeni raskaammiksi, te ette kuule minua suustani muuta kuin: Alexander! Katseestani ette lue moitteen varjoakaan, täällä ei ole sille tilaa, kiduttakaa minua, naulitkaa minut ristiin — »Alexander, Alexander!» huutaisin minä sen sijaan että: »Isä, anna heille anteeksi, he eivät tiedä, mitä tekevät.» Tämäkin sana on rukous, pyhä, täydellinen rukous... Oi, minun elämäni, minun rukoukseni, minun Alexanderini! Ojenna minulle kätesi, vaivuta katseesi omaani, salli minun juoda suusi henkäisyä!.. Murehdi, murehdi, minä tunnen tuon murheen. Mutta, enkelini, eikö meillä olisi voimia tätä tuskaa kantamaan? Minä kannan sen, tunnen sen, olkoon koko tämä eron aika niinkuin yksi ainoa kuoleman päivä, sulakoon olemuksemme aivan kuin vaha, kun me vain yhdessä, syleillen toisiamme astumme sen kynnyksen yli, joka vie toiseen elämään. Ah, mieleni on raskas. En voi vielä täydellisesti ymmärtää, en vielä uskoa, en tiedä, mikä minua vaivaa, mutta raskas paino on rinnallani, raskas sieluni päällä, aivan kuin se olisi rautaan kahlehdittu... Sinä et ole minusta loitompana kuin ennenkään, ei, en näe mitään estettä, en vain voi sinua koskettaa. Ystäväni, miten mustaa, miten kylmää on ympärilläni, oi, tämä on kauheata! Tästä usvasta tuijottaa kummituksia, petoja, niiden silmistä valuu lumi, ja niiden henkäisy on kuolemaa tuottava.

Minun suojelusenkelini, elä jätä minua. Jospa voisin kuulla vain askeltesi äänen... ei, ympärilläni on hiljaista, kaikki hiljaista. Hyvä jumala, ei sanaakaan! Hän näkee kaiken. Hän tietää kaiken, me emme tahdo arkailla, toinen toisemme tähden emme! Oi, ei, katso, tämä surukin, tämä sielun sairaus on pyhä ja kallis, mikä runsaus vielä tässä tuskassakin, näissä kärsimyksissä! Oi, minun enkelini, minun ihmeellinen ystäväni! Ja sunnuntaiksi valmistetaan minulle yllätys. Puhutaan niin paljon, niin paljon! Hyi, miten rumaa kaikki on, miten heinäsirkkalauman kaltaista; mutta leipä ei ole maallista, ihmiskädet eivät ole sitä kylväneet, eikä se ole ihmisiä varten; nämät heinäsirkat eivät sitä voi vahingoittaa; ne syövät nälissään toinen toisensa. Voi hyvin, veljeni, ystäväni, isäni, ainoa pelastukseni ajassa ja iankaikkisuudessa!

Sinun Natashasi.

Herzen Natalialle

Maaliskuun 2 p:nä, keskiviikkona 1838.

Minä en tiedä, tykkikö sydämesi kello kahden aikaan. Minä olen *täällä*, nimittäin salaa; pidä huolta siitä, että kohtaamme toisemme! Huomenna kello yhdeksän lähden taas pois. Anna vielä tänään Arkadille määräyksesi; lähetän jostain majatalosta häntä etsimään. Aamulla var-

hain kello kuusi täytyy oven olla auki. Nyt ei ole enää aikaa miettimiseen, nyt täytyy toimia.

A. H.

(Samalla lehdellä on Natalian käsialalla:)

Äsken juuri näin Alexanderin; en voi kirjoittaa, tee mitä tahdot. — Keskiviikkona, maaliskuun 2 p:nä kello 5 iltapäivällä.

Natalia Herzenille

Maaliskuun 3 p:nä, kello 10 aamupäivällä. (Moskova.)

Eikö kaikki ole vain unta? Ei, sellaisia unia ei ole. Anna minulle anteeksi, anna minulle anteeksi, enkelini, »hän ei saanut sitä eläissään nähdä, vaan kuoli» [1], anna anteeksi, minä en ole sitä eläissäni nähnyt enkä ole kuollut. Vielä nyt elää? Alexander!

Kello 12. Alexander — eikä mitään muuta sanaa! Riittääkö tämä, enkelini. Enkelini, sano, riittääkö se?

Sinä eroat minusta, eikä mieleni ole murheellinen. Kylliksi!

Oi, nyt meillä on voimia kantamaan kaksin verroin sen, mitä olemme kantaneet, jopa enemmänkin!

Minun elämäni, minun sieluni, vieläkö kauemmin odottaa? Mutta onko jumalalla mitään vielä?

---

[1] Sanat eräästä Natalian aikaisemmasta kirjeestä.

Kello 4. Missä olet? Täällä, täällä, sinun Natashasi vieressä! Me olemme erossa: kirjoittaminen on minulle vaikeata, mutta sinähän tahdoit sen. Mitä ovat nämät kirjekasat verrattuina yhteen minuuttiin sinun luonasi, yhteen katseeseesi! Alexander, me emme ole eronneet, tässä on kätesi, sinun povesi.

Nyt voin ainoastaan huudahtaa: »Kiitetty olkoon jumala!» Enkeli, mitä meille vielä voi tapahtua maan päällä? Ei, odota . . .

Kun sinä läksit pois (mutta mehän emme ole eronneet), laskeuduin vuoteelle, makaan yhä vielä, en vielä ole noussut, enkä nousekaan, ruumiini on eronnut sielusta.

Enkeli, enkelini, eihän tämä ole unta? Ei, vaikeneminenkin on vaikeata. Missä olet? Toivon ikuisesti saavani jäädä luoksesi, ikuisesti on tämä katse, tämä käsi, tämä povi minun kanssani yhdistetty. En muista, millä tavoin lähdit, mutta en ole surullinen, en, en!

En voi ketään nähdä, ketään kuulla, kenenkään ei tule minua lähestyä! Pois, pois kaikki, Alexander on minun luonani.

Ei, mitään ei ole sielustani otettu; se on paljoa täydempi, rinta on ahtaampi.

Oi, minä olin lyhyen ajan tainnoksissa, mutta se ei ollut tavallista unta, pääni nojasi rintaasi vastaan . . . Jokin liikahti — heräsin — se oli tuoli, puinen tuoli. Missä sinä olet, missä on sinun povesi?

Enkeli, enkelini, sinä minun elämäni! Ympärilläni on valkeus, pyhyys; miksi he tulevat. Nouse, herää!

Kiitäköön kolmivaljakko Wladimiriin, hän jää kuitenkin luokseni, kenen käsi on tämä, kuka minua suutelee? — Sinä, sinä. Mitä toivot nyt? Minä en mitään.

Kello 5. Minua hoidellaan aivan kuin sairasta, mutta sielu, sielu . . . Taukoamatta virtaavat kyyneleeni, mutta ne eivät putoa maahan, enkeli kantaa ne taivaaseen.

Kello 7. Äsken oli valkeus ympärilläni, aivan kuin kaikki olisi sillä täytetty, aivan kuin olisit luonani. Niin, tässä ovat silmäsi, otsasi . . . Enkeli, minun, minun, minun enkelini!

Herzen Natalialle

Wladimir, huhtikuun 27 p:nä, myöhään illalla.

Natalia, tilani on kauhea, kaikki näytti valmiilta, kuvernööri oli kirjoittanut alle, äkkiä tuli kirkon miesten puolelta kielto; puuttui sinun täysi-ikäisyytesi todistus.

Ei, jo riittävät kärsimykset! En kestä enää, koko rautainen lujuuteni on kadonnut; ilman sinua vaivun perikatoon, perikatoon, perikatoon. Sanoit minulle: »Pelasta minut», nyt sanon sinulle ja jumalalle: »Pelastakaa minut!» Grace, grace! Toinen jalkani oli jo vaunussa kiitääkseni Mosko-

vaan, mutta tant va la cruche à l' eau qu'à la fin s'y casse . . . liiankin usein!

Ah, mikä myrsky sielussani, ja kuinka se tekee kipeätä, kipeätä! Sain pullon viiniä pakatakseni sen ja join sen kaiken; en enää pitkään aikaan ollut sitä tehnyt. Ja totisesti, olen onnellinen, hyvin onnellinen, hän rakastaa minua, hän on pyhä, on saavuttamaton — mitenkä olisikaan, jos hän ei rakastaisi minua — ha ha ha! Ikäänkuin Natalia voisi elää rakastamatta minua! Tämähän on järjetöntä, hassutusta! Mutta tehkää tästä loppu, jumalan nimessä, jumalan nimessä, tehkää loppu!

Tule umpimähkään, me järjestämme kaiken. Kummallista, mieletöntä — mutta kuule, ellemme saa kaikkea järjestykseen, olethan voimakas, enkelini, on olemassa keino, jonka jumala on antanut niille ihmisille, jotka kaipaavat taivaaseen — acidum hydrocyanicum[1] — me juomme sitä yhdessä. Sinä olet heikompi, tarvitset vähemmän — ja silloin me olemme lyhyessä hetkessä isän jumalan luona.

Lauantaina illalla. Jumalan tähden, todistus siltä papilta, joka sinut on kastanut, ja sitten jumalan nimessä Wladimiriin! Kaikki on valmiina . . . Enkelini!

---

[1] Sinihappo.

Natalia Herzenille

Moskova, toukokuun 1 p:nä, sunnuntaina.

Sulhaseni! Muutama askel etäisyyteen... ja olen kotonani, meidän talossamme, ja me olemme yhdessä! Peloittava, kamala aika! Meidän suuren, pyhän, jumalallisen »Silloin» portit aukenevat, meidän tulee arvokkaasti astua sisään. Tunnen puhdasta, rehellistä kiitollisuutta ihmisiä kohtaan, jotka ovat minut luotaan sysänneet, he antoivat minulle aikaa valmistumiseen. Tunnen sinun läheisyytesi — Herra, siunaa meitä!

Kirjeesi pelästytti minua, heitti minut kamalan mielenliikutuksen valtaan, tuotti minulle tuskia ja riisti rauhani... Alexander — kirje, ja mikä oli se tunne, joka sen kirjoitti! En anna sinulle tätä rakkautta anteeksi! Enkelini, katso Natashaasi — hiljainen rauhallinen autuus, rukous ja odotus! Leijailen korkealla, korkealla kaiken muun yläpuolella; taivaalla, sielussani luen ne sanat, jotka Hän sinne on kirjoittanut: »Vähän ajan päästä olet hänen luonaan.» Miten pyhinä, miten puhtaina ja miten lähellä täytyy meidän olla häntä, kun seisomme niin lähellä sitä, joka on meidän »Silloin» — eikä murheesi haihdu? Mutta rauha olkoon sinun kanssasi — sinun kätesi! Syleile morsiantasi arvokkaasti, eläkä kadu, että olet häntä syleillyt. Ah, Alexander, en voinut sinua käsittää, kun sen luin ja...

Kello 2 aamulla. Eilen minua häirittiin. Tänä aamuna kello seitsemän sain kirjeesi ja ilmoituksen. Alexander, en ymmärrä mitään, olet lähellä, lähellä, sen vain ymmärrän.

Illalla. Nyt on vuoroni vaieta. En sanoilla, en kynällä voi puhua; kaikki sanoo vain: pian, pian! Pian, Alexander! ... En tiedä, mitä tapahtuu, enkä ymmärrä, mitä minulle sanotaan. Isä on vihoissaan. Emilia pitää huolta puvustasi, ystävät syntymätodistuksesta, minä ... minä ... tiedäthän, millainen minä olen.

Ah, se on vaikeata — jumala! Alexander ... Toden totta, enkelini, minulla ei ole mitään halua kirjoittaa — mieluummin tahdon puhua sinun kanssasi.

Oi, Alexanderini! — Ja vihkisormukset?

Moskova, toukokuun 6 p:nä, perjantaina.

Mahdollisesti on tämä liuska meidän kirjeellisen elämämme loppu. Oi, ehkä luet nämät rivit silloin, kun olen jo lähempänä Wladimiria kuin Moskovaa. Kaikki tämä kiihoittaa niin mieltäni, se on niin täynnä, että se ihastuksesta vuotaa yli äyräittensä.

Missä olet sinä? Alexander, minulta ei puutu ainoastaan sanat, en voi edes käsittää, miten sydämeni laita on, mikä minun on. Jos tämä autuuden odottaminen vielä kestäisi kauemmin, niin kuolisin.

Tänä aamuna sain kuulla, että syntymätodistus oli hankittu. Oi, ei ole sanoja, ei mitään, jotka voisivat ilmaista tunteeni, minä en voi puhua. Yhden asian vain tiedän. Kohta sinun luonasi — siinä kaikki. Alexander, Alexander, Alexander! En tiedä, mitä Matwej puuhaa, mitä toiset — luuletko, että tämä on välinpitämättömyyttä? Minulle puhutaan, minulle kirjoitetaan — kaiken lykkää syrjään tuo yksi ainoa ajatus: Pian hänen luokseen!

Me tulemme hulluiksi tai kuolemme — ihmisen elimistö ei voi kestää niin paljoa onnea. Alexander, Alexander, minähän olen sinun Natashasi, sinun, sinun! Alexander — ei muuta.

7. Lauantaina. Eilen kirjoitti minulle Emilia, että sinä tulisit itse, mutta ehkä sinua on jokin seikka pidättänyt. Lähetän siis tämän kirjeen, jotta et minun tähteni ole levoton, enkelini. Oi, jumalani!

Ferdinand Lassalle

Ferdinand Lassalle
(Kirje rakastavalle naiselle rakkaudesta)

Aachen, lauantaina (elokuu tai syyskuu 1860) illalla.

. . . .

Hän on edessäni niinkuin *oma elämäntarinani*, oma kehitykseni, oma luonteeni.

Hän on oma, toistamiseen olennoitu minuuteni. Hän on identtinen kaiken sen kanssa, mikä on vaaroja ja voittoja, tuskaa ja hikeäpusertavaa työtä, kärsimyksiä, ponnistuksia ja voitonnautintoja, lyhyesti *kaikkia niitä mielenliikutuksia, jotka sieluni konsanaan on kokenut.*

Hän on identtinen minun oman sieluni kanssa. Mitä on sielu? Se on yhtenäisyys, yhteenpuserrettu kokonaisuus, kokemieni vaikutelmien koko määrän polttopiste. Nyt näet, sitä hän on minulle.

Hän on siis onneni ensimäinen ja välttämätön ehto. Vieläpä enemmänkin, hän on *minuuteni eheyden* välttämätön ehto. Voisi leikata käteni ja jalkani poikki, enkä tuntisi oman persoonani eheyden tulleen niin silvotuksi kuin jos kadottaisin kreivittären.

. . . .

Enfin, kun nyt kaikki on näin ja kun tämän olen sinulle jo satoja kertoja sanonut, tulet ja sanot, että tämä nainen, joka on onneni positiivinen ja välttämätön ehto, on lihaa minun lihastani ja luuta minun luustani — ja kuinka pintapuolisia ovat kuitenkin nuo raamatun sanat ja luonnon sattuman aikaan saama sukulaisuus verrattuna sisäiseen henkiseen identtisyyteen — se on ainoastaan »se, joka estää minua olemasta huoleton ja rauhallinen».

Aucontraire, hän on juuri ehdoton perus siihen!

. . . .

Mutta nyt tahdon sinulle sanoa, miten minä rakkauden käsitän.

Kun nainen tahtoo minua *rakastaa*, niin antaa hän itsensä minulle *kokonaan*, sulautuu kokonaan minuun, ja saa sen sijaan — ainoastaan *paikan* minun olemuksessani, ei saa minua, vaikkakin hän on kaiken antanut, kokonaan omakseen, vaan saa vaihtolahjaksi ainoastaan osan minun sisäistä olemustani!

Epätasainen vaihto, sanot sinä! Olkoon! Mutta tämä on, jos asiaa hiukan punnitset, yleinen ja normaali peruseroavaisuus miehen ja naisen rakkaudessa. Jo yhteiskunnallisessa asemassa ja tieteessä on osa miehen olemusta, jonka hän on pakoitettu jakamaan rakkauden kanssa. Hän on siis jo alusta pitäen määrätty antamaan ainoastaan osan itsestään rakkaudessa. Nainen,

joka on aivan täydellisesti indiviidi, voi kokonaan antautua rakkaudelle, ja hänen *tuleekin* antautua sille kokonaan.

Jos alusta alkaen tämä siis on normaali erotus miehen ja naisen rakkauden välillä, niin on kai minulla ennen kaikkea oikeus pitää tätä eroitusta voimassaan, sekä sen vuoksi, että olen niin suuressa määrässä mies, jotta en ainoastaan naisen rinnalla, vaan miestenkin joukossa esiinnyn *miehenä*, että myöskin seurauksena kaikista elämänkohtaloistani.

Minä olen jo kokenut *kaiken* laatuista onnettomuutta ja tuskaa — paitsi yhtä, joka ei koskaan voi eikä saa tulla minun lähelleni: sisäistä rikkinäisyyttä. Tämä *sisäinen ehjyys*, jonka aina olen osannut itselleni säilyttää, on ollut minun ylpeyteni ja ainoa onneni ja tulee sinä pysymäänkin . . . .

Hän, joka siis tahtoo minua *rakastaa* ja saada minun rakkauteni, joka tahtoo olla *osa minun* olemustani, — hänen täytyy asettua *absoluuttiseen* yhteyteen minun kanssani, *kokonaan sulautua minuun*, rakastaa mitä minä rakastan, *ajatella* niinkuin minä ajattelen j. n. e., sitoa itsensä minuun ollen absoluuttisesti yhdenmukainen minun ajatus- ja tunnemaailmani kanssa — luonnollisesti ainoastaan kaikissa pääkohdissa.

. . . .

Rakkaudessani tulee sen vuoksi olemaan jotain *tuhoavaa*. Se täytyy tuon olennon, joka mi-

nua tahtoo rakastaa, ellei se jo alusta alkaen ole yhtenäinen minun kanssani, sulattaa uudelleen ja tahtoa kokonaan omistaa omakseen. Hyvä, jos joku toiselta puolen on toisen laatuinen kuin minä, toiselta puolen ei voi antaa itseään sillä tavoin tuhota ja sulattaa, no, hän pitäköön silloin kiinni tuosta heikosta itsenäisyydestään, mutta älköön tahtoko rakastaa *minua.*

. . . . Niinkuin Semele şulaa Jupiterin sylissä, niin täytyy naisen minun sisässäni sulaa, jos minun tulee häntä rakastaa, häntä pitää rakastavana.

Tämä voi olla hyvinkin epämukavaa niille rakastaville, joiden luonteessa tämä ei ole. Mutta enfin, muuttumattomana ehtona pysyy tämä, ennenkun hän voi olla *yhtä* minun kanssani, saada paikan minun *sydämessäni.* Enkä minä ole sinua, minä huomautan siitä, jotta et voi minua mistään syyttää, jos (erehdyksestä) sanoisit sellaista rakkautta itsekkäisyydeksi y. m., tahallani kietonut rakastamaan minua. Minä en ole tehnyt aloitetta. Sinä olet sen itse ensin tuntenut ja selittänyt sisäiseksi pakoksi. En koskaan olisi tehnyt aloitetta, sillä minä tiedän, että *minun* rakkauteni voi tuottaa hyvin vähän iloa, koska ainoastaan harvat naiset ovat mahdollisia niin *vakavaan* rakkauteen, niin täydelliseen antautumiseen.

Lassalle Sophie Adrianowna Soltzewille

Berlin, lokakuun 7 p:nä 1860.

... Vihdoinkin, Sophie, olen käsikirjoituskirjeeni lopettanut; vihdoinkin olen sen kirjoittanut puhtaaksi! Oi, Sophie, missä yhä kiihtyvässä kuumeen tilassa olenkaan sen kirjoittanut! Ja nyt on päätös teidän käsissänne! Oi, kuinka vapisen tätä ajatellessani! Nyt vasta oikea kidutus alkaakin. Taivas! Mitä teen, ennenkuin saan teidän vastauksenne? Mitä vastakkaisimmat ajatukset kiduttavat minua.

Sanoin teille jo Aachenissa leikkiessämme kysymyksillä ja vastauksilla, että olen elämässäni kestänyt jo niin monia tuskia, että en uskonut enää mitään uutta tuskaa olevan minua varten; nyt huomaan, että te sen varmasti minulle tuotatte. Olkoon siis niin! Rohkeutta! Kärsivällisyyttä! Lujuutta! Huokailla, itkeä, vaikeroida, menehtyä, ei ole minun arvolleni sopivaa. Tahdon olla tyyni. Kantakaamme onnettomuus, kuolema sydämessä, mutta rauha kasvoilla, hymy huulilla, jos niin täytyy olla!

Olen luopunut siitä alkuperäisestä ajatuksesta, että itse toisin tämän kirjeen teille Dresdeniin. Ei, en tahdo läsnäolollani, intohimoni sähköisyydellä vaikuttaa teihin, ei, teidän päätöksenne olkoon aivan vapaa ja vaikutuksista riippumaton.

Ajatelkaa vain itseänne, elkää laisinkaan minua, sitä pyytämällä pyydän!

Elkää laisinkaan ajatelko sitä, mitä olen kärsivä! Onhan se aivan yhdentekevää, minun laatuiseni ihmiset ovat syntyneet kärsimään. Niinkuin Heine minusta sanoo, kun olin vasta 19-vuotias, olen luotu gladiaattorin tavoin kuolemaan hymy huulillani. Yhdentekevää on, kärsinkö enemmän tai vähemmän elämässä. Olkoot toiset onnellisia! Sellaisille luonteille kuin minä olen, riittää se, että taistelee, vuodattaa verensä hitaasti aivan viimeiseen pisaraan asti, riuduttaa oman sydämensä, ja kuolema sielussa esiintyy hymyilevänä.

En enää luullut voivani rakastaa. Te olette tämän tunteen uudelleen minussa herättänyt. Te olette minut pakoittanut rakastamaan teitä. Niin, minä rakastan teitä, ja minun miehen ylpeyteni voi paljoa vaikeammin tehdä tämän tunnustuksen, kuin mitä häveliäimmän neitosen arkuus voisi.

Jos te minut nyt hylkäätte, niin palaan tuohon ajatukseen, että minun on luovuttava kaikesta persoonallisesta onnesta, niinkuin ajattelin, ennenkuin teihin tutustuin.

Ja jos siis sydämeni murskaatte, niin murskaatte ainoastaan sellaista, jonka jo aikoja sitten olin uhrannut: persoonallisen onneni. Elkää sitä ajatelko!

Kaksikymmentä kertaa mieluummin kadottaisin teidät kuin omistaisin teidät säälin vaikutuksesta, olkoon se kuinka pieni tahansa.

Lopputulos on siis — ajatelkaa yksinomaan itseänne.

Yhtä vain pyydän, Sophie, elkää antako minun kauaa kitua odottaessani!

Tietoisuuden kuolemastaan voi kantaa; mutta ellei tiedä, onko kuollut vai elävä — oi, se on kauheaa!

(Tämä rakkauskirje käsittää painettuna 36 suurta sivua. Tähän ei ole otettu muuta kuin alku ja loppu.)

Ah, Sophie, kuinka paljoa suloisempaa olisi saada teille puhua! Mutta pahaksi onneksi on minun helpompi kirjoittaa teille! Itsehän ehdoititte, että me käsittelisimme tätä meihin kohdistuvaa kysymystä kirjeellisesti. Minä sitävastoin tahdoin persoonallisen keskustelun kautta viedä sen loppuunsa. Minä siis puhun; minä kirjoitan joka tapauksessa teille sen, minkä olisin sanonut. Teidän ei tule päätöstänne tehdä jalomielisen innon valtaamana hetkenä. Teidän tulee kolmeen kertaan miettiä kaikkea.

Sallitteko minun alkaa, selittämällä sitä, mikä minusta tuntui kummalliselta keskustellessamme Kölnissä? Te vastasitte minulle, että *ehkä* rakastaisitte minua! Minä olen, niinkuin jo ennen sanoin, korkeimmassa määrässä ylpeä ihminen; en koskaan äkkihyökkäyksellä valloittaisi naista, en koskaan toimisi sinnekään päin, että täydellisyyteensä kehittäisin häilyvän tunteen, joka itse ei siihen kehity.

Naisen tulee rakastaa minua vapaasta tah-

dosta, vapaasti ja kokonaisesti; hänen täytyy itse minulle antautua ja silloin minä hänet otan. Te sanoitte minua tuona hetkenä *hemmoiteltuksi lapseksi*. Ei, en sen vuoksi, että näyttelisin hemmoitellun lapsen osaa, en mistään kerskailusta, vaan velvollisuuden tunnosta menettelen siten teidän suhteenne.

Ellei nainen koko olemuksensa voimalla minua rakasta, ellei hän sydämensä syvyydessä tunne valtaavaa voimaa, joka hänet vetää puoleeni — niin en koskaan voi häntä tehdä onnelliseksi sitomalla hänet itseeni. Minä tuottaisin hänelle ehkä enemmän onnettomuutta kuin onnea. On suhteita, joissa rajoitettu määrä rakkautta riittää tekemään naisen onnelliseksi; useimmissa tapauksissa on niin laita. Mutta on tapauksia — ja minun on sellainen — joissa naisen rakkauden täytyy olla kaikki nielevä tuli, joka esteistä ainoastaan voimistuu, voittamaton myrsky, joka taukoamatta itsestään uusiintuu, jotta se ainaisesti kestäisi ja jotta se samalla tarjoaisi naiselle korvauksen kaikista niistä vaaroista, joiden alaiseksi hänen täytyy joutua.

Siksi on minun kunnia-asiani ottaa vastaan ainoastaan luotettava, jättiläismäinen, voittamaton rakkaus. Muuten en voi teidän onnestanne — olla vakuutettu, ja varmasti itse luopuisin kaikista elämän suloisuuksista, niin mieluisia kuin ne olisivatkin, ennenkuin teille, te onnellinen ja jumaloitu lapsi, tekisin sen suunnattoman vää-

ryyden, että olemassaolonne onnen panisin vaaraan, jotta oma elämäni kaunistuisi.

Vaikkapa velvollisuudentuntoni teitä kohtaan ei pakoittaisikaan minua siten ajattelemaan, niin saattaisi minut siihen kuitenkin varovaisuus ja itsekkäisyys, sillä jos kerran näkisin teidät onnettomana, niin olisin itsekin onneton! Itseäni kohtaan olen sydämetön. Minulla ei ole sääliä eikä surkua eikä mitään muuta tunnetta omaa eksistenssiäni kohtaan, jonka olen vihkinyt taukoamattomalle taistelulle. Sen vuoksi en koskaan voi olla onneton, niin kauan kuin olen *yksin*. Minun suhteeni ei mikään onnettomuus ole *mahdollinen*! Hävitettäköön elämäni alaston, yksinäinen kallio, minä en tunne mitään, aivan kuin ei kalliokaan mitään tunne, kun se hävitetään.

(Seuraa 35 sivua.)

Niin, minä vannon teille, että tähän asti ei ollut maailmassa ainoatakaan naista, jota ajatellessani aviovaimonani en olisi värissyt. Te olette ainoa, jota hellällä rakkaudella kunnioitan *antautuessani* hänen omakseen, ainoa, jolle olen valmis tekemään avioliiton kamalan uhrin, ja te tiedätte, että minun ajatukseni rakkauden uhrista on se, etten anna toisen tuntea sitä *uhrina*, vaan *onnena*.

Te olette ainoa, jonka minä vaimokseni saattaisin ottaa, ja sellaisena kuin olette. Te voisitte itse sanoa minulle, että minun tulisi ottaa teidät toisenlaisena, enkä minä sitä tekisi! Katsokaahan,

kaunis ruusuni, se johtuu siitä, että minä kunnioitan teitä yhtä paljon kuin rakastankin. Ehkä rakastan teitä siten sen vuoksi, että kunnioitan teitä.

Siis, minä menen teidän kanssanne naimisiin, jos te suostutte. Mutta suostutteko te?

. . . .

Sophie, nyt minä olen sanonut kaiken sen, mitä minulla oli sanottavana.

Yksi seikka minulla vielä on lisättävänä. Minä en mene teidän kanssanne naimisiin ilman isänne suostumusta ja rakkautta. Onnettomuus seuratkoon sitä miestä, joka uskaltaa katkaista sellaiset siteet, jotka ovat teidän ja isänne välillä. En sano, etten tarvitse äitinne, jota minulla ei ole kunnia tuntea, suostumusta.

Annan teille oikeuden kääntää, jos tahdotte, tämän kirjeen isällenne.

Ja nyt, jos kaiken sen jälkeen, mitä olen teille sanonut, tahdotte päättää tulla minun vaimokseni, niin minkä korvauksen saatte kaikista uhrauksistanne?

Ei muuta kuin kaksi seikkaa! Miehen ja sydämen!

Mutta myöskin miehen sanan todellisessa merkityksessä, ja sydämen, joka, jos kerran antautuu toiselle, sen myöskin tekee ikuisiksi ajoiksi.

Ja, Sophie, tarvitseeko minun vielä sanoa se? Olkoon päätöksenne millainen tahansa — minä

saatan ainoastaan vapisten sitä ajatella — niin en koskaan lakkaa olemasta teidän uskollinen ja hartain ystävänne! Minä siunaan teitä vielä kyynelsilminkin.

Lassalle.

Lassalle Helene von Dönnigesille.

(Heinäkuun lopulla 1864.)

... Oletko kunnianhimoinen? — Mitä minun kultalapseni sanoisi, jos kerran saattaisin tuoda hänet Berliniin, kuuden hiirakon vetämissä vaunuissa, Saksan *ensimäisenä* naisena, yläpuolella kaikkia muita?

... Oikeastaan on tavattoman typerää kiusata itseään joutavalla politiikalla ja toisten ihmisten onnen ja menestyksen puolesta! Se kävi päinsä niin kauan kuin olin yksin eikä minulla ollut parempaa tehtävää — mutta nyt! Eiköhän minun tulisi heittää kaikki, ja me lähdemme pois, kauas, kauas pois, minne minun valtijattareni, lapsi, tahtoo, ja me elämme vain onneamme, tutkimuksiamme ja muutamia ystäviämme varten?»

Helene von Dönniges Lassallelle

Wabern, tiistai-iltana, heinäkuun 26 p:nä.

. . . .

Ja nyt siis teidän kaunis, ihana sielunne ja teidän suurenmoinen, mutta minulle rakas tur-

hamaisuutenne tietävät, miten päätökseni kuuluu. *Minä tahdon ja tulen olemaan teidän vaimonne!* — Te sanoitte minulle eilisiltana: »Sanokaa minulle vain järkevä, itsenäinen jaa-sananne — et je me charge du reste». — Hyvä, tässä on jaa-sanani — chargez vous donc du reste; teen ainoastaan pari pientä ehtoa, et les voilà. Minä tahdon — ajatelkaahan, että lapsi sanoo: minä tahdon — minä tahdon siis, että koetamme kaiken, mitä voimme, ja tehän voitte niin tavattoman paljon, te, minun kaunis, saatanallinen ystäväni, — jotta me säädyllisellä, järkevällä tavalla pääsemme päämääräämme. Se on: te tulette meille, ja me koetamme saada vanhempani kääntymään teidän puolellenne yhtä paljon kuin — — saadaksemme siten heidän suostumuksensa! — Ellei se onnistu, jos he ovat ja pysyvät aivan järkähtämättöminä, vaikka me olisimmekin tehneet kaiken, mitä olemme voineet, — eh bien, alors tant pis! onhan silloin aina Egypti jälellä. Tämä on yksi minun ehdoistani. Ja tässä toinen: *Minä tahdon ja toivon, että koko asia suoritetaan sitten niin nopeasti kuin mahdollista.* Sillä minä jaksan kyllä kestää tämän-aamuisen usvan ja sateen tulematta sairaaksi, — mutta jos vielä tulee monta sellaista mieltäkiihoittavaa päivää ja epävarmoja, kiduttavia tunnelmia, joita olen jo saanut kestää meidän asiamme tähden — niin ystäväni, sitä eivät hermoni kestä. — Mutta tähän kiireeseen on minulla toinenkin syy — en

tahdo, että koko maailma meistä puhuu ja sanoo mielipiteensä asiasta, joka ei sille kuulu, ja sen vuoksi hankkii minulle joukon kohtauksia, jotka voi aivan yhtä hyvin välttääkin. Kun kerran asia on päättynyt niin, kuin se meille on mieleen, niin avatkoot he silloin suunsa ja silmänsä niin selälleen kuin tahtovat, silloin minulla on teidät, Ferdinand, turvanani ja tukenani, — et je ne me moque pas mal du reste du monde. — Minä tiedän, että voitettavanamme olevat esteet ovat suuret, jopa jättiläissuuretkin, mutta onhan meillä suuri maalikin ja teillä jättiläissuuri henki, joka jumalan avulla murskaa kalliot hiekaksi ja tomuksi — niin että minun heikko henkäisynikin voi ne puhaltaa pois. Minulle jää kaikista vaikein tehtävä — minun täytyy kylmällä kädellä surmata uskollinen sydän, joka puhtaalla rakkaudella on minuun kiintynyt, minun täytyy tylyllä itsekkäisyydellä surmata kaunis nuoruuden unelma, jonka toteutettuna piti olla jalon miehen onnena, elämänonnena. — Uskokaa minua, se tulee olemaan minulle peloittavan vaikeaa, mutta *minä tahdon* nyt, ja *niin tahdon minä teidän tähtenne tulla huonoksikin.* Kirjoittakaa minulle heti, niin pian kuin mahdollista; sillä vasta sitten, kun tunnen tarkoin teidän tuumanne ja lujan päätöksenne, olen kuullut herrani ja mestarini käskyt ja toivomukset, vasta silloin voin alkaa toteuttaa omani, nimittäin omat aikeeni!

H. D.

(Genf.) Keskiviikkona, elokuun 3 p:nä 1864.

Minun rakas sydämeni, minun ihana komea kotkani, — en ole vielä tuntiakaan ollut isäni talossa, ja nyt jo voin kertoa sinulle uutta — mutta ainoastaan ikävää. Tulin tänne ja tapasin pikku sisareni Margarethen kreivi Kayserlingkin kihlattuna morsiamena — en voi kuvatakaan, kuinka omaiseni ovat onnellisia ja iloisia tästä. Ah, Ferdinand, sydäntäni vihloo ajatellessani, miten toisella tavalla minun onneni heihin vaikuttaa! — Se on minusta aivan yhdentekevää: *ilossa ja surussa olen sinun uskollinen, sinulle nöyrä vaimosi.*

Tätä ilonhetkeä käytin ilmoittaakseni äidilleni sinun käynnistäsi, mutta — — no, tuon pikku rouva raukan mielestä on minun kaunis Ferdinandini jonkinmoinen maankiertäjä — kun kohtasin niin *jyrkkää* vastustusta, jopa niin tyhmien perusteitten nojalla, että ne pikkumaisuudessaan eivät voi sinuun edes koskeakaan, niin tunsin olevani pakoitettu turvautumaan suuriin keinoihin; sanoin siis: »Kuulehan, äiti, minun täytyy tänään puhua sinun kanssasi hyvin vakavasti — sanon tänään ensi kerran: *minä tahdon*, ja niin totta kuin tässä seisoin sinun edessäsi ajan minä tahtoni täytäntöön.» Sitten kerroin hänelle lyhyesti jälleennäkemisemme ja jatkoin: »Mieleni on hyvin paha siitä, että minun täytyy tuottaa teille tällaista murhetta — sillä näen sinun olevan aivan suunniltasi, — mutta en voi tehdä toisin; olkaa te järkeviä ja myöntykää —

vain siten opitte häntä tuntemaan ja rakastamaan, ja kaikki menee rauhallisesti ja siloisesti — ellei niin käy, niin tuottaa se minulle surua, ja jumala tietää, kuinka paljon siitä kärsin, silloin minun täytyy turvautua lakiin ja siten päästä oikeuksiini ja onneeni.» —

Lopetin puheeni, jonka aikana hän oli kuunnellut minua kiltisti kuin lapsi, keskeyttämättä minua kertaakaan, vaikka kyyneleet täyttivätkin hänen silmänsä; lopetin kaiken vielä muutamilla suudelmilla ja rakkaudenvakuutuksilla ja sanoin hänelle kerta vielä: *Hänessä ainoastaan on minun onneni, ja se on minun kohtaloni.*

Hän itki hiljaa ja poistui huoneesta ja minusta, sinun lapsestasi, tuli sinun oikea Brünhildesi; — minä en itkenyt, en vapissutkaan, katsoin kuvaasi ja rukoilin hiljaa: Tule, minun jalo, ylpeä, keisarillinen haukkani, anna ihanalla kotkankatseellasi minulle lujuutta ja voimaa! Niin minä rukoilin, ja uskoni sinuun auttoi minua — minä kiitän sinua, voimakas Siegfriedini!

Vähän ajan päästä tuli äiti parka ja sanoi: hänen täytyy kertoa koko asia isälle, muuten tästä tulee hirveä skandaali. Minä vastasin siihen, että minä vaadin luottamuksestani ainoastaan yhtä, etkä sinäkään toivonut, että isäsi tulisi tuntemaan sinut muodostettuaan sitä ennen joko *vastaiset* tai *myötäiset* ajatukset sinusta — lyhyesti sanoen, sinun täytyy esteettömästi saada tulla taloon ja siten arvostelluksi; — — mutta

tässä pysyi äitini horjumattomana ja sanoi: »Isä ei koskaan ota häntä vastaan, minun täytyy mennä hänen luokseen ja kertoa hänelle, miten asian laita on.» Nyt kysyin minä, mitä hänellä oli Lassallea vastaan, mitä hän saattoi sanoa moittivaa hänestä — car enfin, sillä hänen poliittinen asemansa ei ole mikään kyllin pätevä syy kieltäytyä ottamasta häntä tullessaan vastaan. Äiti: »ei hänen poliittinen vaan hänen *sosiaalinen* asemansa — kasettijuttu[1] ja niin paljon muuta». Minä vastasin siihen, etten minä heiltä mitään muuta vaadi kuin että he ottaisivat sinut vastaan ja oppisivat sinut tuntemaan; johon äiti vastasi: »Sinä et voi vaatia juuri samaan aikaan, *jolloin toinen tytär on kihloissa kreivi Kayserlingin kanssa*, isääsi ottamaan perheeseen miestä, *josta maailma puhuu sillä tapaa.* Minä: — te ette ota häntä perheeseen, vaan annatte ainoastaan suostumuksenne minulle siihen, että minä lähden tästä perheestä; jos sen vaaditte, niin tahdon, niin kipeästi kuin se koskeekin, ja jumala on minun todistajani, että sydämeni melkein siitä särkyy, niin tahdon antaa teille sen lupauksen, etten koskaan enää astu jalallani tämän kynnyksen yli.

Hän ei vastannut siihen mitään, itki entistään enemmän, ja kun hän oli hiukan rauhoittunut, niin hän piti minulle ankaran puheen, jossa hän sanoi minun antavan hetken mielialo-

---

[1] Lassallen suhde kreivitär von Hatzfeldiin.

jen johtaa itseäni liian paljon j. n. e. Mutta kun hän huomasi, että pysyin lujana, niin hän meni, varmasti päättäen sanoa isälle kaiken. Isäni on nyt soutelemassa serkkuni tohtori Arndtin kanssa, ja jumala tietää, miten kaikki päättyy, kun hän palaa. *Joka tapuksessa pysyn lujana kuin kallio,* — sinä tulet huomenna kello kaksi — ehkä jo aikaisemminkin, ja silloin me nopeasti teemme kaiken valmiiksi; sillä tunnen, että tässäkin suhteessa tähtemme ovat meille suosiollisia ja johtavat meidät onneen. Äiti on sitäpaitsi huomannt, että asiaa ei voida millään muuttaa, — ja silloin ehkä, vaikkakaan ei ilman myrskyä ja kiivaita kohtauksia, kaikki päättyy nopeasti ja siten onnellisesti. Jos he — vanhempani — huomaavat, että eivät voi mitään meitä vastaan — niin tiedän, että he pitävät parempana heti suostua, välttääkseen pienen skandaalin. Jos vielä tänä iltana on päättävä keskustelu, niin kirjoitan sinulle vielä varhain huomisaamuna. Ah, sydämeni, kuinka minä sinua kaipaan! —

Paras asianajaja täällä on Amberny. — Tahdoithan sinä sen tietää?

Nyt on kello ½ 7, ja sinä minun *herrani ja jumalani* olet jo täällä? Oi, tämä ajatus antaa minulle jälleen voimia ja lujuutta — sillä minun täytyy tuntea *herrani ja valtijaani* läsnäolo ja kaikkivoimaisuus, jotta en väistyisi, jotta en toisten edessä olisi niinkuin sinun edessäsi — *lapsi.* Mutta minä tunnen sinut ja rakkautesi —

enkä silloin enää pelkää mitään ja olen aina ja alati sinun *vaimosi*, *lapsesi*, sinua *jumaloiva orjasi!* oi, jospa kreivitär olisi täällä! —

Kirjoita minulle pienelle lapulle ainoastaan, että rakastat minua! Sillä minä, Ferdinand, rakastan sinua niin paljon!

Se on tapahtunut — he ovat puhelleet — — isäni on sanonut, »etten ole enää hänen tyttärensä»! ja mitä nyt tapahtuu — jumala tietää; — hän tahtoo, että minä en saa lähteä talosta, ennenkuin olen sinun vaimosi!

Minä voin — — —

Lassalle neiti von Dönnigesille

München, elokuun 20 päivänä.

Helene!

Kirjoitan sinulle kuolema sydämessäni. Rüstowin sähkösanoma antoi minulle kuolettavan iskun. Sinä, sinä petät minut! Se on mahdotonta! Vielä en voi uskoa niin suurta kavaluutta, niin kamalaa petosta. Hetkiseksi on sinun tahtosi voitu taivuttaa, murtaa, vieroittaa sinut pois omasta itsestäsi; mutta en voi ajatellakaan, että tämä olisi sinun oikea, sinun oikea tahtosi. Ethän ole voinut kaikkea hävyntunnetta, kaikkea rakkautta, kaikkea uskollisuutta, kaikkea rehellisyyttä tähän äärimmäiseen määrään asti itsestäsi karkoittaa! Sinä olisit saattanut pahaan

maineeseen ja häväissyt kaiken, mitä ihmiskasvot saattavat ilmaista — valhetta olisi jokainen parempi tunne, ja jos sinä olet valehdellut, jos saatat saavuttaa tämän viimeisen turmeltumisen asteen, jos rikot pyhät valat ja särjet uskollisimman sydämen — niin auringon alla ei ole enää mitään, jota ihminen saattaa uskoa!

Sinä täytit minut sillä tahdolla, että taistelisin omistamisestasi; sinä vaadit ensin minua käyttämään kaikkia sovinnaisia keinoja, sen sijaan että olisin ryövännyt sinut, olet minulle pyhiä valoja vannonut suullisesti ja kirjallisesti; olet vielä viime kirjeessäsi minulle selittänyt, ettet ole mitään, et mitään muuta kuin minun rakastava vaimoni ja ettei mikään valta maailmassa voi sinua pidättää täyttämästä tätä päätöstäsi. — — Ja sen jälkeen, kun sinä tämän uskollisen sydämen, joka, kun se kerran antautuu toiselle, ikuisiksi ajoiksi antautuu, väkivaltaisesti olit puoleesi vetänyt — niin heität minut heti, kun taistelu tuskin on alkanutkaan, pilkallisesti nauraen syvyyteen, petät minut ja teet minusta pilkkaa? Niin, sinulle olisi se onnistunut, mikä ei koskaan kohtalolle, sinä olisit lujimman miehen, joka kaikkia ulkonaisia myrskyjä on vastustanut hievahtamattakaan, murskannut, tuhonnut.

Tällaista petosta minä en voisi voittaa! Minä olisin sisästäpäin saanut surmani! Ei ole mahdollista, että sinä olet niin kunniaton, niin häpeämätön, niin suuri velvollisuuksiesi rikkoja, niin

kokonaan kunnoton ja huono! Sinä ansaitsisit minun kamalimman vihani ja maailman halveksimisen!

Helene! Se ei ole *sinun* päätöksesi, jonka olet Rüstowille ilmoittanut. Käyttämällä väärin hyviä tunteita on sinut houkuteltu siihen! Sinä saisit — kuule, kuule minun sanani! — jos nyt pysyt päätöksessäsi, itkeä sitä elämäsi loppuun asti!

Helene, uskollisena lupaukselleni »je me charge du reste» istun täällä ja teen kaiken voittaakseni isäsi vastustuksen. Minulla on jo käsissäni mainioita keinoja, jotka eivät voi olla vaikuttamatta. Ja elleivät ne veisi päämäärään, niin on minulla täällä tuhansia toisia keinoja, ja minä tahdon kaikki esteet tomuksi jaoittaa, jos sinä pysyt uskollisena; sillä ei minun voimallani eikä minun rakkaudellani sinuun ole mitään esteitä: je me charge toujours du reste! Taisteluhan on vasta tuskin alkanutkaan, arkailija!

Ja sillä aikaa, kun minä täällä istun ja olen jo saavuttanut melkein mahdotonta, petät sinä minut toisen miehen mielistelysanojen vaikutuksesta!

Helene! Minun kohtaloni on sinun käsissäsi! Mutta jos sinä minut muserrat tämän kunnottoman petoksesi kautta, jota minä en voi voittaa, niin tulkoon kohtaloni päällesi ja seuratkoon kiroukseni sinua hautaasi asti! Tämän kirouksen lausuu uskollisin, sinun petollisesti murskaamasi sydän, jonka kanssa olet häpeällisellä tavalla ilveillyt. Se osuu varmasti!

. . . . Vielä kerran täytyy minun saada persoonallisesti ja kahdenkesken puhella kanssasi. Minä tahdon ja minun täytyy saada kuulla kuolemantuomioni sinun omasta suustasi. Siten ainoastaan saatan uskoa sen, mikä muuten näyttää mahdottomalta!

Teen täällä kaiken voitavani voidakseni sinut täältä voittaa ja tulen sitten Genfiin!

Minun kohtaloni sinun päällesi, Helene!

F. Lassalle.

HISTORIALLISIA TIETOJA KIRJEIDEN KIRJOITTAJISTA

Mariana di Alcafarado

Kahdenkymmenenkuuden vuotias ranskalainen ratsuväen kapteeni Noel Bouton, markiisi de Chamilly, taisteli vuonna 1664 portugalilaisten puolella espanjalaisia vastaan ja oleskellessaan Bejassa voitti Mariana di Alcafaradon, Maria Coceptionin luostarissa olevan nunnan rakkauden. Vuonna 1667 palasi kapteeni Ranskaan ja Mariana kirjoitti silloin hänelle viisi kirjettä, joista ensimäinen on kirjoitettu joulukuulla 1667 ja viimeinen kesäkuulla 1668. Kapteenin rakkaus oli jo sammunut, hän ei enää vähintäkään välittänyt rakastetustaan, vaan kerskailikin tällä valloituksellaan. Hän antoi Pierre Girardin de Guilleraquesin kääntää ne ranskan kielelle ja julkaisi ne kirjana. Kirjalla oli tavattoman suuri menekki ja siitä ilmestyi toinen painos toisensa jälkeen. Vielä seuraavallakin vuosisadalla ilmestyi kokoelmia, jotka muka olivat saman nunnan kirjeitä, mutta olivatkin väärennettyjä. Vasta vuonna 1810 ranskalainen tutkija Boissonnade sattuman kautta sai tietää,

kuka oli näiden kirjeitten oikea kirjoittaja, sillä kirjana julkaistiin ne nimellä »Erään nunnan kirjeet aatelismies C:lle.»

Jonathan Swift

Kuuluisan englantilaisen kirkonmiehen, valtiomiehen ja kirjailijan Jonathan Swiftin kirjeet ovat ilmestyneet useana nidoksena. Hänen ensimäinen rakastettunsa oli Jane Waryng, jolle kirjoitettu, tähän kokoelmaan otettu kirje on painettuna teoksessa »Elegant epistles». Oleskellessaan äitinsä sukulaisen, sir William Templesin luona tutustui Swift tämän aviottomaan tyttäreen Esther Johnsoniin (»Stellaan»). Molemmat rakastuivat toisiinsa, ja miss John seurasi yhdessä ystävättärensä Dingleyn kanssa Swiftiä Irlantiin, jossa syntyi jonkinmoinen näennäinen avioliitto hänen ja Swiftin välillä. Molemmat asuivat kuitenkin erillään, eikä Swift koskaan suoraan tunnustanut häntä vaimokseen. Oleskellessaan Lontoossa vuosina 1710—1713, jona aikana kirjoitti »kirjeet Stellalle», Swift tutustui hän erääseen nerokkaaseen nuoreen naiseen. Tämän nimi oli Esther Vanhomrigh ja hän oli Englantiin muuttaneen hollantilaisen kauppiaan tytär. Nuori nainen rakastui intohimoisesti Swiftiin, joka myöskin oli rakastavinaan häntä. Kun Swift ei kuitenkaan tahtonut solmia avio-

liittoa hänen kanssaan, matkusti miss Vanhomrigh Irlantiin ja pääsi silloin selville rakastettunsa suhteesta Stellaan. Tämä isku oli niin ankara hänelle, että hän sairastui ja jonkun ajan kuluttua kuoli.

Jonathan Swift eli vuosina 1667—1745. Hän oli valtiomiehenä hyvin huomattava ja ajoi aina lämpimästi Irlannin asiaa kirjoittaen voimakkaita kirjoituksia vastustajiaan vastaan. Hänen romaaninsa »Gulliverin matkat», joka suomeksikin on ilmestynyt, on sadun muotoinen satiirillinen kuvaus silloisista oloista.

Jean-Jacques Rousseau

Jean-Jacques Rousseau, eräs maailman suurimmista ajattelijoista, syntyi vuonna 1712 Genèvessä. Vaiherikkaan nuoruuden jälkeen hän saapui vuonna 1745 Pariisiin. Täällä hän alkoi vuonna 1754 suhteen erään ravintolatytön, Thérèse Levasseurin kanssa sillä ehdolla, ettei hän koskaan tämän kanssa mene naimisiin. Tästä suhteesta syntyi viisi lasta, jotka Rousseau lähetti löytölastenhuoneeseen. Kesän 1747 vietti Rousseau rouva Dupinin linnassa hänen sihteerinään ja soitonopettajanaan, sitten hän taas jatkoi seikkailurikasta elämäänsä. Pariisissa hän tutustui rouva d'Epinayhin, joka tarjosi hänen käytettäväkseen pienen maatilansa Ermitagen. Täällä

Rousseau kirjoitti romaaninsa »Julie eli uusi Heloïse». Samalla kuin hän oli rakastunut hyväntekijäänsä, hän rakastui tämän sisareen, rouva d'Houdetotiin, joka oli vuorostaan rakastunut markiisi Saint-Lambertiin. Rousseau koetti voittaa rouva d'Houdetotin rakkauden kirjoittamalla hänelle intohimoisia kirjeitä. Hän ei suoraan tahtonut tunnustaa koettavansa syrjäyttää kilpailijansa, vaan esiintyi rakastettunsa edessä jalona anteeksiantavana luonteena, samalla kuin hän moitti markiisia hänen suhteestaan tähän naiseen. Vuonna 1768 meni Rousseau muodollisesti naimisiin Thérèse Levasseurin kanssa. Hän kuoli vuonna 1778.

Paitsi yllämainittuja henkilöitä, joille Rousseau on kirjoittanut kirjeitä, on tässä kokoelmassa hänen kirjeensä Suzanne Serrelle, aivan nuorelle tytölle, johon hän syksyllä vuonna 1741 tutustui matkallaan Lyonissa.

Rousseaun vaikutus on ollut tavattoman suuri kirjailijana ja ajattelijana. Hänen kuuluisa kasvatusta kosketteleva teoksensa »Emile» on ilmestynyt suomenkielellä.

Ugo Foscolo

Italian kirjallisuuden levottomin ja intohimoisin henkilö on Ugo Foscolo (1778—1827), jonka tunnetuin teos on »Ultime lettere di Jacopo

Ortis». Hänen rakastettujensa lukumäärä on melkein loppumaton; eräs hänen ihailijattarensa, Quirina Magiotti, mainitsee kirjeessään Foscololle kokonaista kymmenen, joille tämä oli vannonut ikuista rakkautta ja kuolevansa, ellei heitä saa omakseen. Valtiollisten vapaamielisten mielipiteittensä vuoksi täytyi hänen lähteä Italiasta ja hän asettui asumaan Lontooseen, jossa kuolikin.

Tässä kokelmassa olevien naisten joukossa on Antonietta Fagnani-Arese ollut keikailevin ja kaunein, jolla oli aina suuri määrä ihailijoita ympärillään ja josta sanotaan, että hänen mielestään olivat miehet aivan kuin kukkoja, jotka olivat määrätyt rakastumaan, tulemaan toisilleen mustasukkaisiksi ja tappelemaan keskenään. Rouva Pestalozza, johon Foscolo keväällä 1815 tutustui, rakastui heti mielettömästi Foscoloon ja pyysi tätä ryöväämään hänet miehensä luota pois, ja ellei tämä sitä tekisi, niin uhkasi hän tappaa itsensä nälkään. Foscolon tähden hän luopui entisistä rakastajistaan, mutta kun Foscolo läksi Saksaan, niin sinä aikana rouva Pestalozza jälleen alkoi suhteet heidän kanssaan. Palatessaan Italiaan joutui Foscolo tästä sellaisen raivon valtaan, että häntä kiellettiin koskaan jalallaan astumasta Pestalozzan taloon. Erottuaan hänestä alkoi Foscolo heti suhteen Quirina Magiottin kanssa, jota hän kuitenkin pääasiassa piti jonkinmoisena rippi-isänään. Tälle naiselle on Foscolo

kirjoittanut kokonaista 98 kirjettä. Kallirrhoe oli muuan englantilainen nainen, jolle Foscolo on omistanut ainoan englannin kielellä kirjoittamansa runon.

Alfred de Musset ja George Sand

Kaikista ranskalaisista rakkauskirjevaihdoista on ehkä yleisemmin tunnettu Alfred de Mussetin (1810—1857) ja George Sandin (1804—1876), sillä ovathan molemmat olleet Ranskan kirjallisuuden huomattavimpia neroja. Vuonna 1833 he yhdessä matkustivat Italiaan ja siellä intohimoisesti rakastuivat toisiinsa. 1834 sairastui Musset Veneziassa ja sai silloin suureksi surukseen ja tuskakseen kuulla, että George Sand petti häntä Pietro Pagellon kanssa. George Sand oli sittemmin rakkaussuhteissa aikakautensa huomattavimpien henkilöitten, Lisztin, Meyerbeerin ja Chopinin kanssa.

Alfred de Musset on varsinkin runoilijana tuottanut ikuisesti säilyvää taidetta. Hänen muutamista näytelmistään on esitetty suomeksi »Ei lempi leikin vuoksi». George Sand on romaanien kirjoittaja ja on niillä saavuttanut pysyvän paikan Ranskan kirjallisuudessa. Hänen »Sirkka» romaanistaan muodostettu näytelmä on esitetty suomeksi.

Alexander Herzen

Alexander Herzen, kuuluisa venäläinen vallankumouksellinen, karkoitettiin vuonna 1834 kahdenkymmenenkahden vuotiaana ensin Permiin ja sieltä Wjatkaan. Täällä oleskellessaan kirjoitti hän paljon kirjeitä serkulleen Natalialle, joka häntä suuresti ihaili. Sukulaisten vastustuksista huolimatta onnistui heidän viimein mennä avioliittoon Moskovassa, jonka jälkeen Natalia seurasi miestään maanpakoon.

Se suuri tunne, joka Herzenin kirjeissä vallitsee ennen avioliittoa, katosi piankin, ja Natalian elämä muodostui sangen autioksi.

Vuonna 1906 ilmestyi tämä hyvin laaja kirjevaihto venäjäksi. Otteita näistä kirjeistä oli jo vuonna 1905 ilmestynyt saksan kielellä.

Ferdinand Lassalle

Ferdinand Lassalle, Saksan sosiaalidemokratian perustaja, oli juutalaisen silkkikauppiaan poika ja syntyi vuonna 1825. Loistavana kirjailijana, suurenmoisena puhujana ja lumoavana persoonallisuutena saavutti hän heti suuren menestyksen. Hänen monista rakkausseikkailuistaan on tullut kuuluisimmaksi hänen suhteensa Helene von Dönnigesiin. Helene oli baierilaisen valtiomiehen tytär ja kihloissa valakkialaisen

Janko von Rakowitzin kanssa. Tämä vaati Lassallen pistoolikaksintaisteluun, jossa Lassalle sai kuolettavan haavan. Tämä tapahtui vuonna 1864. Helene kuoli vuonna 1911.

Lassallen vaikutus sosiaalidemokratiaan on ollut hyvin suuri, vaikkakin hänen useita mielipiteitään nykyään pidetään jo vanhentuneina, sillä hän ensimäisenä herätti työväestön valvomaan omia etujaan.

Georg Brandesin loistavasti kirjoitettu Lassallen elämäkerta on ilmestynyt suomeksi.

Sisällys.

